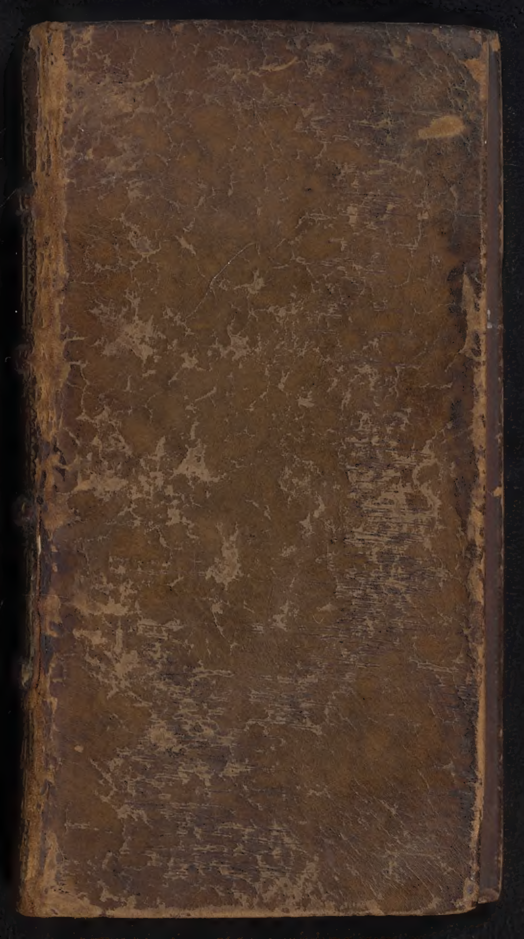

j. B. keijnoogen

H. DREXELII

NOE

ARCHITECTUS ARCÆ
IN DILUVIO NAVARCHUS
DESCRIPTUS.

&

MORALI DOCTRINA
ILLUSTRATUS.

OPERUM
TOMUS [illegible]

COLONIAE,

Apud BALTHASAREM
ab EGMOND

MDCCXV.

ANTVERPIÆ.
Apud Viduam Io. Cnobbari. 1652.

Eminentißimo & Illustrissimo Principi ac Domino,

D. ANSELMO CASIMIRO,
Sacræ Moguntinæ sedis Archiepiscopo, S.R.I. per Germaniam Archicancellario, Principi Electori &c.

DOMINO SUO CLEMENTISSIMO.

ARcam Noë, commune illud quondam generis humani contra vindices fluctus propugnaculũ, post diuturnos Diluvii errores, tandem veluti fessam navigationis malis, in vastis Armeniæ montibus conquievisse, sacræ litteræ memorant. Quòd si nos, Princeps Eminentissime, Illustrissimam Celsitudinem Tuam altissimorum montium fastigio comparaverimus, indulgebit tantisper modestia tua, magnæ semper virtutis comes, dicentibus quod res est. Nihil palpo, nihil fuco damus. Licet privato calamo scribere, quod omnes loquuntur. Remedium hoc modestiæ reperit virtutis felicitas, ut sicut illa satis prædicari non potest, ita adulari virtuti nemo posit, si velit. Quid enim inter decora tua, Princeps Illustrissime, non in fastigium quoddã exurgit? Nobilitatem ex alta vetustissimi sanguinis scaturigine haustam Septemviralis dignitatis splendore, dignitatis majestatẽ virtute, virtutis gloriã modestiæ laude transcende-

ſti. Ita felici quodam decorum tuorum certamine factum eſt, ut cùm omnia in Te eſſe magna, & eminere connitterentur, fieres Eminentiſſimus. Talem Te Romani Imperii machina, cujus potiſſimùm prudentia & conſiliorum pondere ſeſe circumvolvit, veneratur; talem Celſitudinem Tuam, ſubſtratæ ſacro manus Tuæ oſculo bis ſenæ Germaniæ Infulæ adorant; talem Rhenus virtutis & famæ Tuæ gloria tumidus, eodem quo labitur curſu, non ſine grato murmure in Oceanum uſque deſpumat. Qua quidem re ceteris Principibus felicior eſſe videris, Antiſtes Eminentiſſime, cùm alii ideò ſæpiùs Antiſtites fiant, quòd Majeſtatis quodam fulgore reliquis mortalibus anteſtant: Te verò, Præſul Illuſtriſſime, ideò Antiſtitem compellamus, quòd honore Principibus Maximis, virtute Optimis anteſtare laboras. Atque hoc tamen purpuratum dignitatis faſtigium ita imples, ut quamquam, in iſto virtutum amico deſidio, omnia alta eſſe velint, ſola modeſtia infima eſſe cupiat, quia ſumma eſt; virtus tantò inter altiores dignitatum apices rarior quantò difficilius eſt, ab eo, quem

omnes

omnes suspiciunt, despici neminem. E quid igitur mirum, Princeps Eminentissime, si ad istud virtutum & decorum omnium fastigium Arca iterum conetur appellere, & ubi sibi bonæ artes omnes, etiam Arca portum quærat? Sunt tamen hæc, ut dixi, publica, illud verò privatum, quod suo etiam nomine obærata pridem Celsitudini Tuæ minima nostra Societas debeat, quòd Tuæ maximè munificentiæ favoribus per utrumq; Rheni littus sustentatur. Nobis etiam de humanitate & modestia tua, Princeps Illustrissime, tunc judicium ferre licuit, quando Ratisbonæ inter sacerrimas & gravissimas Sacri Romani Imperii curas, domesticam nostram inopiam humanissimè invisere, ac verò etjam sublevare es dignatus. Placuerunt etiam Pietati Tuæ privatæ domûs angustiæ, in quibus primam immortali Deo hostiam litaret. Ita cùm Majestati & dignitati Tuæ cetera loca angusta essent, eum apud nos locum quæsivit demissio Celsitudinis Tuæ, quem modestia sua impleret. Quem verò tunc sensum nobis fuisse dicam? cùm iisdem manibus sacram nobis primùm pacem apprecarêre,

quibus deinde inuncto Rege Romanorũ, orbi Christiano universo tranquillitatẽ & quietẽ redditurus videbare. Vide igitur, Princeps Illustrissime, quot caussæ fuerint, cur Tuo potissimùm Nomini P. Drexelius noster, piæ memoriæ, Arcam suam voluerit inscribi; quod quidẽ ipse præstitisset, si per fata, quæ etiam optimis sæpè decretis intercedunt, licuisset. Nobis tamen providè hoc evenisse videtur, ut quod inter omnia illi sanctissimũ erat, in id tempus rejiceretur, quo nihil cupere & vovere solemus, quàm quod charissimum & sanctissimum nobis esse solet. Patere igitur, Præsul Eminentissime; Arcam auctore jam suo & gubernatore destitutã, in sacro Infulæ Tuæ cacumine quiescere, & eadem vultûs humanitate, ac favore, quo pupillos omnes, etiam posthumum hunc partum in clientelam adscisce; & sub cujus mitræ præsidio boni omnes, etiã optimum ac demississimum Societatis nostræ affectum admitte. Vale, Princeps Illustrissime, & orbis te utilitati diu indulge. Monachii, festo die divi Præcursoris anno 1639.

Eminent. & Illustr. Celsitud. Vestræ devotissimum

Collegium Societatis IESU Monachiense.

INDICULUS
IN
NOEMUM.

NOEMUS.

CAPUT I.

Primum diluvii principium, multiplicatio hominum, & flagitiorum.

ROGATUS Socrates, Stobæo teste, quid esset felicitas sapienter in hunc modum respondens, Felicitas, inquit, est voluptas, quam non sequitur pœnitudo. Si terrarum orbem lustremus, & omnes ubique voluptates probe delibemus, non inveniemus ullam è caducis omnibus, quam denique non sequatur presso pede pœnitentia, sed plerumque nimis sera. Denique voluptatum asseclis Paulinum illud jure objicitur: Quem ergo fructum habuistis tunc, in quibus nunc erubescitis *a*?

Ævo Noëmi conviviis & voluptatibus traducebant vitam, nemo non heluabatur, totus orbis lasciviebat, moribus ubique terrarum corruptissimis. Quod ingemiscens Christus. Sicut erant, inquit, in diebus ante diluvium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes usque ad eum diem, quo intravit Noë in arcam, & non cognoverunt, donec venit diluvium, & tulit omnes *b*. Maxima tunc

a *Ad Rom. c. 6. v. 21.*
b Matth. c. 24. v. 38.

Dei oblivio ubique locorum fuit. Vnus atque unicus Noë, quod de Tobiâ dicitur, Memor erat Domini in toto corde suo a. Noë vir justus cum Deo ambulavit b. Dei præsentia locis omnibus assiduè cogitata, in tantâ scelerum colluvie servavit illum velut unicam in denso & horribili vepreto rosam.

Hanc orbis gemmam Noëmum orbi dabimus redivivum, unà cum arcâ annuo omnium animantium stabulo, & diluvio humanæ gentis sepulchro. Totis divinis litteris vix quidquam, putem, adeò divinam bonitatem ac misericordiam unáque justitiam & æquitatem summam sub oculos ponit. Primum est, quod sacri codices dictioni offerunt: *Cumque cœpissent homines multiplicari super terram, & filias procreâssent* c. Hîc principium interitus declarandum.

a *Tob. c.* 1. *v.* 13.
b *Gen. c.* 6. *v.* 9. c *Ibid. v.* 1.

§. I.

In turbis semper turbæ; magnus populus, grandis tumultus; multi homines, multa sæpenumerò vitiorum colluvies. Cœperunt homines multiplicari super terram, simul & libidinum illecebræ. Multiplicati fuerunt etiam ante diluvium, sed non in eam hominum frequentiam. Ante orbis eluviem ab orbe condito pænè duo millia annorum fluxerunt; quo quidem tempore gens humana plurimum auxit numero; nunc verè in immensam

menſam ferè multitudinem excrevit, ſed pari ferè paſſu ſuccrevit nequitia. Multiplicationem hominum multiplicatio flagitiorum comitabatur, idque Enochi ævo circa ſeptimam ab Adamo & Setho generationem. Hîc omnia in peſſum ruere cœperunt *a*.

Verè cecinit Hebræus vates Iſaias, Multiplicaſti gentem, non multiplicaſti lætitiam *b*. Multi homines, multa ſcelera. Idem in Ægypto videre fuit, ubi ſtirps Iacob in eum numerum excrevit, ut in emigratione ſexcenta millia virorum bellicoſorum ſint cenſa; feminis, liberis, ſenibus, ancillis, famulis in hunc numerum minimè relatis. Rex Ninus anno à diluvio ducenteſimo quinquageſimo imperare cœpit, quo tempore ita aucti ſunt homines, ut in ſolo Nini exercitu decies ſepties centena millia peditum, ducenta millia equitum, decem millia falcatorum curruum numerarentur, quod Diodorus Siculus teſtatur *c*. Multiplicaſti gentem, non multiplicaſti lætitiam. De hoc humanæ gentis augmento diſſerens Ioſephus, Qui priùs certatim, inquit, virtutem exercuerant, poſteà duplò majori ſtudio malitiam conſectabantur.

Hoc bono Numini ſuprà quàm dici poteſt, diſplicet, ſuis nos beneficiis tam turpiter abuti, ſuâ nos bonitate fieri pejores. Atqui ſcivit Deus, inquies, hoc futurum. Ita ſanè ſcivit & Chriſtus, Iudam fore prodi-

a *Ioſephus l.* 1. *Antiq. c.* 3.
b *Iſ. c.* 9. *v.* 7. c *Diodor. l.* 3. *c.* 2.

proditorem & furem, eum tamen Apostolum elegit. Hæc Dei mirissima bonitas est & clementia, ut ea retardari non sinat ab humana nequitia. Neque verò decet Deum propterea parciorem esse ad benefaciendum, quantumvis ejus beneficiis abutantur homines in Dei contemptum, suumque exitium. Quod expendens Ambrosius, Secuturo, inquit, diluvio non debuit æstimari defuisse gratiam fecunditatis illi generationi, quam diluvia absorbuerunt, ut quòd fuit humani generis abundãtia, divinæ deputetur gratiæ; quod diluvium secutum est, nostris adscribatur iniquitatibus, qui peccatis nostris avertimus Dei misericordiam. Principale enim est virtutis inchoare à beneficiis, & præseminare gratiam. Divinum est igitur quòd bona præmittuntur, nostrum quòd mutantur *a*. Sed illud novi nihil est: quò plures, hoc pejores; multi homines, multi delinquentes. Paucitas & paupertas habent pedisequas industriam & frugalitatem; multitudo & opulentia socordiam & nequitiam.

In iis cœtibus, Rebuspublicis, urbibus, quæ hominum frequentia non abundant, multò exactior servari potest disciplina, quàm ubi multitudo turbat. Vbi penuria sese contrahit, laboratur ut acquiratur quod deest; ubi abundantia sese dilatat, in laboris locum succedit otium, & quod priùs virtutis erat invitamentum, vitii fit præ-

a *Ambros. tom. 4. l. de Arca & Noë, cap. 3. mihi pag. 141.*

præmium. Si Auſtria & Boëmia terræ fuiſſent ſteriles, numquam fuiſſent Cæſari tam rebelles *a*. Proterviores facit opimitas ſoli. Idem Græcorum & Romanorum fertiliores terræ teſtantur. Annibalem cetera invictum, fomenta Campaniæ fregerunt. Multi cuſtodes malè cuſtodiunt: multa marſupia plerumque parſimoniam & frugalitatem non docent; ſanctiùs vivitur parvo. In urbibus populoſis ſi ſævire incipiat peſtis ingenti numero ſternit homines, velut autumno folia pruinæ. Ita vitium inter multos vel unicum ſerpens ingentem trahit catervam; mali contagio peſſima: major inter paucos concordia.

a *Maxime ab anno* 1618. *ad an.* 1633.

§. II.

Hoc parentes, & omnes qui familiam ducunt, hoc Conſules & urbium Præfecti, hoc Gubernatores & Principes curent, multitudinem in officio continere: ſi domus plena liberis, aut famulis, aliiſque domeſticis, urbs plena civibus, provincia regnumque populo plenum, hic maximè attendendum, ne diſciplina labet, ne reverentia legum pereat, alioqui perit pudor peccandi, & quivis ſui ſensûs ac juris temerè leges violat, detrectat obſequium, peccatque contumaciter. Hic diſciplina domi foriſque ſancienda.

Et quemadmodum magiſter in ſcholâ ſingulis menſibus, prudentum judicio, exemplum ponat inſignius vel in garrulo, vel inobediente, vel pigro, eoq; flagellato cete-

ceteros ad frugem terreat: sic in domibus, urbibus, provinciis, regnis, disciplinæ vis sæpiùs instauranda legibus non in memoriam solùm, sed in opus revocatis. Sunt domus, sunt & urbes atque provinciæ, quæ leges quidem habeant laudatissimas, quarum tamen observantia ferè nulla; tabulis hærent inscriptæ, non manibus, non actionibus. Pulchræ leges, fœdi mores; decreta sancta, exsecutio nulla. Hîc mi paterfamilias, mi Consul, mi optime Princeps, disciplinam & legum observantiam severioribus exemplis instaura; alioqui multiplicabitur gens, & non multiplicabitur lætitia, fietque, quod Noëmi ævo, cùm cœpissent homines multiplicari super terram, & filias procreassent. Artificiosè hîc & prorsus verecundè verbis pauculis immania flagitia divinus Spiritus describit. Filias ait procreatas. An non idem anteà & superiori ævo? Ita, sed jam longè plures sunt natæ. Caussa non una. Prima, flagitiosum, turpe, temulentum, libidinosum vivendi genus; non explico hunc caussam, sordet. Altera, singularis Dei permissio. Neque hîc ulteriùs scrutandum. Tertia, suspicio sit, ne forsan historicus sacer ironικῶς loquatur, & tam filias notet, quàm filios, qui tamen tam imbelles, effeminati, molles erant, ut filiæ potiùs potuerunt dici. O verè phrygiæ, neque enim phryges [a]. Quarta, jam infamia pharmaca & parricidalia medicamenta in extinguendis fœtibus

a *Virgil. l. 9. Æneid. post. med.*

tibus vulgo nota & in uſu erant, ut vetus ſcriptor notat. Filias quærebant, filios extinguebant, quos volebant; nam polygamiæ initium jam fecerat Lamechus. Nos hæc ſcelerum arcana non invenimus, ſed auximus, & excoluimus; facile inventis addere, præſertim cùm Geneſeos ſcriptor dicat: Senſus & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua. Geminis enim & diverſiſſimis partibus conſtamus, Appetentiâ, quæ mentis vacua, & Voluntate, cui ratio moderatur. Reperias homines religioſos & ſacros ſolâ veſte tales, corde profaniſſimo. Pictores, quibus quidlibet audendi fas, talem dimidiâ parte militem, alterâ ſacerdotem pingunt. Talis ferè homo eſt; parte unâ luteus, quaquà tangis, facillimè frangis; alterâ parte aureus, ratione præditus. Pars lutea in illud tota propendet, quod ſuave, quod amœnum, quod ſapit, pars aurea ratione plena, honeſtum & æquum, & quidquid Deo placet, appetit. Hæc autem miſeriarum humanarum pænè prima eſt, quòd rationis expers appetentia hominem jam in cunis occupet; ratio poſt elapſos aliquot annos vix demum ſe modicè prodat, & imperare incipiat, ſed ſceptro parùm firmo. Hinc levi pugnâ vincitur, & ſervit ad imperium nata. Atque hinc etiam pronuntiatum illud: Senſus & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt, nec inferior tantùm & ſequior, ſed ſuperior etiam ac nobilior pars hominis. Non raro cogitatè ac conſultò

mali

mali ſumus, animum per omnia verſa-mus, & toto pectore cogitamus, quomodo fruamur voluptate. Rationis quidem eſſet beluinam hanc appetentiam coërcere, ſed ea blanditiis ſibi perſuaderi ſinit non litigare, jure ſuo cedere, ſenſibus imperium permittere, conſilii pravi dulcedinem ſequi, vitiis non reluctari. Ita ſenſus & cogitatio humani cordis in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua.

Hinc humana vita alphabeti litteræ Ypſilon confertur, quæ ab uno pede in geminas ſeſe partes dividit. Infantia & pueritia rationis maximam partem expers, uno ferè impetu unoque tramite incedit, quo quidem tempore nec boni poſſumus dici nec mali. Sequitur adoleſcentia & juventus; hic ſanguis bullit, & in omne ſe vitium effundit. Plerumq; ad lævam hæc ætas tendit, in vetitum ruit, noxiæ voluptatis mella lambit; ita cum ætate culpa creſcit. Proni ſumus ab adoleſcentia in malum.

§. III.

Eam ob rem hic duo nobis ſolerti ſtudio perdiſcenda. Primum eſt, Declina turbam. In turbis ſemper turbæ. Inter multos homines vix umquam non magna inquies. Conſultiſſimum eſt ſubinde cum Chriſto & cum Baptiſta Chriſti acuendæ pietati in domeſticam ſolitudinem ſeſe recipere, ſolum agere, res animi curare cum Deo ſolo & ſecum loqui. Id operæ ſibi Tertullianus ſumens, Vnicum negotium mihi eſt, inquit, nec aliud nunc, quàm

quàm ne curem alia, sed me. Antonius Magnus loca sola abditaque habitans, Jam ego, inquit, à triplici bello liber sum; nec enim me oculorum, nec aurium, nec linguæ prælium fatigat, sola cordis pugna superest. cum enim diabolus non possit esse otiosus, cum corde mihi luctandum est. Antisthenes Philosophus interrogatus, quid lucri retulisset è philosophia; Hoc, inquit, posse mecum ipso versari, & loqui. Multum reverà didicit, qui istud didicit. Quanti sunt, qui nec versari secum norunt, nec loqui, turbis & tumultibus sic innutriti, ut cùm coguntur esse soli, pisces sibi esse videantur, nō tantùm muti, sed extra aquam positi. Eruditè dixit Epictetus: Mali tragœdi soli canere non possunt, sic quidam non soli deambulare. Musicus, qui discendi finem nondum attigit, non facilè solus canit; quia facilè impingit; ita homo turbarum amans solitudinem extremè odit, quia hoc unū optimè novit, cum aliis fabulari & garrire. Verè nihil dicimus, si soli esse, in nosmetipsos descendere, cum solo DEO colloqui nesciamus. Quod Origenes apertissimè pronuntians, Quamdiu quis, inquit, permistus est turbis, & in multitudine fluctuantium volutatur, non vacat soli Deo, nec potest esse sanctus a.

Turbas ante omnia fugiendas Annæus Philosophus exactissimè tradens, Quid tibi, ait, vitandum præcipuè existimes, quæris? Turbam. Númquam illi te tutò commiseris. Ego certè confiteor imbecillitatem

B

a *Orig. hom. 8. in Levit.*

tem meam. Numquam mores quos extuli refero. Aliquid ex eo quod compoſui, turbatur; aliquid ex his, quæ fugavi, redit. Quod ægris evenit, quos longa imbecillitas uſque eò afficit,ut numquam ſine offensâ proferantur, hoc accidit nobis, quorum animi ex longo morbo reficiuntur. Inimica eſt multorum converſatio. Nemo non aliquod nobis vitium aut commendat, aut imprimit, aut neſcientibus allinit *a*.

Hæc eadem denuò inculcans. Sic eſt, inquit, non muto ſententiam. Fuge multitudinem, fuge paucitatem, fuge etiam unum *b*, maximè vitioſum,qui ſimiles tibi mores affricabit, nî fugâ tibi conſulas. Turbas igitur, quantum potes, declina.

Alterum eſt: DEO maturè ſervi. Quando enim vitia nos tam maturè vellicant, ut ipſas cunas & infantiam illibatas non ſinant, adeò ut jam tum urere incipiant urticæ; idcircò etiam maturè in partem alteram inclinandum, ſtruenda virtutis principia, rebus divinis aſſueſcendum. Quod Salomon monet: Adoleſcens juxta viam ſuam etiam cùm ſenuerit, non recedet ab eâ *c*. Bonum eſt viro cùm portaverit jugum Domini ab adoleſcentiâ ſuâ *d*. Id faciunt ſenes, quod facere aſſueverunt juvenes. Pœnitentia Deo tantò eſt gratior, quantò magis voluntaria & celerior. Pars optima pœnitentiæ & laude

a *Seneca epiſt. 7. initio mihi pag.* 395.
b *Idem epiſt.* 10. *initio mihi pag.* 402.
c *Prov.c.*22. *v.*6. d *Thren.c.*3.*v.*27

de dignissima, cùm juvenis maturè se subtrahit à noxiâ voluptate. Illaudata & iners pœnitentia est, cùm paupertas aut senium subducit voluptatem; neque verò temperantiæ adscribendum, cùm æger vel deliciarum nauseans cibo potuque abstinet, hic talis vitia non deserit, sed illa deserunt ipsum. Is volens Deo servit, qui viribus servit etiamnum integris. Primogenita & primitias Deus à nobis exigit. Plurimorum frequens est delirium & stultissima persuasio, eum cibum, quem petulans caro, quem fallax mundus, quem homicida diabolus fœdissimè delibarunt, Deo adhuc honorificè posse apponi, defloratam scilicet juventutem, & exhaustas vires tum demum Deo consecrare, cùm Dei hostes ea respuunt. Hoc impietatis commentum est, Deum prærosis dapibus gaudere. Vis servire Deo? servi maturè, & declina turbam, saltem subinde, & opportuno tempore. Nimis est imperitus, qui non didicit cũ Christo esse solus.

CAPUT II.

Alterum diluvii principium, oculorum licentia, & societas prava.

TAmetsi Moyses ad omnem Ægyptiorum sapientiam fuerit excultus *a*, tam artificiosâ tamen & succinctâ scriptione infandam diluvii vastitatem complecti non potuisset, nisi Spiritus divinus illius calamum imbuisset arcanâ scribendi notitiâ. Ita tribus omnino capitibus mysteria

a *Act. Apost. c. 7. v. 22.*

conclusit plurima. Et sexto quidem Geneseos capite diluvii caussas percenset, ut neque ii qui perierunt, nec nasciturus post illos orbis injustitiæ Deum possit arguere. Septimo miserandum & pecoris & omnium hominum in cataclismo interitum enarrat. Octavo restaurationem mundi, & caussas subsidentium aquarum aperit, atque ostendit, qua ratione Noëmus post annuum ferè carcerem in continentem cum pauculis suis prodierit.

Nos cum Moyse singula exponemus ordine. Hoc quidem capite alterum tot malorum principium adstruemus; *Oculorum licentiam, & societatem pravam.*

§ I.

Vti prima omnium pestis ac pernicies, ita hic ipse orbis interitus non minùs ab oculis sumpsit principium. Oculi ad omnia prorsus vitia volantes pernicissimi tabellarii, & quod Gregorius affirmat, oculi raptores ad culpam. Videntes filii Dei filias hominum, quòd essent pulchræ, acceperũt sibi uxores ex omnibus quas elegerunt *a*. Hic ingens interpretum altercatio, quinam fuerint hi filii Dei. Huic bello me miscere supervacaneum censeo; rem paucis perstringam. Sunt è priscis doctrina & sanctimonia clari scriptores, qui putarunt Angelos bonos cum mulieribus fuisse *b*. Quos Chrysostomus non immerito acri verborum aceto defricat, quòd Angelos Dei in culpam trahant tam pudendi

a *Gen. c.6. v.2.* b *Ita Clemens Alexandrinus, Tertullianus, Philo, Iosephus.*

dendi consortii. Neque Theodoretus illi parcens, Quidam, inquit, nimis stupidi & stolidi existimarunt eos fuisse Angelos, putantes forsan suæ intemperantiæ patrocinium habituros, si Angelos ejusdem criminis reos tenerent. Ipsius Dei verba hunc errorem refellunt: Non permanebit spiritus meus in homine *a*. Ergo deliquerunt homines, non Angeli. Figmentum illud vix ulli credibile fuisset, nisi auctores habuisset insigniores. Sunt qui filios Dei interpretentur Apostatas angelos, qui corpora induerint, & exarserint in feminas, quæ ab illis suis amatoribus stibii & purpurissi usum didicerint. Alii viros insigniter proceros & gigantes censent nominari Dei filios. Alii viros potestate eximios, judices, magistratus, præsides. Alii sacerdotes illius ævi putãt designari. Suam quisque sententiam propugnat. Vera & vulgata est, Dei filios fuisse Sethi posteros. filias hominum, è Caini stirpe oriundas. Sethi nepotes & abnepotes filii Dei appellantur, quia sanctè majorẽ partem educati, modesti, verecundi, Dei cultores, justitiæ amantes, ad omnem probitatem facti. Atque hoc à Setho avo didicerunt, duravitque stirps illa in septimam usq: generationem. Tandem ita vulgari vitia cœperũt, ut etiam sanctos mores hæc sæculi corruptela infecerit; inde homines etiam sancti traxerunt labes ab impia societate. Deinde solent Hebræi grandia quæque & selecta, *Dei* nomine efferre, montes Dei, cedros

a *Gen. c. 6. v. 3.*

Dei, fluvios Dei dicere, uti nos selectissimas dapes dicimus ore divino dignas. Ita Sethi filii non tantùm probitate morum, sed & dignitate formæ commendati. Sethus, Suidâ teste, vocatus Deus, tam sanctis moribus, tam pius ac justus fuit. Idem litteras invenit, & quædam Mathematicæ principia. Ita Sethi liberi, filii Dei.

Videntes filii Dei filias hominum: stirps Caini, filiæ hominum. Ita mala societas coalita est. Ex lege patris Sethi perversis & improbis nubendum non fuit. Tandem, uti fit cùm primi fervores intepescunt, facilis gratia legis est, parentum monita ut nimiùm prisca negliguntur, excusationes & prætextus in promptu sunt. Ita Sethini connubiis mixti Cainis, nequiores facti sunt illis. Ita res humanæ labuntur in pejus. Qui diu fuerant religiosissimi, paullatim alienis exemplis imbuti, pravis consortiis tracti sanctiores mores exuunt, alios nequitiâ vincunt, projectiores & sceleratiores vel pessimis. Cum Vate Venusino hîc canendum:

Damnosa quid non imminuit dies?
Ætas parentum pejor avis tulit,
Nos nequiores, mox daturos
Progeniem vitiosiorem a.

Nimirum omnis mutatio (quod Aristoteles docet *b*) è contrario fit in contrarium: sic sensim vel optimi ad vitiorum licentiam prolapsi fiunt pessimi; aut ob animum

a *Horat. l. 3. Carminum, oda 6.*

b *Aristot. tom. 6. l. de longitud. & brevitate vitæ, c. 2. mihi, pag. 294.*

mum divinis favoribus ingratum. aut quia nequitia recens longè dulcior eſt jam diu ingurgitatâ.

Deinde ſublimes animi & ingenia peracria mediocritatem non ferunt, nam plerunque optimos edunt, aut peſſimos partus.

Ita ſeri nepotes Sethi ab avis turpiſſimè degenerârunt. Videntes filii Dei filias hominum quòd eſſent pulchræ, acceperunt ſibi uxores ex omnibus quas elegerant. Eruditè Moyſes & ſimul verecundè beluinas nuptias depingit. Nam laſcivientes illi homines finem matrimonii non ſpectarunt, ſed ut pecudes in pratis nubunt, & ſicut equus & mulus conveniunt, ita illi junxerunt connubia. Quod deteſtatus David, Nolite, inquit, fieri ſicut equus & mulus, quibus non eſt intellectus *a*. Neque verò illi unam tantummodò uxorem in matrimonium duxerunt, ſed plures, nec eas parentum conſilio aut rationis ſuaſu, ſed prout eis placuit. Venere & Pluto pronubis ſibi copulârunt. Neque verò honores aut ſanctos mores, aut familiæ ac natalium decus valdè ambierunt, ſed oculis lenocinantibus acceperunt ſibi uxores ex omnibus quas elegerant. Hinc mera matrimonia malè oculata, quæ diabolus confarreare conſuevit.

a *Pſal.* 31. *v.* 9.

§. II.

Hîc ſanè diſcamus, quod collyrium oculis adhibendum, ut ſani ſerventur. Lip-

pire incipiunt oculi, cùm pecuniam tantum, aut tantum formam attendant. Paullatim vanescit luxu pecunia, deflorescit senio forma; ita postquam suum oculi perdiderunt pabulum, aliò se avertunt, & una secum cor trahunt. Quanti ab oculis perierunt, his lenonibus ad pudenda tracti flagitia! quot conjuges serò nimis ingemiscunt & plangunt: Ut vidi, ut perii, ut me malus abstulit error! Non ignoramus quàm crebrò & alios & nosipsos oculi seduxerint ingenti damno, & tamen oculorum vela & collyria passim omnia rejicimus. Oculorum quidem est videre, sed voluntatis est, quæ auriga illorum, habenas adducere. Verùm auriga dormitante, petulantes & effrenes equi, quà fert impetus, excurrunt. Christus hic frenos injiciens, Ego autem dico vobis, inquit, quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscēdam eam, jam mœchatus est eam in corde suo *a*. Ideò Zaleucus oculos jussit effodi adultero. Nam, ut Clemens Alexandrinus loquitur, prima fornicationis & adulteri sagitta est oculus, & & dum lasciviunt oculi, calescunt appetitiones. Videntes filii Dei filias hominum. In formatione humani fœtûs oculi omnium ultimi perficiuntur, primi moriuntur. Non malè hoc instituit natura, ut quo majus est nocendi periculum, eò brevius esset spatium. Idcirco etiam fletus sunt instrumentum, ut quia sunt peccati, simul etiam essent pœnitentiæ principium,

a *Matth.c.5.v.28.*

pium. Pars innocentiæ cæcitas eſt. Incuſtoditus viſus incuſtoditæ mentis eſt nuntius. Si feneſtræ domus effractæ nec pluvias nec nives arceant, putredini ac ruinæ domum exponunt : eadem humani pectoris eſt ratio. Si oculi ad omnem curioſitatem pateant, mens ſordibus impletur, & cogitationum peſſimarum fit deſidiabulum. Cor Salomonis tale; nec ipſe diffitetur locupletiſſimus in ſeipſum teſtis : Omnia, inquit, quæ deſideraverunt oculi mei, non negavi eis, nec prohibui cor meum, quin omni voluptate frueretur *a*. Eam ob rem David ſollicitè rogans, Averte, inquit, oculos meos, ne videant vanitatem, in via tua vivifica me *b*. Ægrotis cibi noxii non tantùm non dandi, ſed nec monſtrandi quidem ſunt : tolle cucumeres & pepones, aufer frigidam aut cereviſiam, amove à febrientis conſpectu vinum, nam inter os & oculos facilis eſt proditio, leviſſimè perſuadetur æger idem eſſe ſalubre quod ſuave, libenter agitur quod citò creditur. Oculi, ait Auguſtinus, membra carnis, feneſtræ ſunt mentis *c*. Solus aſpectus via recta eſt ad opus.

Oculus urens, aut ſicut eum Chriſtus appellat, ſcandalizans, non eruēdus tantùm, ſed & projiciendus, Chriſti juſſu, Erue eum, & projice abs te *d*. Eruimus quandoque, ſed non projicimus: intermittimus

 libidi-

a *Eccleſ. c.2. v.10.* b *Pſal.118. v.37.*
b *Aug. tom.8. in Pſal.41. mihi p.152.*
c *Matth. c.18. v. 9.*

libidinem, sed occasiones libidinis non fugimus. Sic Alipius ex Augustini familiaribus, oculos eruit, non statim projecit. Obstinaverat is animum, theatrum non adire, at cùm amici & condiscipuli violentiâ familiari traherent, Totum, inquit ille, Alipium eò non pertrahetis; oculi & animus ibi non erunt: adero velut absens; ita & vos & spectacula superabo. Clausit oculos, aures non clausit. Subitò pugnæ casu ingens populi clamor coortus, Alipius curiositate victus, sed quasi paratus quidquid illud esset, etiam visum contemnere, oculos quos eruerat solùm, non projecerat, sibi iterum infixit & aperuit. Sed dum immanes illas voluptates vidit, percussus est graviore vulnere in animo, quàm ille in corpore, quem cernere concupivit, ita pugili cadente miserabiliùs cecidit. Vt enim sanguinem vidit, non se avertit, sed immanitatem simul hausit, aspectum fixit, furias combibit, delectatus scelere certaminis & cruentâ voluptate inescatus. Et jam non erat ille, sed unus de turbâ, ad quam venerat; spectavit, clamavit, exarsit & insaniam secum inde abstulit, quæ non tantùm stimulabat redire cum illis, à quibus abstractus est, sed etiam præ illis, & alios secum trahere. Tanti est non eruere solùm oculos, sed & projicere, visum non tantùm custodire & claudere, sed videndi occasiones solertissimè cavere ac fugere. Quâ in re miraculum haberi potest purpuratus Senator Carolus Borromæus,
qui

qui Mediolani habitavit ad forum, curiositatis promontorium amplissimum, eâ tamen oculorum sanctimoniâ & fide, ut in illud prospexerit numquam. Reverâ vir iste sanctissimus oculos non solùm eruit, sed projecit. Jobus oculorum custos acerrimus, Pepigi, ait, fœdus cum oculis meis, ut ne cogitarem quidem de virgine. Quam enim partem haberet in me Deus desuper *a*? Jobo non satis tutum videbatur non aspicere virginem, sed nec cogitare de virgine necessarium ducebat. Eleganter & religiosè submonet Poëta:

Quid facies, facies Veneris si veneris ante?
Non sedeas, sed eas, ne pereas per eas.

Edictum Christi strictissimum est: Si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & projice abs te; expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam *b*. Oculos ergo cohibe. Quod satis docent hi filii Dei, qui oculis non custoditis facti sunt filii diaboli.

a *Iob. c.* 31. *v.* 1. b *Matth. c.* 5. *v.* 29.

§. III.

Alterum. Pravam societatem fuge. Illi ipsi nepotes Sethi acceperunt sibi uxores ex omnibus quas elegerant, contra majorum sancita. Consuetudo cum impiis & societas prava, feminarum consortia, res pestilentissima. Cave Sirenes, nî mergi velis & perire. Exitio id disce alieno. Filii Dei videntes filias hominum, quòd essent

ſent pulchræ, utique ſimul & comptæ, illecebroſæ; muſices peritæ, ſocietate cum illis inita in omne flagitium præcipites ierunt. Hanc talem cum feminis ſocietatem Deus graviſſimè ſuis interdicens, Non ingrediemini ad eas, inquit, neque de illis ingredientur ad veſtras, certiſſimè enim avertent corda veſtra, ut ſequamini deos earum *a*. His certè artificiis ſapientia Salomonis everſa. Idem deplorans David, Commiſti ſunt, inquit, inter gentes, & didicerunt opera eorum *b*. Nam fornicatus eſt populus cum filiabus Moab, quæ vocaverunt eos ad ſacrificia ſua. At illi comederunt, & adoraverunt deos earum. Initiatuſque eſt Iſraël Beelphegor. Et iratus Dominus ait ad Moyſen: Tolle cunctos principes populi, & ſuſpende eos contra ſolem in patibulis. Simul etiam judicibus Iſraël imperatum: Occidat unuſquiſque proximos ſuos, qui initiati ſunt Beelphegor *c*. Tantorum malorum cauſſa ſocietas mala. Terſum ſpeculum vel halitu ſolo inficitur; ita probus homo ſola improbi vicinia inquinatur. Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea, & qui communicaverit ſuperbo, induet ſuperbiam *d*. Mali mores, contagioſiſsima lues. Hæc indoles vitiorum eſt, cum ſociis perire velle. Hinc Iſaias hortatur & clamat: Recedite, recedite, exite inde, pollutum nolite tangere *e*. Præſtat malorum

a 3. *Reg. c.* 11. *v.* 2. b *Pſ.* 105. *v.* 35.
c *Num. c.* 25. *v.* 1. *& ſeqq.*
d *Eccl. c.* 13. *v.* 1. e *Iſ. c.* 52. *v.* 11.

rum æstuare odio, quàm consortio Sunt animalcula, quæ non sentiuntur cùm mordent, sed cùm relicto morsu nocent, & pars læsa intumescit: Ita & pravi homines occulto blandoque lædunt vulnere, & quod de basilisco ferunt, solo venenat aspectu vel halitu pravi exempli. Modicum fermentũ totam massam corrumpit. Si dextra sit offensioni, abscindenda: idem cum amico faciendum. Melius est enim facere jacturã amicitiæ, quàm animæ.

Abrahamus à Deo monitus, solum patrium deseruit, ne corruptorum hominum pravis moribus imbueretur. Neque vero illum Deus ad crebrum familiare colloquium priùs admisit, quàm societatem impiam jussus declinavit?

Inter nequissimos Sodomæ cives quantum periculi adiit Lothus, quem inde vix Angeli extrahere potuerunt?

Ludus Ismaëlis cum Isaaco non immerito Saræ displicuit. Ab homine nequam vel silente discitur nequitia.

Vt societatem omnem perduellium Core, Dathan, & Abiron populus Israëlis fugeret, gravissimè Moyses edicens, Recedite, inquit, à tabernaculis hominũ impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, ne involvamini in peccatis eorum *a*.

Illaudata familiaritas Amnonis regii juvenis cum Jonadabo artem docuit, qua sororem ad infame scelus pelliceret.

Optimo regum Iosaphato è bello reduci occurrens Iehu, illumque acerbè increpans

a *Num. c* 16. *v.* 26.

pans ob societatem cum Achabo re[gem] initam, Impio, inquit, præbes auxiliu[m] & his, qui oderunt Dominum, amici[tia] jungeris, & idcircò iram quidem Domi[ni] merebaris, sed bona opera inventa sunt [in] te *a*.

Insignissimè hac in re sapuit Tobia[s]. Cùm enim irent omnes ad vitulos au[-] reos, quos Jeroboam fecerat rex Israël hic solus fugiebat consortia omnium, & pergebat in Hierusalem ad templum Do[-] mini *b*.

Tobiæ natu junioris conjux religios[e] gloriabatur: Numquam cum ludentibu[s] miscui me, neque cum his, qui in levita[-] te ambulant, participem me præbui *c*.

Judas Machabæus optimus princeps & invictus, sed ubi cum Romanis idolola[-] tris, etsi tunc rerum potentissimis, amici[-] tiam & societatem junxit, in prælio vi[-] ctus cecidit. Idem Jonathæ fratri evenit.

Inter Apostolos Petrus animosissimu[s] erat, & carceris & mortis societatem Do[-] mino pollicitus. In atrio Caiphæ inte[r] impios ad vocem ancillulæ trepidavit. *d*

Nihil est contagiosius malis exemplis. Mali mores, lues pessima, contagiosissima. Qui communicaverit superbo, ait Siraci[-] des, induet superbiam. Idem de aliis vi[-] tiis sentiendum. Proinde Paulus severè imperans, Ne, inquit, commisceamini fornicariis, quia modicum fermen[-] tum

a 2. *Par. c.* 19. *v.* 2. b *Tob. c.* 1. *v.* 5.
c *Tob. c.* 3. *v.* 17.
d *Vide, obsecro, Nicetam meum l.* 1. *c.* 9.

tum totam massam corrumpit *a*. Verum, verissimum, cum perversis pervertimur.

Oculorum licentia & societas mala è filiis Dei mancipia fecerunt diaboli. Hic neque avus neque abavus, nec Sethus, nec Enos juverunt pereuntes, qui seipsos his periculis exposuerunt. Tueri vis animum; Hanc serva legem, oculos cohibe, pravam societatem fuge. Oculi vagi, socii mali, ductores ad orcum certissimi.

a 1. *Cor. c.* 5. *v.* 6. *&* 9.

CAPVT III.

Extrema hominum nequitia, caussa diluvii aquissima.

FLagitiorum incrementa & orbis interitus ab oculorum libertate, & hominum pravorum societate cœpit Frequens ubique populus; viri sanctiores è vita decedebant, hinc in dies raritas illorum maxima; nam improbi eorum vicem succedebant, vitia in immensum crescebant; non erat, qui haberi vellet nequitiâ postremissimus: junctis viribus in nefas ruebant, tamquam cælum expugnaturi, & dejecturi Deum. Hoc nimirum laborabat diabolus, Dei consilia turbare, ne luteus homo in Angelorum sedibus locaretur, & quia prima omnium molimina felicissimè cesserunt, jam animosior cœpit insistere operi & robustior.

Adverterat priùs veterator, familiam Sethi ad optimos mores institutam, & piorum numerum augeri, hinc omnibus viribus

ribus contendit, ut homines Deo redde-
ret exosos. Rem eo certè deduxit, ut vi-
tæ integros sanctosque Dei filios ad flagi-
tia gravissima pertraheret. Sua profect-
consilia eo promovit, ut videri potue-
rit consilium divinum penitus turbasse
siquidem Deus ipse fassus est: Pœnite
me fecisse hominem. Hanc orbis mise-
randam in pejus ruinam hoc capite sui
oculos ponemus; unà etiam caussas expli-
cabimus æquissimas, ob quas Deus gen-
tem humanam omnem aquis extinxerit

§. I.

Noëmi ævo nequitia ingens, horrend-
intolerabilis, quatuor maximè de caussis
I. Non paucorum ea fuit nequitia, se-
omnium & universalis. Dominus de cæl-
prospexit super filios hominum, ut videa-
si est intelligens aut requirens Deum: o-
mnes declinaverunt, simul inutiles fact-
sunt: non est qui faciat bonum, non est u-
que ad unum *a*. Sanctitas in unico pæn-
Noëmo est reperta. De uxoris, filiorum &
nuruum probitate altum silent divinæ pa-
ginæ. Credibile illos à Noëmo ad optim-
quæque verbis & exemplis concitatos
num monitis paruerint, incertum. Cham
irrisor patris ex asse nequam fuit. Certum
est, ob Noëmum familiæ Noëmi parsum
Grex piorum nimium pusillus. Extra hũ
nulla uspiam alibi sanctitas & innocentia
II. Iræ Divinæ causa fuit nequitia om-
nibus numeris absoluta. Omnis quippe
carn

a *Psal.* 13. *v.* 2. *&* 3.

caro corruperat viam suam super terram *a*. Ad apicem ea pervenit. Vidit Deus quod multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore. Quod Hebræi dicunt hac phrasi: Omne figmentum cogitationum cordis eorum dumtaxat ad malum. Dies & noctes cogitabant, quomodo suis satisfacerēt libidinibus. Intellectus cæcus, voluntas perversa in vetitum junctis operis ruebant. Cor, malitiæ officina, hoc egit studiosissimè, ut omnem ad se viam intercluderet virtuti. De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ *b*. Nequitiæ fons cor est, quod in illis improbis à Deo aversum hoc unum, volutabat, quomodo insignitius esset flagitiosū. Actiones bonæ nimis quàm modicæ, tenues, raræ fuerūt.

III. Nequitia fuit prolixa, ad annos pæne septingentos extensa. Quis hic satis miretur patientiam & longanimitatem divinam, quæ tanto tempore tam fœdam scelerum colluviem tolerabat, & expectabat resipiscentiam? At illi secundum duritiam suam & impœnitens cor thesaurizabant sibi iram Dei. *c*.

IV. Sic submersi erant libidinum cœno, ut nec minas, nec monita, nec adhortationes pensi haberent, & impavidi res nefarias committerent. Vitæ melioris monebantur assiduè, ædificiū arcæ cerne-

C bant

a *Gen. c.6. v.12.* b *Matth.c.15, v.19.*
c *Ad Rom. c. 2. v.5.*

bant creſcere, aquarum ſupplicium pridem prædictum imminere, rem denique valdè ſeriò agi audiebant. At illi dapſiles menſas, hilares ludos, nubiles filias, feminas formoſas pluris æſtimabant. Vulgatum illis canticum erat: Sinite delirum vetulum architectari & fabricare: nos hilariter, nos hodie vivamus. Feris ſanè feriores ac ſtultiores: illæ ad arcam properârunt, ut anguſtum in ea caperent latibulum; iſti arcam & architectum ejus Noëmum irriſerunt, monentem contempſerunt; emendatio vitæ nulla; nemini placuit ad frugem ſapere. Multi in pravæ ſocietatis gratiam, ne timidi aut inconſtantes haberentur, à parte ſceleſtorum hominum ſtabant: dulce videbatur perire cum multis. Sociata damna minùs feriunt.

Beatus Lucas ex ore Chriſti hunc orbis interitum deplorans, Edebant, inquit, & bibebant, uxores duxerunt & dabantur ad nuptias, uſque in diem, qua intravit Noë in arcam, & venit diluvium, & perdidit omnes *a*. Ita ſolent homines; corpus accuratiſſimè comunt, in rebus animi & ſalutis incurioſiſſimi ſunt: ludus & jocus illis eſt animi jactura: connubia, nuptias, convivia, choreas agitare princeps eis ſtudium fuit. Matrimonia laſcivientibus fuerunt honeſtatis vela. Effrenatæ cupiditates ſic eos ineſcarunt, ut pœnarum ſecuriſſimi viverent in diem, perinde ſi periculi aut mali nihil eſſet metuendum. Vir eruditus Lucas Brugenſis de Noëmo diſſerens,

a Luc. c. 17. v. 27.

ferens, Non dubium, inquit, quin fama arcæ orbem penetrarit, etsi Noë non ad omnes venerit; nihilominùs pars irrisit, pars parvi fecit; aliqui monitis aliquantulùm commoti, quia tamen differri pœnam videbant, lascivire pergebant.

Hujus genii est luxuria, ut hominem reddat oscitantem, securum, negligentem, temerarium, in omnem turpitudinem projectum omnium curarum, quæ ad animū spectant, expertem. Non cognoverunt, inquit Matthæus, donec venit diluvium, & tulit omnes *a*. Exitium futurum nôsse poterant, sed nolebant, fidem habere dictis recusabant, hiantibus oculis nihil videbant, scientes & prudentes nesciebant, quæ ad animum facerent & salutem. Libido eis meliores cogitatus omnes rapuit. Idcircò tantopere laborat diabolus, ut homines hac esca libidinis fallat: captus est, quisquis hoc vitio inescatus est; in omnem scelerum turpitudinem facile miser trahitur, & non resistit. Jamque diabolus multa didicit experientia, viros etiā sapientes & cetera pios hoc libidinis mulso ita dementari posse, ut levi nisu in magna etiam flagitia impellantur. Argumentum diabolorum hoc est: Non eris fortior Samsone, sapientior Salomone, sanctior Davide.

a *Matth. c. 24. v. 39.*

§. II.

Præterea nôrunt exactissimè diaboli, quàm variè vitia cetera vincat luxuria. Primò quidem *Amplitudine*. Dilatat sese libi-

do, & vires ſuas in cujuſvis generis hominibus explorat: nec enim divites tantum, ſed & pauperes infeſtat; non in auro ſolum & purpura, ſed & in paleis & fœno cubat: nulli ſexui, ætati, ordini parcit, pæne omnes invadit: rari ſunt, heu rari nimis, quos non vellicet. Nubentes & nuptui tradentes. Hæc omnium erat cogitatio, libidini vacare. Neque vero leges & onera matrimonii expendebant, ſed uxores ſibi eligebant ad oculorum arbitrium. Omnium erat votum, copulari nuptiis.

Hinc graviſſima illa Numinis indignatio: Non permanebit ſpiritus meus in homine, quia caro eſt; totus homo carnē ſapuit, non natura, ſed nequitia. Illud de tali dicitur: Pro ſale accepit animā, ne ſc. putreſcat corpus. Luxuria igitur vitium univerſale.

II. Luxuria vitiorum turbam vincit diuturnitate ſi quem pedem in animo fixerit, adeo firma hæret, ut vix avelli queat. Eam ob cauſſam juvenes ſumma ſollicitudine ab omni hac peſte ſervandi. Hic maxime principiis obſtandum. Nam ſi libido in adoleſcente aut juvene aliquantulum irroborarit, væ miſero, conſeneſcet in hoc vitio, & contabeſcet; pæne prius eſſe vivus deſinet, quàm vitioſus. Subinde forſan conabitur hanc peſtem excutere, ſed videbitur ſibi hoc numquam effecturus. Ah! malum libidinis glutinoſum nimis & viſcatum eſt: & quamvis fomes in corpore ſopitus videatur, nihilo ſecius ſcintillat in animo; cur non reſtitiſti, cum accenderetur? En Noëmi ævo nec meta nec finis

finis ullus libidinum; adeò hic avernalis luxuriæ ignis in flammam validam exarsit, ut in immensum creverit seipso semper fortior. Annis septingentis venerea hæc lues per orbem grassabatur. Nec cessâssent impuri homines libidinari, nisi Deus tempore adfuisset, & hanc in nefarios sententiam tulisset: Nimiùm invalescit libidinum ignis in terrâ; cogor aquam his flammis affundere, alioquin hoc inferorum incendium in orbe non sopietur.

III. Luxuria vincit alia flagitia fecunditate, nam seminarium est ceterorum, & innumerabilium malorum ex hac basilisci fœturâ emergentium. Luxuriæ leve quid est, hominem unum perdere, totas domos, civitates, provincias, regna evertit. Iudas Iosephi fratres tres educavit filios, quorum hæc nomina, Her, Onas, Sela. Fuit Her primogenitus Iuda, nequam in conspectu Domini, & ab eo occisus est *a*. De Sela idem asserit Geneseos liber: Percussit eum Dominus, eò quod rem detestabilem faceret *b*. Homines impuri morte præmaturâ merito mulctati. Sed nec parens filiis castimoniæ præbuit exemplum. Exiguus igitur luxuriæ triumphus, vir unus aut una femina malè perdita, qualis Iezabel regina, canum morsibus lacerata *c*. Nec grande quid, domus una libidinibus pessumdata. Heli duo filii unà perimuntur in bello, pater eversâ sellâ cervicem frangit, nurus in partu extin-

a *Gen.c.*38.*v.*7. b *Ibid. v.*10.
c 4.*Reg.c.*9.*v.*36.

guitur. Cur eos Heli à flagitiosâ consuetudine ad amorem pudicitiæ non revocavit? Nec magnū quid est, urbes totas luxuriæ sordibus deletas, Vrbs Gabaa ob unicā feminam ab impudicis civibus vitiatam, ferro & flammis excisa, cæsis ad eam quadraginta tribus millibus virorum *a*. Nequid istud luxuriæ satis, totas domos & familias, civitates totas funditus deletas; totas provincias, nationes, regna tota pessumdat & evertit. Reverà Hispaniæ regnum ob regem Rodericum, qui honestam virginem violârat, in Maurorum potestatem redactum est. Sed & hoc luxuriæ parum est, tota excindere regna; orbem totum in exitium adduxit, aquis submersit, in stagnum redegit. Videte, obsecro, quale scelerum & malorum omnium sit seminarium luxuria. Ideo Chrysostomus hanc luxuriæ sævissimam fecunditatem expendens, *Vidit Dominus Deus*, inquit, *quod multiplicata sunt malitiæ hominum. Ex hoc enim malo quasi è fonte multa alia oriebantur mala. Nam ubi scortatio & luxuria, ibi ebrietas & crapula; magna injustitia, avaritia, & innumera alia mala* b.

IV. Luxuria præ ceteris vitiis curatu difficillima. Chrysostomus, quem dixi, huic pænè insanabili morbo ingemiscens, Vidisti, ait, stupidas & sensu carentes animas? nihil eorum capiunt quæ spiritûs sunt, nullis moventur monitis, perinde ac si rationis expertes sint. Nec pœnæ timor, nec

a *Iudic* 3, 19. & 20.
b *Chrysost. hom.* 22. *in Gen.*

nec divinæ longanimitatis tempus arcuit illos à malis operibus, sed semel in præceps dejecti, à malâ concupiscentiâ quasi ab ebrietate demersi, redire ultrà noluerunt. Ita priùs mersi sunt suis concupiscentiis, quàm aquis. Quis tales juverit sui exitii amantes, qui vitia in mores, & peccandi licentiam in consuetudinem deducunt? Atque istud suo nomine malitiam appellamus, cùm quis non tantùm semel iterumque labitur, sed quod decies, quod vicies ac tricies, quod centies pessimè patravit, tandem necessitate se vinctum existimat eadem sine numero patrandi. Ita qui priùs subtimidè peccavit, jam amoto metu omni, velut ex lege peccet audacissimè. Hinc sacer Historiographus, Corrupta, inquit, est terra coram Deo, & repleta est iniquitate *a*. Ita tellurem ipsam sceleribus contaminarunt: ubique Bacchus & Venus imperabant, temulentia & luxuria orbem universum inquinabant. Et certè tam acervata fœdæ libidinis flagitia Domino puritatis amantissimo ita stomachum moverunt, ut diceret: Quia caro sunt, non permanebit spiritus meus in eis. Hîc duo singulariùs condiscenda.

a *Gen.c.6.v.* 11.

§. III.

Primum: *Carnem doma.* Ægrè persuademur, ut credamus, hostem nobis teteriorem non esse carne. Nihil verius: exitiosissimus hostis est caro, nisi quotidianis

dometur rigoribus. Indulges ei, & connives? certam tibi struis perniciem. Hæc bestia blandimentis & deliciis nimiùm quantum efferatur; quanto enim magis ei parcitur, tanto minùs officio suo fungitur. Certè si domestica carnis proditio diabolum & mundum non juvaret, multo facilior in eos pugna foret. Sed inquilinus ac subdolus fur iste, dum à mundo & satanâ facit: nos extreme perdit. Quod Siracides sapienter adstruens: Quid nequius, inquit, quàm quod excogitavit caro & sanguis *a*? Narrat Tacitus, Agrippinæ Neronis matri prædictum, à filio, si regnet, occisum iri matrem. At illa promptè & intrepidè, Occidat, inquit, dum imperet *b*. Vociferantur Prophetæ, vociferatur Christus & Apostoli: Caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt *c*. Si secundùm carnem vixeritis, moriemini *d*. At suæ carnis amans, Moriar, inquit, modo priùs cupitis deliciis fruar. Non permanebit spiritus Dei in homine tali, quia caro est.

Alterum, quod hîc condiscendum: *Luxuriam execrare*. Caussam dicti assignans Ambrosius, Nihil est, inquit, quod tam miserę servituti subjiciat hominem, quàm libido atque ejusmodi cupiditates, quæ jugo criminum gravi deprimunt miseram conscientiam *e*. Quisquis diabolum sua domo

a *Eccl. c. 17. v. 30.*
b *Tacitus Annal. l. 14 post initium.*
c 1. *ad Cor. c. 15. v. 50.*
d *Ad Rom. c. 8. v. 13.*
e *Ambr. de Arcâ & Noë c. 9.*

domo vult exclusum, obduret hoc impuritatis ostiolū, detestetur & fugiat, quidquid animi corporisque puritati adversatur, alioqui certè cacodæmon animum illius sibi mancipem faciet, & miser id nesciet, quia caro est. Unusquisque pro sua pugnet castimonia & pudicitia constantissimè; neque seipsum solùm, sed & familiam suam omnesque sibi commissos ab hac libidinis lue pro viribus tueatur. Qua in re consultum foret, ut concionatores sæpiùs clamarent ex alto: O patres & matresfamilias, ô domini & dominæ nihil hac in re connivete; mores inverecundos, carmina fescennina, cantiunculas propudiosas, verba prætexta & impudica neutiquam tolerate. Procul, ô procul hanc pestem à vestris ædibus. Inde vel libidinis umbram eliminate; quoscumque hujus delicti reos deprehenderitis, ita serio castigate, ut sentiant se castigatos. Hoc carnis vitium inter vestros nequaquam pullulare sinite; sceleris radices & fibras maturè convellite; severam horum rationem à vobis Deus exiget. Libido, pestis teterrima. Fuge hanc, fuge, quisquis Beatorum amas æternitatem.

CAPUT IV.

Quomodo DEUM *pœnituerit creati hominis.*

SI tristis agricola ingemiscat altùm, caput fricet, & dicat: Vtinā ego mea semina possim recipere! pœnitet me, quod

vel unicum huic agro granulum insemi-naverim, eique tantum laboris impenderim. Expectati fenoris nihil recipio ; oleum & operam perdidi; nec unius nummi pretium ad me redit. Hoc lacrimosum agricola *pœnitere* satis ostendit, agrum aut sterilem & infecundum votis operosis non respondere , omnem in eo laborem perditum , aut certè jam stantem lætamque segetem grandine jugulatâ. Et quamvis sex septemve graciles surgant spiculæ, nec millesima tamen pars est sementis diu speratæ.

Deus hunc orbem velut agrum consevit: cœperunt homines multiplicari super terram. Cùm autem expectaretur messis, ager hic urticis & spinis obsitus, jam merum senticetum solam vitiorum ubertatem exhibuit. Hîc mœstus agricola negatis fructibus ingemiscens, Pœnitet me, inquit , & jacti seminis , & operæ consumptæ in sterilissimum hunc agrum: Pœnitet me fecisse hominem.

Neque solùm facti Deum pœnituit, sed valdè & animo pœnituit. Tactus dolore cordis intrinsecus. Quid hoc, mi Deus, tam vehementis , tam novæ ac singularis pœnitentiæ ? Hic agricola semper alioqui lætissimus, jam tristatur & dolet, tunditque pectus, ut probè monstret, quam sui se laboris & sparsi seminis in agro tam sterili acerbè pœniteat. Sed num pœnitentia Deum afflictare potest ? Reverà, dixit, pœnitet me fecisse eos. Necessarium igitur hac de re plusculum disserere. Explican-

candum, quare, & quomodo Deum collati in homines beneficii pœnituerit.

§. I.

Peccatum ita turbavit & confudit orbem, ut ipſum etiam cælum penetrarit, ad Dei ſolium perrepſerit, ipſum etiam Deum contriſtarit. Filius Dei in crucem ſuffixus eſt, ſed in terra, ſed in corpore mortali. Quod autem Deus in cælo pœnitentiæ ſe ſubjiciat, inter dolentes ſe ſtatuat, dicatque, Pœnitet me feciſſe eos, hoc intelligentia & ratione comprehendi vix poteſt. Et quæ hæc demum tanta fuit orbis confuſio, ut reperta ſit pœnitentia in Deo, qui gaudiorum & voluptatum omnium fons eſt? Pœnituit eum, quod hominem feciſſet, idque bis terve repetitur. Tantam confuſionem orbis & conturbationem excitavit peccatum, quod elementa, quod cælum & terram, quod res creatas omnes turbavit, præcipuè vero dominum orbis hominem in errores induxit fœdiſſimos. Iſtud enimvero per ſex primos Dei operoſos dies luculentè monſtrari poteſt.

Primo dierum lux creata; lucem fugat peccatum. Hieremias vates ingentem ubiq; vaſtitatem cernens, Aſpexi cælos, ait, & non erat lux in eis *a*. Altero die conditi ſunt orbes cæleſtes, quos peccatum etiam temerare audet. Miratus hoc Iſaias, Tabeſcit, inquit, omnis militia cælorum, & complicabuntur, ſicut liber cæli *b*, ne ſcilicet operiant peccantes. Die tertio creata ſunt

a *Hierem. c. 4. v. 23.* b *Iſ. c. 34. v. 4.*

ſunt germina, plantæ, arbores, quas itidem peccatum inficit. Aſpexi terram, inquit Hieremias, & ecce vacua erat, & nihili a. Sol quarto die fulgere cœpit, de quo Iſaias: Obtenebratus eſt ſol, inquit, in ortu ſuo b. Cur obſecro? Cauſſa apponitur: Viſitabo ſuper orbis mala, & contra impios iniquitatem eorum c. Quintus dies volucres & piſces dedit. Hîc iterũ Hieremias lugens, Sapientes ſunt, inquit, ut faciant mala, benè autem facere neſcierunt. Intuitus ſum, & non erat homo, & omne volatile cæli receſſit d. Die ſexto pecudes & homines orbem cœperunt habitare. Oſeas orbem à peccato miſerrimè vaſtatum deflens, Non eſt enim veritas, inquit, & non eſt miſericordia, & non eſt ſcientia Dei in terrâ. Propter hoc lugebit terra, & infirmabitur omnis qui habitat in ea, in beſtia agri, & in volucre cęli e. Cum homine delinquente puniuntur creata omnia, quia delictis auxilium ſubminiſtrarunt. Hinc reus in delicti pœnã rebus omnibus privatus eſt.

Si igitur peccatum orbem univerſum perturbavit, ita hominem inſtigavit in Deum, ut Deus, qui tam ſuiipſius quàm rerum omnium perennis eſt beatitudo, ſuos ſibi labores quaſi ſordere permiſerit & diſplicere, tamquam facti ſui pœnitentiam acturus. Hanc è divinis paginis deſcribemus hîc ordine.

I. *Pœnituit eum, quod feciſſet hominem.* Vide, inquit Chryſoſtomus, verbum craſſum

a *Hierem. l. cit.* b *Iſ. c. 13. v. 10.* c *Ibid. v. 11.* d *Hierem. c. 4. v. 25.* e *Oſeas c. 4. v. 3.*

sum, & nostræ pravitati accommodatum. Quemadmodum qui malè rem gerit, seipsum turbat & accusat: Cur hoc feci? Utinam non fecissem! Si hoc præscissem, illud profecto numquam attentassem; Vellem dicta facta vevocare, si possem. Ita seipsum erroris arguit cum dolore. Pœnitet eum consilii. Ita Deum creati hominis pœnituit. In eadem Geneseos historia sub exordium refertur. Vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona *a*. Unde jã igitur hęc tam matura pœnitentia? Si quis pictorum imaginem pingat ad omnes artificii leges absolutam, elegantissimã, quam sciat nemini non placituram, quam & ipse inter elaboratissimas picturas approbet, aliquot tamen post diebus ab oculis eam amoveat, damnetque tenebris & carcere, dicatque, Mei me laboris pœnitet; quid causæ dicemus esse, quod subito displiceat artis exactissimæ imago? Rhyparographus aliquis & cucurbitarum pictor eam emendaturus, artificium omne extinxit. Ita peccatum hominem ad omnem morum innocentiam conditum fœdissimè distruxit. Hinc Deus facti pœnitens ut homo. Verè tunc affirmari potuit de Deo: Et homo factus est; pœnituit eum, uti ferè hominem liberalitatis malè collocatæ solet pœnitere. Atque hoc Deus scribendum Moysis calamo dictavit, ut orbis universus summam peccati fœditatem tanto caperet exactiùs, quanto certiùs sciret peccato Deum gravissimè læsum, & iram ejus implacabilem commotam.

a *Gen.c.*1.*v.*31.

II. Et

II. *Et pracavens in futurum*, non sibi, sed posteris. Perinde si dixisset Deus: Hac aquarum eluvie cautos reddam posteros; hoc orbis supplicium erit illis ad edomandam carnem documentum, ad cavendam libidinem monimentum sempiternum: & vel hinc satis condiscent, quantum mihi displiceat peccatum. Ita benignissimus Deus humanam gentem sibi sumpsit erudiendam velut præceptor puerulum, qui non solo virtutis amore, sed metu ac formidine pœnæ in officio continēdus, alioqui vix ferè aliud quā malè agere discit. Hebræi Sapientis monitum est: Noli subtrahere à puero disciplinam: si enim percusseris eum virga, non morietur. Tu virga percuties eum, & animam ejus de inferno liberabis *a*. Omne humanum genus Deo velut puerulus unicus, sed petulantissimus, indomitus, ad audendum projectus, præceptori optimo inobedientissimus, Mundum ergo adolescentem, juvenculum, lascivientem, protervum, velut puerulum stultum providentissimè ita corripuit, ut per omnem reliquam vitam meminisse posset se correptum.

III. *Tactus dolore cordis intrinsecus*, quod Hebræi solent dicere: Doluit Deus in corde suo; contristavit se & angustia affectus est ad cor suum. Horum interpres Hugo, Non est dolor, inquit, nisi de amissione ejus quod amatur: quanto profundior erat amor, tanto altiùs tangebat dolor. Subinde judex quæstionis capitalis, muneri suo

a Prov. c. 22. v. 13. & 4.

ſuo ingemiſcens, Animo, inquit, doleo. quod cogar in hunc hominem decretoriam dicere ſententiam, ſed iſtud à me meum officium prætura exigit. Ita Nero ſub initio imperii ſententiæ capitali ſubſcripturus, Quàm vellem, ajebat, neſcire litteras *a*! Ita mitiſsimus Deus dolore cordis tactus, animo dolebat, gentem humanam omnem capitis & ſubmerſionis eſſe damnandam. Quem dolorem Nicolaus Lyranus explicans, Dolores, inquit, & paſsiones nullo modo ſunt in Deo ſecundùm rem, ſed ſecundùm modum. Nam, quod Auguſtinus dixit. Dei eſt de omnibus omnino rebus tam fixa ſententia, quàm certa præſcientia *b*.

a *Sueton. in Nerone c.10. mihi pag.526.*
b *Aug. l.15. de Civitate c.25.*

§. II.

IV. *Delebo hóminem, quem creavi, à facie terræ, ab homine uſq; ad aminantia, à reptilibus uſque ad volucres cæli.* Quanta & quàm deteſtanda ſcelerum immanitas! Hominem Deus, quem creavit, perdidit: creavit è nihilo; rationem, arbitrium, boni malique ſcientiam dedit, aliquot annorum centuriis reſipiſcentiam impiorum expectavit, quod potuit, fecit. Sed quia nil penitus profecit, demum juſtitiæ neceſsitate adactus, tot annis acervatas mundi ſordes immiſsis aquis eluere, & totam familiæ rationem commutare debuit, ita quidem ut familia priori ejecta, nova de integro fuerit inſtauranda. Neque tamen

ne. Neque enim soli homines, sed ips[a]
quoque animantes propter homines ex-
tinctæ: omnia turpitudine plena eran[t]
omnia igitur expianda. Hîc tamen mag[na]
clementiæ mixtura intercessit, uti Am-
brosius observat, nam dixit: Delebo ho-
minem; uti facere solet, qui, dum scribi[t]
litteras aut voces delet, non conscindi[t]
non lacerat chartam; quædam verba dele[t]
alia vicem eorum scribit. Ita Deus. Ho[s]
tollam, alios reponam. Si humano mor[e]
excanduisset, orbem universum penitu[s]
evertisset.

V. *Pœnitet enim me fecisse eos.* Ruperti[us]
Tuitiensis Genesi lucem affundens. Nul-
lus homo, inquit, satis explicare suffici[t]
quomodo Deus sine motu sævit, sine cru-
delitate occidat, salva pietate habeat furo-
rem. Ita Deus dixit: Pœnitet me, quod
constituerim Saul regem *a*. Hîc humano
ritu modoque locutus est Deus. Nec enim
cadere in Deum potest pœnitentia, quæ
plerumque culpam, non raro ignoran-
tiam præcedentem consequitur. Quæ
omnia procul à Deo. Hac igitur loquendi
formula significavit Deus Samueli, velle
se regnum, quod indulserat Sauli, ab eo
auferre. Ita hoc Dei consilium de huma-
na gente abolenda dicitur pœnitentia ab
effectu, quid id fecit Deus quod homines
solent, quos facti aut consulti pœnitet. Hi
enim consulta mutant, constructa sol-
vunt, facta revocant, nova instituunt.

VI. *Fi-*

a 1. *Reg. c.* 15. *v.* 11. *Theologorum phrasi*
Deus mutatur tantum ad extra.

VI. *Finis universæ carnis venit coram me.* Vti reo in carcere dicenti, aut accusatori in foro peroranti, ita Deus clepsydram ponens peccantibus, Eruntque, ait, dies illius centũ viginti annorum. Quibus verbis denuntiat, non adeo multos superesse annos velut horulam, ea elapsa proximum fore interitum. Sunt, qui putent vivendi spatium à Deo præfixos centum viginti annos. Adversus hanc opinionem Augustinus pugnans, Nullo modo, inquit, vitæ, sed pœnitentiæ tot annos posuit, nec ullum abscidit, ut opinabantur aliqui, qui annos viginti demptos censebant *a*. Nam etiam à diluvio nonnulli ad trecentos, imo ad quingentos, annos pervixerunt. Quod vero tempus ad resipiscendum concessum non contraxerit, vel inde liqueat. Cùm arcæ fabrica imperaretur, Noëmus annum egit quadringentesimum octogesimum. Divinæ paginæ more suo quingentos Noëmo annos assignant, cùm illos proximè accesserit. Cùm vero jam sexcentesimum annum ageret Noëmus, initium sumpsit diluvium. Adeoque Deus non tantùm nihil præscidit de centum viginti annis, sed etiam septem serenos & quadraginta pluviarum dies addidit, velut bonitatis suæ auctarium. Denique cùm clepsydra, quã statuerat Deus, effluxisset, promulgatum est : Finis venit universæ carnis. His terminis claudenda erat malitia humana, quæ ubi metam attigit, pronuntiavit judex : Non parcet oculus

a *Aug. l. 15. de Civit. c. 24.*

meus, neque miserebor: & scietis, quia ego sum Dominus percutiens. *a*.

a *Ezech. c. 7. v. 9.*

§. III.

Hanc Numinis iram, has calamitates in orbem immisit solum peccatum. Ergo peccatum deteſtare; Dei pœnitentiam tu præverte. Veriſſimè dixit Anaſtaſius: Iniquitates nobis mala conciliant universa *a*. Profectò quidquid ærumnarum & calamitatum orbis continet, quidquid nos urit, aut dolorem parit; ab unico peccato eſt, huic ſoli omnes omnino miſeri is ir acceptis referamus. Hoc Auguſtinus affirmatiſſimè confirmans, Peccatum, inquit, eſt ipſa deordinatio, ſtimulus enim mortis peccatum eſt *b*, quia mortem urget, & impellit in hominum cædem, ac ſi quis carnificem urgeat, dicatque: Fac officium, cæde, feri, ſterne *c*. Haud aliter coëgit & Deum ad ſumendum de impiis ſupplicium. Eò enim audaciæ progreſſa erat nequitia, ut connivere aut diſſimulare ulteriùs, nec quidem ſumma Dei Bonitas potuerit. Hinc Chryſoſtomus ad quæſtionem illam, Peccatum quid eſt? auſus dicere: Voluntarius dæmon eſt peccatum, & ſpontanea inſania. Anima, quæ peccaverit, ipſa morietur. *d*.

Hoc autem nimium quantum, ſuperque omnem modum aggravat peccatum, quod ſciamus, quantum id Deo diſpliceat nec

a *Anaſt. Compend. q. 16.* b *1. Cor. c. 15.*
c *Aug. de variis qq. ad Simplic, q. 3.*
d *Ezech. c. 18. v. 20.*

nec tamen id caveamus. Præterea toties verbis monemur, exemplis toties erudimur, pœnis & nostris & alienis corrigimur, quæ tamen omnia non magni pendimus. Hinc peccati gravitatem fœdissimam perquam pauci capiunt, illi omnium minime qui in peccatis, velut in amœnis stagnis natitant; & quemadmodum qui sub aquis sunt, aquarum molem non sentiunt; extra eas hydria eis non maxima oneri est; ita dum in peccatis degimus, peccati turpitudinem non attendimus. Impius cum in profundum venerit peccatorum, contemnit. *a* At cum resipiscere incipimus, pondus intolerabile sentimus. Hinc regii Psaltæ gemitus illi: Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus grave gravatæ sunt super me *b*. Non est seria emendatio vitæ, ubi exigua est cognitio peccati. Sunt qui piacula commissa fateantur sæpius, numquam emendent, quia peccati molem non expendunt, nec sentiunt; deest necessaria noxarum notitia. Nosce igitur peccatum & detestare; pœnitentiam Dei anteverte tua, clepsydra jam posita est; fluit illa, & ad finem properat, quem ignoramus, Taciturnum hoc arenularum stillicidium plurimos decepit, qui nescio quàm prolixas moras somniabant, & subitò jam defluxisse horam apparuit. Maturemus igitur pœnitentiam, centum & viginti annos ad resipiscentiam non habebimus, incerti an

D 2 diem

a *Prov. c. 18. v. 3.* b *Psal. 38. v. 5.*

diem habituri simus crastinum. Præoccupemus faciem ejus in confessione a. Nam, quod Chrysostomus dixit, satius est mille fulmina sustinere, quàm vultum illum mansuetudinis plenum nos aversantem videre. Vt ergo amantissimum Deum non pœniteat quod creârit nos, pœnitentiam nos ipsi præoccupemus, quod offenderimus illum. Vnusquisque tactus dolore cordis intrinsecus dicat: Pœnitet me fecisse, delebo quod feci. Omnium errorum reparatrix pœnitentia.

a *Psal. 94. v. 3.*

CAPUT V.

Noëmus pænè unicus apud Deum gratiosus.

VINUM aromatites cariophyllis conditum, vinum sanè pretiosum & gulæ gratum, sed plerumque non firmum. Nocte quandoque una, si negligenter sit tectum, in vappam expirat. Favor humanus plurimis tam carus, quã pretiosus, sed sæpissimè parùm diuturnus, nonnunquam diu collectus subitò effunditur. Favor divinus ejus est pretii & constantiæ, ut unica ejus guttula melior sit & utilior, quàm tota humanæ gratiæ plaustra. Omnium hominum gratia sanctiorem reddit neminem, gratia Dei sanctum facit & beatum.

Noëmus gratiâ divinâ opulentus verè sanctus magnâ in offensâ fuit apud homines, omnium flagravit invidia. Sed id ei non potuit esse nocumento, favoribus

divinis præpolluit. Noë vir justus atque perfectus fuit in generationibus suis, cum Deo ambulavit *a*.Gratia exciderat,& offensam habuerat orbis universus; at verò gratia Noëmus floruit. Cum Deo ambulavit famulorum fidelissimus,imò solus inter innumeros fidelis, qui assiduè Dominū Deum ferebat oculis, ad omne obsequium & ad omnem nutum paratissimus, hinc suo Domino tam charus, ut propter hunc servum suum sibi charissimum centum annorum fabricam ordiretur. Noëmus in gratia fuit. Quâ verò ratione bonam hanc gratiam quæsierit, qua stabilierit, explicandum.

a *Gen.c.6.v.9.*

§. I.

Adolescens laudem maximam habet, si dicatur: Hic puer scholæ doctissimus est. Egregiū ac gloriosum, & in maximâ laude ponendum, sermonibus hominum ita celebrari, ut passim audias, pictorum artificiosissimus, causidicorum facundissimus, Medicorum experientissimus, Iurisconsultorum doctissimus,Theologorum subtilissimus:illustria præconia,litteræ laudis plenæ, sed non signatæ: è cælo laudem accersere, & dicier, Hic est inter omnes in orbe sanctissimus. Hæ litteræ sunt elogiorum plenissimæ, sed & signatæ. Has Noëmus obtinuit, his verbis conceptissimis scriptas: *Noe verò invenit gratiam coram Domino*.Gratiam,quam Theologi *primam* nominant, emereri haud

 possum

possum, nec eam Noëmus nisi gratuitam accepit, cui tamen insignissimè respondit, adeoque auxit obsequiis, ut unus atque unicus Noëmus Deo charior fuerit, quàm orbis universus, quàm totum humanum genus: omnes alios submergi voluit, hunc unum velut oculos suos curavit. Ecclesiastes velut indagator sollertissimus, Virum, inquit, de mille unum reperi *a*. Noëmus è decies centenis, aut centies millenis millibus vir unus, atque unicus planè singularis, eximiè sanctus. Ne miremur: Melior est unus faciens voluntatem Domini, quàm decem millia prævaricatorum. Deo inter omnes charissimus fuit: Melior est enim, inquit Siracides, unus timens Deum, quàm mille filii impii *b*. Noë invenit gratiam coram Domino. Tanti est vitæ integritas & innocentia.

Sed in illis, quas dixi, signatis litteris copiosior laus Noëmi comprehenditur. Nam dictis additur: Noë vir justus, atque perfectus. Hic, obsecro, sacri scriptoris artificium observemus. Ita loquitur Moyses: Hæ sunt generationes Noë. Quis hic natalium claritatem non expectet, & longam propaginis seriem? Ipse Chrysostomus velut audiendi avidus, Aures nostras, inquit, spe implet quasi genealogiam narraturus, quis ejus pater fuerit, unde genus duxerit. Verum relictis his omnibus hoc unum ait: Noë vir justus atque perfectus. Non patrem, non avum, non atavum, non Lamech, non Mathusalem, non

a *Eccles. c. 7. v. 29.* b *Eccl. c. 16. v. 3.*

non Enoch nominat, ſed Noëmi virtutes narrat. Mos novus proſapiæ atque originis ſcribendæ. Quid enim tantæ habet utilitatis è claris parentibus originem ducere, ſi tua vita ſit in tenebris? quid damni, ſi tui parentes obſcuri, modò tu in luce ſis virtutum? Hæc formoſiſſima ſunt nomina, hæc nobilitas antiquiſſima: *Vir juſtus atque perfectus*. Viri probati genus, inquit Ambroſius, virtutis eſt proſapia. Quid enim ſuperbis dives? Quid dicis pauperi, Noli me tangere? Nonne ſic utero conceptus, & natus es ex utero, quemadmodum & pauper eſt natus? Quid te jactas de nobilitatis proſapia? Soletis & canum veſtrorum origines, ſicut divitum recenſere, ſoletis & equorum veſtrorum nobilitatem, ſicut Conſulum prędicarę. Ille ex illo patre generatus eſt, & illa matre editus: ille avo illo gaudet, illis ſe proavis attollit. Sed nihil iſtud currentem juvat. Non datur nobilitati palma, ſed curſui. Deformior eſt victus, in quo & nobilitas generis periclitatur. Cave igitur dives, ne in te erubeſcāt tuorum merita majorum, ne fortè & illis dicatur: Cur talem inſtituiſtis, cur talem elegiſtis hæredem a? Quid igitur propaginem vetuſtam, originem claram tantopere jactamus? Alieno gloriari, ridicula eſt jactantia. Avorum merita, nepotum degenerantiū notæ ſuńt, nec aliud magis poſterorum maculas aperit, quàm majorū ſplendor ac gloria. Veram laudem non niſi de proprio ſumpſeris; ab alio non ex pectes

a *Ambroſ. tom. 4. mihi pag.* 283.

Age aliquid & tu, unde ſis nobilis, nam majores tui, niſi aliquid egiſſent laude dignum, numquam nobiles fuiſſent. Corpus & patrimonium accipimus à parentibus: qui claritatem habent, rarò eam in filios transferunt. Rarò excellentis viri filius excellens fuit. Mille nunc ergo tales clariſsimorum hominum obſcuriſsimos hæredes, ſi vacet, enumerem. Claritas naſcendo non acquiritur, ſed vivendo; ſæpè etiam, quod mireris, moriendo. Verus nobilis non naſcitur, ſed fit, non potando ſtrenuè, ſed in acie pugnando; non opulenta veſte, non vitiis; ſed eruditione, ſed virtute; Nobilior eſt vir fortis, etſi ruſticus, quàm nobilis ignavus. Euripides olim cecinit:

——— namque ab animo ſtrenuos
Iuſtoſque, quamvis orti & è ſervis ſient,
Stirpe anteire vulgo nobiles puto.

Magna fuerit avorum, proavorum, abavorum, atavorum tuorum claritas: quid ſi major eſt tua obſcuritas? Dixi jam: pugnando, non potando in nobilitatis cenſum tranſitur. Deſine igitur tuum nomen alienis obumbrare virtutibus, ne unoquoque ſuum repoſcente, nudus ipſe de proprio ridearis. Annæus Seneca de vera nobilitate ſapienter ac verè pronuntians, Non facit nobilem, inquit, atrium plenum fumoſis imaginibus *a*. Nemo in noſtram glo-

a *Romanus propriè mos, collocandi in tabulariis per atria imagines majorum. Atque ex iis nobilitas æſtimata. Lipſius l.* 1. *Electorum, c.*29.

gloriam vixit; nec quod ante nos fuit, noſtrum eſt. Animus facit nobilem, cui ex quacumque conditione ſupra fortunā licet ſurgere *a*. Qui imagines in atrio exponunt, & nomina familiæ ſuæ longo ordine ac multis ſtemmatum illigata flexuris, in parte prima ædium collocant, noti magis quàm nobiles ſunt. Vnus omnium parens mundus eſt, ſive per ſplendidos ſive per ſordidos gradus ad hunc prima cujuſque origo perducitur *b*. Ita Senecæ nemo nobilis, nemo generoſus eſt, niſi qui ad virtutem benè à natura compoſitus eſt. Sed teſtem Seneca locupletiorem ſiſto Chryſoſtomum, qui ore libero, Tu, inquit, qui magna de nobilitate majorum jactas, ultra proavos atque atavos tuos ſi progrediaris, invenies multos è genere tuo agaſones fortè aut caupones fuiſſe. Hunc curſum habet genus humanū, Salomon Regis filius, & Regis illuſtriſſimi, hujus tamē pater ignobilis & abjectus fuit, maternus etiam avus adeò vilis, ut nec gregario militi collocare poſſet filiam. Plato dicebat: Neminē regem non ex ſervis eſſe oriundum, neminem ſervum non ex regibus. Omnia iſta varietas longa miſcuit. Intuendum eſt, ait Seneca, non unde veniant, ſed quo eant *c*. Quod & Bion dixit Antigono: O rex, ſagittariis ſi opus habes, non unde ſint, interrogas, ſed ſcopū proponis, & qui tangunt, eligis: ſic & alios

 ex-

a *Seneca epiſt.44. mihi pag.456.*
b *Idem l. 3. de beneficiis c. 28. mihi pag. 302.* c *Seneca epiſt.44.*

explora, non unde, sed quales sint. Dic e-nim, quæso, ait Chrysostomus, quid genus est? nihil aliud certè quàm verbi sonitus ab omni re destitutus, quod in extremo die illo probè scies. a Pestis nobilem & ignobilem æquè rapit, mors non discernit; inter illum & istum non distinguit orbis judex. Ille igitur sublimis, ille clarus, ille nobilis, qui dedignatur servire vitiis, & ab eis recusat vinci. Noë vir justus atq; perfectus in generationibus suis. Hæ sunt generationes Noë, hoc illius genus & stemma, hæc nobilitas illius & prosapia.

a *Chrys. to. 2. hom. 59. in c. 18. Matt. in p. 434.*

§. II.

Nulli Patriarcharum, nec Setho, nec Enos, nec ipsi Henocho hoc elogii tributum, *Perfectus.* Morum perfectio, ut ajunt, duo habet brachia, lævum quidem, *Letalis noxæ fugam*, dextrum autem, *Assiduum virtutis studium.* Chrysostomus de Noëmo disserens, Noë, inquit, in nullo claudicavit, in nullo defecit. Sunt homines orationis multæ, sed non minoris avaritiæ; alii egregiæ liberalitatis, nullius pietatis; alii prudentes, sed nec fortes, nec patientes; aliqui satis animosi, sed minùs casti; reperias quosdam utcumque verecundos, nonnihil tamen elatos & superbos; alios laudabiliter mites, sed unà pigros ac desides. Sunt homines optimorum verborum in factis enerves & nulli. Non desunt, qui ad obsequia prompti sint, sed seipsos negligant. Sunt taciturni, sed invidi. Sunt abstinentes & sobrii, sed admo-

dum

dum iracundi. Sunt utcumque placidi, ſed potulenti & frequenter ebrii. Sunt ſeduli, ſed ſimul præparci. Sunt largi, ſed ignavi. Perfectus nullo deficit. Noë vir juſtus atq; perfectus. Vnde illi, quæſo, hæc juſtitia? cùm ea tempeſtate ſumma ubique fuerit non annonæ, ſed virtutis caritas, imò nuſquam virtus in orbe viſa. Hiſtoricus ſacer accuratiſſimus. Hæ ſunt, inquit, generationes Noë: Noë vir juſtus atq; perfectus fuit, cum Deo ambulavit. Hieronymo interprete: Veſtigia Domini ſecutus, in rebus omnibus id unicè ſpectavit, quid vellet, juberet Deus, hunc ſibi præſentem ſemper intuebatur, in id ſolum attentiſſimus, quid oculus Dei annuendo aut abnuendo fieri vellet. Hinc Noëmus Numini devotiſſimus, hinc in omni actione modeſtiſſimus, atque cautiſſimus. Alii omnes ut pecudes in pratis laſciviebant, immemores Dei, divinæque præſentiæ. Impii cum mundo, carne, diabolo ambularunt: Noë pænè ſolus ambulavit cum Deo.

Hinc illud encomii additur: Perfectus fuit in generationibus ſuis. Ah, mi Deus, inter quos, & quo tempore, ſanctimoniæ tam tenax fuit? inter homines nequiſſimos, nec eos paucos, ſed univerſos, in quibus nec virtutis ſcintillula vivebat. AtquiDeus veluti paterfamilias providentiſſimus ſuos in medio impiorum numquam non habuit. Elias queritur olim Numini dereliquerunt pactum tuum filii Iſraël, altaria tua deſtruxerunt, & Prophetas tuos occiderunt gladio, derelictus ſum

sum ego solus *a*. Cui Deus, Dere-
linquam mihi, ait, in Israël septem mil-
lia virorum, quorum genua non sun
incurvata ante Baal, & omne os, quo
non adoravit eum osculans manum *b*.
Idem cum Elia potuit Noënnus dicere,
Derelictus sum ego solus, non est qui
faciat bonum, non est usque ad unum *c*.
Hoc raræ virtutis est, inter sceleratos
versari sine scelere. Quod Gregorius
Moralium suorum exordio summi æsti-
mans, Dicatur, inquit, ubi habitaverit
Iob, nec enim valdè laudabile est bo-
num esse cum bonis, sed bonum esse
cum malis. Sicut enim gravioris culpæ
est inter bonos bonum non esse, ita im-
mensi est præconii, bonum etiam in-
ter malos extitisse. Idcircò Iobus, Fra-
ter fui draconum, inquit, & socius
struthionum *d*. Lothus vel ideò lauda-
tissimus, quia inter impios pius. Eo
nomine Paulus Philippenses laudans, In
medio, inquit, nationis pravæ & per-
versæ, inter quos lucetis sicut lumina in
mundo *e*. Vnica tulipana vel rosa inter
silices aut urticas merx rara & admiran-
da. Talis profectò fuit Ecclesiæ Pergame-
næ Episcopus, ad quem litteræ hunc in
modum scriptæ: Scio, ubi habitas, ubi se-
des est satanæ; & tenes nomen meum ibi;
& non

a 3. *Reg. c.* 19. *v.* 14.
b 3. *Reg. c.* 19. *v.* 18.
c *Psa.* 13. *v.* 2. *&* 3.
d *Iob c.* 30. *v.* 29.
e *Ad Philip. c.* 2. *v.* 15.

& non negasti fidem meam *a*. Maximæ laudis est, lilium candere ac frarare inter spinas *b*.

a *Apoc. c. 2. v. 13.*
b *Cant. c. 2. v. 2.*

§. III.

Hic occasio nobilissima non negligenda; hic famam colligere, nomen cælo inscribere, & immortalitati licet mandare. Penè nusquam non inter malos degimus, ubique lateri hærent homines vitiosi. Inter hos autem lex illa mundi neutiquam attendenda: Quod illis & istis licet, licebit & mihi; calcabo semitam vestigiis aliorum tritam: Sectari singularia odiosum. Artis est, ceterorum ingeniis sese aptare. Non assentiri pluribus & subscribere, invidiam & obtrectationes parit. Sentiamus cum multis. Hæc, inquam, lex mundi minimè curāda. Virtus vel inter pessimos colenda. Cuivis laborandum, ut sit in generatione sua perfectus. Mathathiæ ducis Hebræi vox generosissima fuit: Et si omnes gentes regi Antiocho obediunt, ut discedant unusquisque à servitute legis patrum suorum, & consentiant mandatis ejus: ego & filii mei, & fratres mei obedimus legi patrum nostrorum *a*. En Horatios Coclites solos non pro ponte, sed pro lege pugnantes. Hi viri erant perfecti in generatione sua.

Noë-

a *1. Machab. c. 2. v. 19.*

Noëmum utique cogitationes istæ sæpiùs sollicitaverint: Num ego inter tot millia hominum solus sapiam? num cæteris omnibus sum sanctior? num mihi uni servatur cælum? In odium & offensionem omnium incurram? omnibus me invisum faciam? ab universorum moribus me disjungam? vix fieri potest tantæ multitudini non quandoque suffragari, inter tot malos tam strictis religionibus virtutem adorare; aliquid nonnumquam amicitiæ tribuendum, Deus dabit veniam. Velle ac posse, grandibus sæpè distant intervallis. Torrenti non facilè resistendum. Prudentiam inter & sanctimoniam sancienda est concordia. Non omne continuò malum est, quod plurimi, quod omnes faciunt. Medium tenuere beati. Non omnia igitur plebis studia probanda, non damnanda omnia.

Has Noëmus cogitationes excludens, & iis longè sanctiores substituens, Pro aliis, ajebat, non respondebo Numini, sed pro me, meaque familia. Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur: filius non portabit iniquitatem patris, & pater non portabit iniquitatem filii: justitia justi super eum erit, & impietas impii erit super eum *a*. Quisque rem suam agat. Nemo alterius vicem æternis suppliciis se objiciet. Et tametsi orbis universus à Deo deficiat, ego tamen & domus mea adhærebimus Deo, & illi soli serviemus. Nec intra cogitationes solas res hæc stetit. Noëmus

a *Ezech. c.* 18. *v.* 20.

Noëmus haud dubiè ab omnibus fastiditus & irrisus, omnium conviciis, maledictis, sibilis, sputis etiam notatus est. Voces illorum fuerint, Sinite delirum vetulum, sinite morosam fabricam moliri, forsitan sibi struit sepulchrum. At ille dictis & cachinnis minimè motus, divinis parebat imperiis, ille unus omnium vitam & mores scelestos, tam vita & moribus, quàm monitis & exhortationibus arguebat: hinc velut fanaticus senex omnibus exosus, omnium fuit ludibrium.

At verò Deus longè aliter judicans, Te, inquit, vidi justum coram me. Ne angaris animo, te omnium odiis premi: mihi charissimus es: Ponamque fœdus meum tecum *a*. Deserit me orbis universus, & deficit à me, tecum igitur amicitiam inibo, tu mihi unus instar omnium eris, ego & tu novum constituemus orbem.

O mi Deus, & ô anima mea, quàm nihil ei obest odium orbis, cui non deest favor Numinis? Neminem bonæ mentis Deus despicit: talis ei unicus pro multis millibus est. Ab hac bonitate divina longè divertit humana insulsitas, & perversum judicium, quod ubi nævorum aliquid in homine deprehendit, mox omnem illius vitam accusat: ob pauculos grandi in familiâ improbos, totam mox damnat familiam: ob nequiores aliquot cives, totã infamat civitatem: ob domesticum unum alterumve non laudandum, integram traducit domum: ob putridum membrum unicum, corpus execratur totum. Hirundo nobis

a Gen. c. 6. v. 18.

unica

unica ver facit. Quasi verò propter unicū Chamum Noëmi filium nequam tota ejus familia nequitiæ fuerit damnanda. Nimirum judiciis temerariis promptissimi sumus, iisque proximos quosque incursamus. At verò Deus suavissimè bonus, ob unicum hominem toti pepercit orbi nascituro. Dixisset more nostro: Nemo non pessimus est; pereat orbis, mergantur canes impudici; abolendum est infame genus hominum universum. Aliter divina longanimitas agit. Cognovit enim Dominus, qui sunt ejus *a*; nec dormitat oculus ille pervigil, arcanorum omnium, & vel latentissimarum cogitationum scrutator: ad hunc unum in rebus omnibus suspiciendum; huic uni placere, felicitas suprema, etsi oculis displiceas aliis omnibus.

Hoc sanè animo fuit Noëmus; maluit omnium oculis displicere, modò placere posset supremo. Huic viro & Sibyllinus liber istud tribuit elogii: Solus in cunctis justissimus erat, & verax, Noë fidelissimus & bonis operibus addictus *b*. Quod Siracides confirmans Noë, inquit, inventus est perfectus & justus, & in tempore iracundiæ factus est reconciliatio. Ideò dimissum est reliquum terræ, cùm factum est diluvium *c*. Deus Noëmum quasi reveritus variis modis honoravit. Vnde non immeritò eum Paulus tantopere deprædicans

a 2. *ad Tim. c. 2. v. 19.*
b *Sibyl. l. Græc. vers.*
c *Eccl. c. 44. v. 17. & 18.*

dicans, Fide, inquit, Noë reſponſo accepto, de iis, quæ adhuc non videbantur metuens, aptavit arcam in ſalutem domus ſuæ, per quam damnavit mundum, & juſtitiæ, quæ per fidem eſt hæres eſt inſtitutus *a*. Hi ſanè tituli formoſiſsimi contra omne aurum chari: Noëmus juſtus, perfectus, idque in orbe ſolus, invenit gratiam coram Deo, ut illud teſtimonii Deus ipſe dixerit: Te vidi juſtum coram me.

Sed hic obſtupeſcendum aliud, quod paginæ divinæ non negligunt: Noë verò cùm quingentorum eſſet annorum, genuit Sem, Cham, & Iaphet *b*. Exiſtimat Chryſoſtomus, Noëmum ad annum quingenteſimum diſtuliſſe nuptias, & cælibem vixiſſe vitam, Chronologiâ veteri teſte, cum Noëmus annum ageret quingenteſimum tertium, natus ei primogenitus Sem, hunc ſecutus Japhet; liberorum ultimus Cham. En, obſecro, quam ſenex, ſponſus annorum quingentorum! O Phœnix ævi perditiſsimi! Cùm nemo vitę melioris exempla proderet, nemo ſpecimẽ virtutis ederet, cùm orbis ſcelerũ infamiâ flagraret, cum nec oculis nec auribus quicquã documenti honeſtioris poſſet hauriri, Noëmus, velut in familia religioſa degeret, honeſtatis leges arctiſſimas ſecutus eſt. Quod Chryſoſtomus vehementer admiratus, Conſidera, inquit, quantę fuerit virtutis, in tantam temporis longitudinem, concupiſcentiæ rabiem refrenare, viamq;

E lon-

a *Ad Hebr. c. 11. v. 7.* b *Gen. c. 5. v. ult.*

longè diversam ab iis ingredi. Quid miri, hunc virum adeò charum fuisse Deo, nec continentia tam sublimis virtus est, ut amari, & observari non possit, cùm tot supperant exempla pudicitiæ quàm integerrimæ inter corruptissimos servatæ. Si quis cælibem possit vitam agere ad annum usque quingentesimum, ad quinquagesimum etiam poterit. Atque hinc geminum elicimus documentum.

§. IV.

I. *Castimoniam cole*, quâ se Deo Noëmus tantopere probavit: adversus hanc luxurians orbis ita peccavit, & exinde Numen ad eam commovit iram, ut nec unico quidem fonti, tametsi forsan resipiscere statuenti, pepercerit. Sapientissimè dixit Salomon: Qui amat cordis munditiem, habebit amicum regem *a*. Et Paulo testante, Non vocavit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem *b*. Mens casta, gemma omnium pretiosissima, nullis thesauris æquiparanda. Quod Siracides apertissimè pronuntians, Omnis ponderatio, inquit, non est digna continentis animæ. Quisquis es qui libidini indulges, valedic cælo, & morere:

Libinem parit torpor animi resistere nolentis, & vitium gulæ. Quid igitur miri, filiam post parentes sequi? Gulam certè ac luxuriam communes nobis esse cum belluis, vitamque nostram maximè bellualem facere, semper visum est sapientibus

a *Prov. c.22.v.11.* b *1. ad Thess.c.4.v.7*

pientibus. Hominem qui fœdis appetentiis obluctári non vult, libido rapit ad interitum animi & corporis, & infamem notam, ſeramque pœnitentiam, & fortaſſis inutilem. I nunc igitur,& libidinem tuam ſequere, quæ te tales rapiet ad exitus. Qui ſeminat in carne ſua, de carne & metet corruptionem *a*. Nihil certius, ſi ſecundum carnem vixeritis, moriemini. Cogita, obſecro, innumerabilium famoſos ac miſerabiles caſus, non modò ſingularium hominum, ſed urbium & regnorum, qui tibi partim viſu, partim auditu,maximè lectione debeant eſſe notiſſimi. Expende hanc ipſam, de qua loquimur, eluvionem orbis. Voluptates blandiſſimæ dominæ,ſuperiores animi partes à virtute detorquent, & in hoc nos complectuntur,ut ſtrangulent. Quod Maſiniſſæ regi Scipio Africanus preclariſſimè dixit, id tibi puta dictum:Vince animum,& cave illum deformes.Ne,quæſo,bona plurima & tot meritorum gratiam vitio uno corrumpas.Quod facilius fiet,ſi acriter rei tam vilitatem & obſcœnitatē, quam brevitatem & finem cogites. Horæ fugacis, forſitan momenti unius illecebras longū dedecus,multorum annorum pœnitentia, ſupplicium æternū comitatur. Ergo abdicata omni libidine caſtimoniam cole. O quàm pulchra eſt caſta generatio cū claritate,immortalis eſt enim memoria illius, quoniam apud Deum nota eſt & apud homines *b*.Bernard.paucis multa complexus

a *Ad Gal.c.6. v. 8.* b *Sap.c.4.v.1.*

verisſimè dixit: Caſtitas eſt ſecuritas men-
tis, & ſanitas corporis. Ibi habitat Deus
ubi permanet continentia. Caſtitas jung
hominem cælo. Caſtitas facit homine
proximum Deo. Caſtitas perducit hom
nem ad regnum. Bona eſt caſtitas conj
galis, ſed melior eſt continentia vidual
optima verò integritas virginalis *a*.

II. *Dei amicitiam ambi.* Dei amici
non tantum è comburenda civitate L
thum liberat, ſed in ipſis flammis Sid
chum, Abdenago, Miſachum conſerv
Noëmum mediis undis incolumē defe
dit. Hoc patrocinium amicis Dei prom
tens Iſaias, Noli timere, ait, meus es
cùm tranſieris per aquas, tecū ero, & fl
mina non operient te *b*. Amicus Dei p
lium aptat in navigium, & mare traj
tam prodigioſo lembo, quod divum Ra
mundum *c* ferunt feciſſe in Vandalo fl
vio trajiciendo. De hac cū Deo inita am
citia præclariſſimè Auguſtinus, Si non d
bes, inquit, propter quædam toleran
diſſolvere hominis amicitiam, Dei ami
tia quibus rebus debet cogi, ut diſſolvat
à te? Sæpè quos amicorum fidiſſimos h
bebamus, invenimus infidos. Hac in re
lectus eſt difficillimus & erroribus plu
mis expoſitus. Amicus fidus & ex om
parte ſincerus res dulciſſima ſimul
ſanctiſſima. Dulces, fateor, parentes, d

a *Bern. l. de modo benè vivendi, ſerm.*
de Continentiâ mihi pag. 1650.
b *Iſai. c.* 43. *v.* 2.
c *Quem Eccleſia colit die* 26. *Auguſti.*

ces filii, dulces fratres, possunt tamen amarescere; nec parentes ideò, nec fratres quidem, nec filii esse desierunt, cùm desierunt esse dulces; at amicus solus, si sit verus, dulcis & charus esse non desinit. Cum igitur in genere illorum, qui charissimi videntur, odiis sæpè latentibus, sæpè etiam manifestis multa insit amaritudo, amicitia sola, si vera, vacat odiis, nemo umquam, non dicam occidit aut perdidit amicum, sed ne læsit quidem volens. Hunc tibi amicum statue Deum, amicorum omnium multò fidelissimum, & qui ea omnia non possit tantum, sed & velit prętare, quæ exigas ab amico. Sapiētiæ de hoc amicorum optimo testimonium est: Non habet amaritudinem conservatio illius, nec tædium convictus illius, sed lætitiam & gaudium *a*. Igitur Deo jungere, & summum bonorum omnium, divitias infinitas invenisti. Illud vide, ac ne, quod optimum es nactus, negligas. Ne qua umquam re offensus, ne quo verbo alienatus à te recedat. Amicus hic, thesaurus est immensissimus: sed magna servandus cura, acri, si fugiat, revocandus pœnitentia.

Conetur unusquisque Noëmi titulis insigniri, Iustus, Perfectus: cordis amet munditiem, & amicum habebit Supremum Regem. Orbis universus ei nocere non poterit, quisquis Deum habuerit amicum.

a *Sap.c.8.v.16.*

CAPUT VI.

Noemi assidua de imminente interitu exhortationes.

OBLIVIO Dei & omnigena vitia ab illa radice proſeminata adoleſcentem mundum in talem dederunt veternum, ut Deus huic veternoſo ægro variam admoverit medelam, expergefaciendo illum, & ad vigilantiam ſuſcitando. Sicut ægrotus, quem invaſit veternus, moveri, trahi, vellicari, concuti, pungi ſolet, ut toties tractus, vellicatus toties denique evigilet *a*: ita Deus ſceleratos orbis incolas aſſiduè moneri, inſtrui, doceri voluit. Ad eam rem præcipuè uſus eſt Noëmo, qui aſſiduis exhortationibus aures improborum identidem obtundebat, & omnem movebat lapidem, ut monendo ac erudiendo impios excitaret ad pœnitentiam. Verba ſapientum ſunt ſtimuli *b*. Ita Chriſtus furibundum Saulum Damaſco imminentem exſtimulans, Durum eſt tibi, ait, contra ſtimulum calcitrare *c*. Mox Saulus evigilans, Domine, inquit, quid me vis facere? At verò nefarii homines illi, quidquid Noëmus diceret, moneret, dehortaretur, occineret, omnia ipſi nihili habentes, quo cœperant pede, pergebant audaciſſimè. Imo ſalutis monita in riſum jocum-

a Horat. l. 2. Sermonum, Sat. 3.
Quondam lethargo grandi eſt oppreſſus —
Hunc medicus multum celer atque fidelis
Excitat hoc pacto.

b *Ecc. c. 12. v. 11.* *c* *Actor. c. 9. v 5.*

jocumque vertebant : Clama, mi Noë clama, vaticinare, mone, concionare, suade, minare, dehortare quamdiu placet, nos læti pergimus, has ex pelvi minas curamus scilicet. Tu architectare, quid ad nos? His terriculamentis non movemur, nobis benè est. Quàm erat, mi Deus! gravis hic veternus? Nihilominus vindicta divina non ex abrupto puniit, nec protinus vivendi spatium præsecuit, sed resipiscendi moras concessit concionatorem eis Noemum dedit, quem B. Petrus Iustitiæ præconem nominans, Originali, ait, mundo non pepercit, sed octavum Noe justitiæ præconem custodivit, diluvium, mundo impiorum inducens *a*. Atq; hic concionator orbis optimus, non monitis solum, sed & exemplis sanctissimis pœnitentiam assiduè ingerebat; nî parerent, iram Numinis in pœnas meritas exarsuram. Interim arcam spectantibus omnibus, futuri supplicii juge monimentum, ædificabat. Ita Noemus non viginti solum, aut triginta, non septuaginta tantum, aut octoginta, sed ipsis centū annis, aut, ut Chrysost. loquitur, annis quingentis concionatus, pœnitentiam jugiter inculcabat. Hæc Noemi monita, has conciones interpretabimur.

a 2. *Pet. c. 2. v. 5.*

§. I.

Tam bonus est Deus, ut prius omnia tentet, diversasque ad pœnitentiam occasiones subministret, quàm omni gratia merentem privet. Cùm nullus remediis locus, jamque beneficia in noxam tra-

 huntur,

huntur, demum æquissimus Pater & Dominus, Quid est, inquit, quod debui ultrà facere vineæ meæ, & non feci? An quòd expectavi, ut faceret uvas, & fecit labruscas? Et nunc ostendam vobis, quid faciam vineæ meæ, Auferam sepem ejus, & erit in direptionem: diruam maceriem ejus, & erit in conculcationem *a*. Exitii caussam nemo in me conjecerit; periturum servare volui, sed ille auxiliares manus rejecit, & noluit servari. Vigilantissima sollicitudo mea neutiquam desiderata est, & patrem egi, & monitorem: frustrà omnia, tam consilia mea quam præcepta sunt neglecta Iacturam ego & contemptum tuli, non tantum uvas edules & maturas non accepi, sed insuper vites optimæ in silvestres labruscas degenerarunt Ideò non ampliùs putandæ, sed exscindendæ sunt in ignis pabulum. Ita Deus cum omnibus, atque cum singulis hominibus solet agere, remedia suggerit pœnitentiæ: humani arbitrii est, ea vel admittere, vel abjicere. Ita cum perditis illis mundi juvenilis civibus est actum 1. Frequenter & fideliter sunt moniti 2. Videbant equidem quotidiana funera & vel inde discebant, se non esse immortales; non nesciebant, aliam post hanc superesse vitam. 3. Noëmi & familiæ, quam duxerat, ad sanctos mores compositæ videbantur exempla. 4. Spectabant ingentem ad arcæ fabricam apparatum, nec ignorare poterant minirabunda Dei consilia

a *Isa. c. 5. v. 4.*

filia, complurium annorum opus, Deum ipſum eſſe architectum. Quis non movendus tot argumentis? 5. Tantum pabuli pro tot feris undequaque comportabatur, non dubium prædictæ calamitatis argumentum. 6. Ipſa tot ferarum & animantium confluxus quid aliud teſtabatur, quàm illam ipſam, quæ imminebat, orbis eluviem? 7. Noëmus conſtanter & continuè monebat atque hortabatur, reſipiſcerent, mores emendarent, malum imminens caverent. Et monſtrum videri potuit, nullum, & nec quidem unicum ad hæc monita è vitiis emerſiſſe. Sed nemini hoc mirum videatur; idem hodieque fit, hæc monſtra etiamnum durant. E cathedris aſsiduè clamatur, & nihil proficitur, objurgantur mali mores, ſed non emendantur. Grandi premimur lethargo.

Noëmi conciones digniſsimæ conſideratu. Siquidem beatus Petrus Noëmum juſtitiæ præconem nominat. Hinc Chryſoſtomi ſenſu in ipſis incunabulis concionari cœpit Noë hac ratione. Nato puero quærebant cives, quod nomen eſſet infanti. Dictum, Noë, hoc eſt, quies, quòd cupiat Deus humanæ nequitiæ finem imponere, & flagitioſos demum ceſſare ac quieſcere ab aſſuetâ improbitate. De quo Chryſoſtomus diſſerens, Hic, obſecro, inquit, animadvertite dilecti, quomodo puellus iſte paulatim creſcens, omnibus ipſum videntibus diſcendi occaſio ſit. Nã mox ut quis pueri nomen ſciſcitatus eſt, ex interpretatione vocabuli didicit, eventurum

turum generalem interitum. Porro obstupescenda est ineffabilis misericordia Dei, & prodigiosa hominum, qui tunc erant, ingratitudo. Ecce enim quingentos annos vixerat justus ille, clamans & testificans suo nomine, futurum per universum orbem diluvium ob nimias hominum malitias, & neque sic à malitia abstinere voluerunt.

Hæc à se dicta Chrysostomus ipse confirmans, Didicistis heri, ait, quomodo à nativitate sua justus ille accepto à patre nomine obambulabat, omnibus, qui tunc erant, doctor calamitatum, quasi clamans, & dicens per nomen suum, Desistite à malo, operemini bonum, timete præparatam pœnā. Commune diluvium in toto orbe erit, magna & excellens Dei indignatio est, quia magna & in malitiam proclivitas. Et hoc non tantum duobus aut tribus annis faciebat, sed quingentos vixit hæc admonens a. Berosius Anianus existimat per omne illud temporis spatium concionatores & Prophetas missos, qui identidem hortarentur ad meliora, præter Noemum, qui ordinarius & continuus erat exhortator, uti Iosephus & Rupertus sentiunt. Et potuit is certè ingens verbis pondus addere spectaculo præsenti, quod intento digito monstrabat. Et voces hominum nullæ fuerint, sola tamen silens loquebatur & monebat arca.

Credibile prorsus est has arcæ ac Noemi

a *Chrys. tom. 1. hom. 21. & hom. 22. in Genes. mihi pag. 130. & 134.*

mi conciones cunctis urbibus & oppidis sparsas. Hic namque Dei mos est, universali supplicio non vindicare, antequam admonitio præcesserit generalis. Eapropter Elias & Enoch exequiarum orbis & supremi judicii erunt prodromi, ad denuntiandam divini tribunalis viciniam. Deinde Noemus à Petro Iustitiæ præco appellatur. Atqui præconem non agit, qui latebras & reconditos provinciæ angulos complet clamando, sed qui urbe, vel provincia tota, prout res exigit, præconium facere consuevit. Ita & Noemus non in recessibus Numinis iras minasque denuntiavit, sed peragravit orbem, quod quidem ea occasione factum, qua ipse cum Semo & Japheto filiis ex orbe feras undique collegit, & illas velut oviculas ante se agens ad arcam deduxit. Ecquis hic hominum sensus, quæ cogitationes, quæ dicta, quis rumor populi; qui bestiis longè fuit hebetior. Varius utique concursus hominum ad cœptam erat fabricam, varii spectantiũ motus & sermones, promptum semper paratumque admirantibus à Noemo redditum responsum. Verosimile est, Mathusalem & Lamechum nepotis & filii fervens studium adjuvisse plurimum: sed nec filios huic operi defuisse sic institutos à parente, ut non tantum suæ, sed & alienæ salutis curam agerent.

Hic expendamus, quam molestum fuerit hoc officium, omnibus exosum se reddere, in offensionem omnium incurrere. Neque enim sicuti Ionas, tergiversatus est

Noemus

Noëmus id muneris obire, etsi convitiis, cachinnis & sibilis omnium notaretur. Non dubitem, quin occentatum illi fuerit, quod Isaiæ vati: Manda, remanda, expecta, reexpecta, modicum hîc, modicum ibi *a*. Nam istud pravi homines illi ad perfectæ cumulatæque nequitiæ consummationem habebant, omnia deridere, monita cavillis eludere, objurgationes & minas joco digerere. Hominũ genus pessimum nullis facilè monitis aut consiliis juvandum; quo magis monentur, crebriùs instruuntur, eò plus rident. Væ vobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis *b*.

Ab illusoribus istis Noëmus creditur appellatus Prometheus, qui vulturem pectore pascebat, uti vetustissimæ Græcorum fabulæ docent, ob ignem è cælo subreptum Jovi, in pœnam vinculis affixum Caucaso. Hæc fabula cudebatur in Noëmum, cui jugiter irrisores occinebant: O silicernium? ô mi capularis senex, vulturem alis pectore, superfluas coquis curas, quæ cor tuum exedunt? ignem videris è cælo furatus, ideò nunc aquam minitaris affundendam. Hæc dicteria in Noëmum jacta post diluvium à filiis narrata, fabulæ ajunt ansam dedisse, dictumque Prometheum Caucaso alligatum, quod Noëmus ad Caucasi radices perdius & pernox hærens, arcæ fabricam elaborarit. Nihil est dubii, quin cavillatio dicacissima Noemo fuerit deglutienda. Si sarcasmis & sibilis necare potuissent senẽ optimum, non illius canis

a Isa.c.28.v.10. b *Luc.c.6.v.25.*

canis pepercissent. Oleum & operam perdidit Noëmus; æthiopes illos frustra lavit, incassum monuit irrisores, nemo, ne quidem unicus ad frugem se correxit. Visus est eis quasi ludens loqui *a*.

a Gen. c. 19. v. 14.

§. VI.

Et quid hodieque tot concionibus ac cohortationibus promovetur? Nihil admodum, cum tamen huc aliunde plurima accedant auxilia, Sacramentorum usus, sanctiorum hominum exempla, doctrina, vita, & mors Christi. Hæc variè inculcantur, concionum satis est, clamoris & exhortationum satis; quid inde proficitur? quæ vitia corriguntur? qui abusus tolluntur? quæ virtutes inseruntur? quæ demum sequitur emendatio? Aut exigua, aut rectius nulla. Sunt qui cantent, at verò, non sunt qui saltent. Poterunt olim Ecclesiastæ dicere: Cantavimus vobis tibiis, & non saltastis; lamentavimus, & non plorastis *a*. Culturam frustra solo tam sterili adhibuimus. Sed ubi serius non est proficiendi animus, quid mirum, si nullus subsequatur profectus? Sunt non pauci, qui conciones audiant, sed in iis parum attendant, fabulentur, garriant, dormiant, ab auribus ad animum nihil transmittant. Sunt, qui quidem attendant, sed dictorum nihil ad actionem referant. Plurimi sunt, qui divina nec quidem audiant. Dicite, Christiani, quis obsecro, Magnatibus præsertim, verum sine velo & ex ani-

mi

a Luc. c. 7. v. 32.

mi sui sententia ausit sub oculos ponere, nisi solus concionator? quem audire si nolit, actum est, ô cives, perdidimus veritatem. Christi voces ad Pilatum non ignoramus: Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati: omnis, qui est ex veritate, vocem meam audit *a*. Sunt tamen plurimi, qui nec Christi, nec eorum quos Christus mittit, vocem audiunt, concionibus nullis, aut sanè paucissimis intersunt, unicam hebdomadis horulam Deo divinisque dare renuunt. Neglectus, aut contemptus manifestissimus audiendæ veritatis,

Id quod quemvis maximè impellat ad audiendas conciones, istud est. Quorumdam vitiorum à nemine umquam monemur nisi à concionatoribus, hos audire nolle, est admonitiones salubres respuere: ita mali & pertinacis incepti studia pessimè perpetuamus; & hic quidem inolita consuetudine ducitur, iste familiaribus vitiis trahitur, iste assuetis voluptatibus inescatus mergitur; ita monitoribus rejectis pergimus, dum in mortis vicinia simus. Hic jam templis ceram, oleum, tabulas, vestes sacras vovemus, largissimā stipem promittimus, omnium divorum genua inceramus: Nimirum, cum occideret eos, quærebant eum, & revertebantur *b*. Non damnat Deus pia vota, sed cuperet maturiora. Et memineris, mi Christiane, quàm æquo jure Deus non auditus non

diat!

a *Ioan.c.*18.*v.*37. b *Psal.*77.*v,*34.

dixit! Monitores ad te missos rejicebas, concionatores tibi destinatos non audiebas, tuus ipse tibi & discipulus & magister, sed unà & seductor eras, salutis documenta constanter negligebas, quid iniquè fers, si tibi fiat quod faciebas: par pari redditur, monitorum contemptor æquissimè eo, quo deliquit, modo punitur. Serum est in undis luctantem, & pænè jam haustum suppetias clamare.

Sed dices: Quæ in concionibus dici solent, jam decies, jam vicies, jam centies audivi, ea jam antè scio, & forsan facundius, quàm concionator, eloqui possem. O virorum optime, sed plus equo nasute. AnnæumSenecam tibi huc sisto, qui eruditè, sapienter, & Christianè, In duas, inquit, partes virtus dividitur; in contemplationem veri, & actionem: contemplationem institutio trahit, actionem admonitio. Ita primum à scholis & præceptoribus, alterum à templis & concionatoribus habemus. Sed addit Annæus: Virtutem & exercet & ostendit recta actio, acturo autē si prodest, qui suadet; & qui monet, proderit. Ergo si recta actio virtuti necessaria est, rectas autem actiones admonitio demonstrat, & admonitio necessaria. Duæ res plurimum roboris animo dant, fides veri & fiducia, utramque admonitio facit *a*.

Imperitissimus quorundam error est, conciones eo nomine non magni faciendas, quod tanti eas faciant Catholicorum ad-

a *Seneca epist. 94. mihi pag. 594.*

adverſarii. Fatua prorſus ratiocinatio, perinde ſi continuo malum ſit, quidquid adverſæ parti probatur. Ergo & Chriſtum colere deſinemus, quod eum pars colat adverſa. Sed geminum hic documentum nectamus.

I. *Monita ne ſperne.* Variè Deus nos monet per Angelos, Prophetas, Apoſtolos, Concionatores: monet verbis, exemplis, minis, ſuppliciis, per ſuam quemque conſcientam monet. Monita ne ſperne. Noëmus, quod ſui muneris eſt, exequitur, fidelisſimus admonitor, quiſquis parere non vult, peribit inter turbas; jam verſa eſt clepſydra, ad finem properat: parendum eſt aut pereundum: Monita ne ſperne. Quiſquis monitoribus aſper eſt, plerumque nec frugi, nec homo bonus eſt.

II. *Conciones frequenta.* Luculentum Chriſti oraculum eſt: Qui ex Deo eſt, verba Dei audit, propterea vos non auditis, quia ex Deo non eſtis *a*. Beati, qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud *b*. Ne quæſo, ſomnia, Chriſtiane, nullis te legibus ad audiendas conciones adigi Deus jubet, natum, & ratio præcipuunt. Naturalis & divini juris eſt, Verbo Dei, Oratoribus Euangelicis parientem accommodare aurem. E Chriſtianis homo ſapiens, Ego, ajebat, toto orbe tres viros quæro, quos nuſpiam reperio. Primus, qui verè ſollers, induſtrius, & diligens ſit, victu tamen neceſſario careat. Multos reperias ſua culpa, egentes & miſeros, quos ad

a Joan.c.8. v.47. c Luc.c.11.28.

ad mendicitatem detrudit ſocordia. Alter eſt, quem quæro, & non invenio, qui abſtinentia, moderatis jejuniis, inedia, valetudini obfuerit: eorum qui valetudinem, inſuper & vitam vorando aut potando perdiderint, innumeros eſt invenire. Sed nec tertium, inquiebat, uſpiam locorum indagare licet, qui conciones, cum eas audire poſsit, negligere ſoleat, homo tamen frugi ſit, & moribus integris: maximus illorum numerus eſt, qui conciones audiendas ſubterfugiant, ſed intus & in cute nequam ſint. Res certa & ad amuſſim examinata: nec homini verè ſedulo victus, nec prudenter abſtinenti valetudo, nec obſequenter audienti virtus deeſt. Qui verò præcones Euangelii, & conciones fugiunt, camelis & ſimiis non abſimiles ſunt. Cameli, quum tranſeunt aut bibituri ſunt aquam, turbant, ne deformitatem gibbi ſui videant. Simiæ, cum corpus piloſum, minimè glabrum, cum turpem vultum cernunt, ſpeculum confringunt, & ita turpitudinis ſuæ indicem defugiunt: haud aliter illi concionem fugitantes, nævos ſuos objurgari graviter ferunt, ſuos defectus noſſe nolunt, moneri & ad meliora impelli reſpuunt, ſed illi alias culpæ cauſas prętexunt, ideo conciones ſacras refugiunt, homines plerumque ſui cerebri ſine Deo, & ſine lege, ſeipſos docent & decipiunt. Deus audiri ſe prius vult, tum demum ſuis juſſibus obediri. Beati qui audiunt verbum Dei, & cuſtodiunt illud.

CAPUT VII.

Noemo Deus dictat Arcam, & de Arca amplitudine.

TRIA admodum ſunt memoratu digniſſima, quæ Deus olim non tantùm fieri præcepit, ſed ordine ipſe velut Architectus dictavit ſingula. Primum erat tabernaculum, quod Moyſes inſtruxit: alterum erat templum, quod Salomon ædificavit: tertium arca, quam fabricavit Noëmus, ſed hæc illis magis admiranda quinque partibus. 1. Mirabilis hæc fabrica, annis centum operas tenuit. 2. Magnitudine & habitationum multiplici varietate tabernaculum longè ſuperavit arca. In aquis certè ab omni ævo nil viſum tale. 3. Totum concluſit orbem arca Noëtica: ſiquidem octo homines orbis futuri erant principium. 4. In arca tale fuit ornithotrophium, tale vivarium, qualia nemo Regum aut Imperatorum habuit; in aviario omne genus volucrum, in vivario omne genus animantium, cicurum & ferarum paſcebatur. Neque hoc obſtupeſcendum navigium humanâ ſolum arte confectum, ſed Numinis potentiâ, & Angelorum tutelâ atque operâ. 5. Tot myſteriorum arca parens fuit, quot vix ſimul in aliis reperienda.

Hoc igitur capite percenſendum, quo tempore, quove modo ſupremus Architectus Deus, Noëmo velut fabro lignario ingens hoc opus dictarit, quam longitudinem, quam porro latitudinem, quam denique

rique totius operis esse voluerit amplitudinem, explicatè trademus.

§. I.

Anno ab orbe condito Millesimo quingentesimo trigesimo septimo denuntiavit Deus Noëmo, decretum esse post annos centum & viginti, omnem gentem humanam suffocare aquis. Atque hoc Deus Noëmo patefecit, anno, quo diximus, ab ipsis mundi incunabulis millesimo quingentesimo trigesimo septimo, cùm Noëmus annum ageret quadringentesimum octogesimum primum. Anno autem ab orbis natali die millesimo quingentesimo septimo, cùm Noëmus annum ageret quingentesimum primum, Deus illi arcæ fabricam dictans, Fac tibi, ajebat, arcam de lignis lævigatis. Hic sanè plurimum mirari subit, cur Deus modum hunc servandæ gentis humanæ operosissimum elegerit, cùm divinæ potentiæ facillimum fuerit, & genus hominum restaurare, & Noëmum servare modis aliis quàm plurimis. Quid opus labore tanto, tam diuturno, quod fieri nisu multo faciliore poterat? Mirari hæc licet, sed aliud sentire vel loqui non licet, quàm ita divinæ bonitati placuisse, sic Deo visum. Hinc illa jussio: Fac tibi arcam.

Hæc Chrysostomus facundè ac sapienter expendens, Ne obiter, inquit, hæc præterieris dilecte. Cogita quantũ pepererit justo curarum tumultum, cogitanti apud se quantam hæc omnia curam exigerent; non enim ei sufficiebat cura mulieris, &

puerorum, & nuruum, ſed & ſollicitudo tot brutorum & educatio annectebatur. Ita incumbebat ei præter curam uxoris, filiorum, & totius familiæ, ædificium insuper tam laborioſum, tamq; diuturnum. ipſe manum admovere, fabrum lignarii agere, tot animalia in unum cogere, annuum eis pabulum inferre, ſibi ſuiſque comeatum pro anno ſolido providere debuit, non immerito res infiniti laboris viſa: hærebat utique quid primo quid poſteriore loco ageret, unde potiſſimùm tanti moliminis initium duceret, interim urgebat juſſum: Fac tibi arcã de lignis lævigatis: manſiunculas in arcâ facies, & bitumine linies intrinſecus & extrinſecus. Et ſic facies eam: Trecentorum cubitorum erit longitudo arcæ, quinquaginta cubitorum latitudo, & triginta cubitorum altitudo illius [a]. Hîc quæſtio ferè mechanica naſcitur, an cubiti naturales communes, an verò fuerint Geometrici. Communis & naturalis cubitus ſeſquipedalis eſt; Geometricus verò novem pedum, ſive ſex communiũ cubitorũ. Certantes hîc opiniones aperiam. Et quæſo te, mi Lector, tuâ veniâ de re mechanicâ Architectonicâ loquamur mechanicè architectonicè; ſcaphã appellemus ſcapham.

Origenes ad poſitam quæſtionem aſſerit fuiſſe cubitos Geometricos, ita ut cubitus unus pedes novem, aut cummunes ſex cubitos continuerit, qualis apud Ægyptios eſſe ſolet Geometricus. Nec deſunt

[a] *Gen. c. 6. v. 14. & 15.*

funſtationes. 1. Origenes iſtud non ſine auctoritate aſſerens, Quæ, inquit, à prudentibus viris, & Hebraicarum traditionum gnaris, atque veteribus magiſtris didicimus, ad auditorum notitiam deferemus. Quid autem noſtri ævi opifices priſcisſilis obluctentur, è quibus hæc Origenes hauſit? 2. Moyſes, Geneſeos ſcriptor, apud Ægyptios natus, educatus, in Geometriâ Ægyptiâ probè inſtitutus, de hac abſque dubio locutus eſt. Quis Suevorum in Sueviâ, cum ulnarum eſt mentio, de ulnâ Gallicâ, vel Belgicâ, vel Hiſpanicâ loquitur? 3. Origenis ſententia optimis probata eſt Auctoribus, cumprimis Auguſtino, qui objectionem de arcæ magnitudine calumniam ineptiſsimam vocat, & arcam urbi magnæ comparat. Ab Origene & Auguſtino ſtant Iſidorus, Clarius, Thomas Cajetanus, è recentioribus Martinus Delrius & Benedictus Fernandius Luſitanus. 4. Noëmus cum omni familia, & tot aliis mercenariis operis vix centum annis integris arcæ fabricam elaboravit. Hinc colligere eſt, eam incredibilis & maximæ molis fuiſſe: & quidem ſi ad ulnas dimenſionem hanc revocemus, longitudo ulnas nongentas, latitudo centum quinquaginta, altitudo habuiſſet nonaginta.

§. II.

Vnam Origeni, mi Lector, dediſti aurem; alteram, non dubitem, ſervaſti aliter ſentientibus, quorum rationes non leviter

difflandæ. 1. Moyses de tam longo Geometrico cubito nusquam alibi locutus est, ergo nec isto loco. Verosimillimum, hic eum omnia iis metiri cubitis, quibus altare, tabernaculum, aliaque talia mensus est: sed in iis omnibus dimetiendis communi utebatur cubito, alioqui scalis ad altare ascendendum fuisset; ergo hunc communem cubitum in hujus etiam fabricæ mensura usurpavit. 2. Architecti nostri sedulò interrogati de cubito tam extenso, nil habent dicere; monstrum illis & figmentum est cubitus tam longus. 3. Si quidem sententia Origenis censenda sit vera, profecto arca duo millia & septingentos pedes fuisset longa, quadringentos quinquaginta lata, & alta ducentos septuaginta, prodigium navigii, quod fidem excedat. Si autem fabricæ hujus mensuram ad communem cubitum exigamus, longitudinem deprehendemus pedũ quadringentorum quinquaginta, latitudinem septuaginta quinque, altitudinem quadraginta quinque, qua quidem ratione totum interius spatium & capacitas arcæ quadringenta quinquaginta millia cubitorum complexa est. Qua in re proportionem Architectus servavit istam: Decies erat arca longior, quàm altior *a*. Eadem sexies longior, quàm latior. Hæc humani corporis benè conformati proportio est: illud enim deceis longius, quàm à pectore ad tergum penetrando profundum, & sexies longius quàm

a Nam decies 30. faciunt 300.

quàm latum ab extima parte lateris ad alteram.

Sed quando inter ipſos pedes Architectonicos eſt diſcrimen, nam Toletanus, Pariſinus, Syriacus, Hebræus, aliiq; differunt; nos ad pedem Hebræum exigemus ſingula. In fundamentum ſtatuimus, communem cubitum, omnium ore, ſeſquipedem eſſe Hebræum. Atque ad iſtum cubitum hujus fabricæ dimenſionem omnem explicabimus. Enimverò ut ipſis etjam oculis ædificium hoc ligneum ſubjiciamus, utemur comparatione. Templum Monacenſe ſancto Michaeli Archangelo inſcriptum, cui vix ſimile Germania monſtrabit, in paradigma ſtatuimus. Spatia hujus templi quanta licuit diligentiâ & accuratione dimenſus ſum ex omni parte. Et longitudo quidem centum quinquaginta cubitorum eſt; ſi alterum tantum addamus, & templum duplo longius eſſe dicamus, compertiſſimam arcæ longitudinem, videlicet trecentos cubitos habebimus. Latitudo ejuſdem templi, quà latiſſimum eſt, quinquaginta ſeptem cubiti: arca vero quinquaginta ſolùm cubitos lata fuit. Templi altitudo, unus, & quinquaginta cubiti: arca verò triginta tantum cubitis alta fuit, quam altitudinem Collegium Monacenſe Societatis Iesu ab imo ſolo ad uſque tectum oſtendit.

Quod ſi opinionem Origenis probemus, præfidenter aſſerendum erit Noeticam arcam Monacenſi templo duodecies longiorem, latiorem quinquies, ter &

ſemis altiorem fuiſſe. Cras credam, hodie non; credat hoc, qui volet. Accedit, quod Origenes arcæ formam deſcripſerit prorſus ineptam, vix ulli facilè probandam. Non miremur aliquam multos Origenis errores ab Eccleſia damnatos. Arca igitur longa pedes (non cubitos) Hebræos quadringentos quinquaginta, lata pedes ſeptuaginta quinque, alta pedes quadraginta quinque cubitorum, quos vocant cubicos, quadringenta quinquaginta millia eſt complexa. Habemus dimenſionem arcæ, Nunc porro arcam ipſam ingrediamur, & ſingula ejus domicilia ab imo luſtremus.

Habuit arca partes omnino quinque. Prima pars illius infima omnium fuit ſentina, quatuor, cubitos ſeu ſex pedes Hebræos alta. Hîc ſaburra ad arcæ libramentum & fimetum erat; nam eò per laxiores ligneos canales ſtercora ſordeſque animantium potuerunt dejici. Putat Delrius, has fornicas ita diſpoſitas, ut omnis generis ſordes in aquas potuerint emitti, aquis non admiſſis. Quid ſi fimus ſurſum attractus, & per unam illam communem feneſtram, de qua locuturi, ejectus? Hæc igitur arcæ pars prima; primus & infimus locus tabulato tectus.

Pars ſecunda & proximus priori locus erat contignatio prima, ſeu primum cænaculum, decem cubitis altum, habitatio animalium trecenta ferè ſtabula, prout Deus juſſerat, Manſiunculas in ea facies. Hîc omnia animalia, terreſtria, reptilia, & gradientia. Hæ ſtabulationes aſſeribus

bus diſtinctæ, mediæ illarum viæ.

Pars arcæ tertia, contignatio ſecunda, ſive ſecundum cænaculum octo cubitis altum. Hic penarium & univerſi pabuli conditorium. Hic ſtraminis & fœni plurimum. Hic ſemina, hordeum, avena, frondes, legumina, hic fructus omnigeni, molles & duri. Hic complura dolia dulcis aquæ plena, potioni, lotioni deſtinata. In locis vacuis ruſtica & urbana ſuppellex poſt diluvium uſurpanda. Ex hoc loco tubi & foramina laxiora in pecoris mandras derivata, ad fœnum, ſtramen, pabulum ſubmittendum.

Pars arcæ quarta, ſeu tertia contignatio, cœnaculum tertium octo cubitis altum, in tres claſſes diviſum, hominibus & avibus aſſignatum, claſſem mediam homines occuparunt, extremas duas volucres tam feræ quàm cicures habitarunt, media claſſis ſua habuit cubicula virorum ſeparatim ac mulierum. Hic etiam culina & focus, hic truſatiles molæ ac clibanus, hic lignorum ac carbonum, & quæ neceſſaria vitæ, receptaculum. Huc lumen obliquum & ſuſpenſum per arcæ feneſtram immittebatur. In alia habitacula accenſis cereis eundum; aut ſi plures una feneſtræ (quod Auctoribus ferè dubium) potuit in totam contignationem hanc duaſque cæteras immitti lumen. Credibile, feneſtram è lapide ſpeculari factam. Multę ſcalæ aſcenſui & deſcenſui, foramina multa tam ad deferendum commeatum, quàm ad ſordes efferendas.

Pars arcæ quinta, Tectum illius tam modicè declive, ut in medio non altius uno cubito fuerit. Quod Noemo Deus singulariter præcipiens, In cubito, ajebat, consummabis summitatem ejus. *a*. Id ideò factum, ut & ventis resistere, & nimbos posset effundere. Hæc omnia divino jussu & consilio sunt perfecta. Hanc enim partium divisionem Deus clarissimè præscribens. Deorsum, inquit, cænacula & tristega facies in ea *b*. Quod Hebræi sic efferunt: Inferiora, & secunda, & tertia facies eam. Voluit ergo Deus tres esse contignationes in arca. Infimam, uti Hieronymus interpretatur, vocat deorsum, mediam cænacula, supremam seu tertiam appellat tristega.

Multa hic prorsus admiranda: ipsa maximè compages arcæ, multitudo trabium & magnitudo, omniumque inter se partium firmissima connexio. Hanc autem obstupescendam fabricam appellari Deus voluit non navim, sed arcam, nam arcæ aut feretro longè similior erat, quam navigio. Asseres non curvati, sed directi; supra infraque clausa omnia, nam ex omni parte impetebatur pluviis, saltem per illos quadraginta dies; arte regebatur, non humana ut navis, sed divina. Arca Varroni quòd fures arceat, hæc aquas. Deinde hic totus velut arca inclusus tamdiu natabat orbis.

a *Gen.c.6.v.16.* b *Ibid.*

Hoc

§. III.

Hoc loco accuratius obſervandum, arcæ compaginem adeò minutim & membratim eſſe dictatam à Deo, perinde ſi ipſe nullam habiturus eſſet illius curam, quàm tamen habuit providentiſſimè, Nihilominùs omnia Noemi curæ videbantur tranſſcripta: quidquid enim adverſus aquarum vim repellendam, ad ſuſtentationem vitæ ſpectabat, curis Noemi mandabatur, ſpeciatim illud: Bitumine linies intrinſecus & extrinſecus *a*. Bitumine, non pice. Bitumen Syriacum cenſebatur optimum, tenaciſſimum. Omnes ergo parietes totumque opus intus oblitum, ut ſi quid exteriùs aquæ vis abraderet, interior firmitas reſiſteret. Dein fœtorem animalium, in loco concluſo ceteroquin intolerabilum, bituminis & cedrorum odor diſpellebat. Sed & iſtam habuit utilitatem hic bituminis illitus, ne fabrica, priuſquam ſui finem attingeret, vitium faceret, ruinam minaretur, aut vermes cariemq; reciperet.

Opinatur Joannes Buteo, in ſupremo tabulato ad renovandam aüram, erecta utrimque ſpiracula velut caminos, ſub arcæ tectum pertingentes, eo artificio, ut aquarum nihil admitteretur. Pretereà Noemo ſic erant diſponenda omnia, ut in neutram partem nimiùm arca vergeret, ſed æquilibrio ferretúr.

Ergo mandata Numinis ad præſcriptam formam exhaurienda erant exactiſſimè, ſiqui-

a *Gen. c. 6. v. 14.*

Siquidem nemo unus erat, qui minis crederet, monitis pareret, vitiis emergeret. Fruſtrà exhortationes, fruſtrà fatidicum arcæ ſpectaculum, jam pridem luxu & deliciis ſubmerſi nil audiunt, nil admittunt ſani conſilii, dies nocteſque pergræcari & libidinari unum omnium erat negotium. Heu ſtatum orbis miſerrimum! Sed hic geminum pro more documentum nectimus.

Primum: *Delicitas abdica.* Felices & quieti dies, otium voluptati junctum, certum hominis exitium: laſciviens felicitas morbus eſt pænè immedicabilis. Pauli Tarſenſis dicto: Quæ in deliciis eſt, vivens mortua eſt *a*. Ejuſcemodi mortuis concionari difficile; nil audiunt. Apud hos nec Noë, nec Iſaias, nec Ezechiel, nec Hieremias, nec Oſeas, ſed nec Petrus, nec Paulus quidquam proficiunt. Petrus quidem contentiſſimè concionatus, Hi vero, inquit, veluti irrationabilia pecora, naturaliter in captionem & perniciem, in his, quæ ignorant, blaſphemantes, in corruptione ſua peribunt, percipientes mercedem injuſtitiæ, voluptatem exiſtimantes diei delicias coinquinationis & maculæ, deliciis affluentes, in conviviis ſuis luxuriantes, oculos habentes plenos adulterii & inceſſabilis delicti, pellicientes animas inſtabiles, cor exercitatum avaritia habentes, maledictionis filii derelinquentes rectam viam erraverunt *b*.

Nil

a 1. *ad Tim. c. 5. v. 6.*
b 2. *Pet. c. 2. v. 12. & ſeqq.*

Nil horum audiunt, mortui sunt, & arcam & Noëmum flocci faciunt; deliciis suffocati sunt. Ergo delicias abdica, & fac tibi arcam. Deliciæ corrumpunt & perdunt. Arca operosa defendit ab interitu. Quæso te, mi Christiane, ne quietem otiosam & suaves vitæ periodos hic cogites. Nondum domi, nondum es in patria. In cælo quies est numquam turbanda, super astra veræ sunt deliciæ. Hic inter ventos & fluctus, inter procellas & tempestates eluctandum: ne trepida, neve animum demitte, Medius undarum fluctuat Noemus, sed ita servatur, aliter periturus. Ad portum non nisi per fluctus tenditur, ad cælum non nisi per adversa pervenitur.

Alterum documentum: *Dei protectionem implora.* Cum Psalte hilaris canta: Qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cæli commorabitur *a*. Expende tecum, obsecro, qui Deus impiorum gaudia turbarit. Eluvione finivit nefarios lusus. Interim suos idem optimus Deus in ligneum carcerem conclusos, in orbis interitu servavit incolumes; cista eos robustissima velut sacra pignora custodivit. Quisquis supremũ hunc protectorem agnoscit suum, seque illi quàm integerrimè committit, salvo animo indemnis & securus agit: ruat cæsum, non ferient, illum ruinæ, in adjutorio Altissimi habitat, in protectione Dei cæli commoratur; liber est & tutus. Fecit sibi arcam, Deo

a *Psal. 90. v. 1.*

Deo se tradidit penitissimè. Dixit Domino, Susceptor meus es tu, refugium meum, fortitudo mea, firmamentum meum, liberator meus, protector meus, misericordia mea, virtus mea, Deus meus sperabo in te *a*. Idcircò Dominus cum ipso est in tribulatione, exaudiet eum, proteget eum, liberabit eum, eripiet eum, glorificabit eum, longitudine dierum replebit eum, & ostendet illi salutare suum; quoniam in Domino speravit.

a Psal.17.v.3.& tot aliis Psalmis.

CAPUT VIII.

Noemus adificat Arcam.

PLUVIA, si naturam ejus spectemus, humectat terram & fecundat: est tamen alicubi solum, quod pluviis infusum siccius fiat & durius. In Narniensi agro, teste Plinio, tellus siccatur imbribus, æstu humescit *a*. Admonitiones, hortamenta, conciones eò sunt, ut is qui monetur, mitior fiat ac tractabilior. Verùm sicut subinde pluviis, ita sæpè monitis non respondet, qui sperabatur effectus. Non rarò asperi ingenii homo commonitionibus deterior redditur & obstinatior, quemadmodum immitis & degener tellus magis magisque indurescit imbribus.

Noëmus eos habuit auditores, qui quantò plus monebantur, plus ridebant & jocabantur, tanto contumaciores, quanto cre-

a Plinius l.31. Natur.histor.c.4.initio, mihi pag.667.

crebrius admoniti. Decretum igitur suum Deus exequi coactus, non solum dictavit arcam fabricari, sed & expeditas manus admoveri jussit fabricæ illi horrendæ. Itaque Noemus operis initium fecit, & industriâ fabrili ligna cœpit construere, ut vel ipso ædificii aspectu tabulis terrerentur, & ad pœnitentiam emollirentur impii. Quo autem loco Noemus ædificare cœperit, quo tempore, qua materia, num solus, an cum filiis & operis mercenariis, & quomodo denique omnia Dei jussa exhauserit, jam explicabimus.

§. I.

Sicut Deus in minutis partibus ad arcam spectantibus dictandis admirabilem ostendit providentiã, ita Noemus in exequendis jussibus divinis insignem exhibuit obedientiam. Quàm providus Deus in jubendo, tam promptus Noe in exequendo. Quod divina pagina testatur: Fecit igitur Noe omnia, quæ præceperat illi Deus *a*. Idque in confirmatione repetitur: Fecit Noe omnia, quæ mandaverat ei Dominus *b*. Idque spe singulari, eximia fide, charitate maxima, nec vocula, nec apice, nec litterula omissa, nec solum fecit omnia, sed eo etiã prorsus modo, quo illi fuerat imperatum, & in eo quidẽ opere, in quo sexcenta tædia tempore tam prolixo facilè obrepserint. Quod cœpit, finiit, mille molestias devoravit, laborem centum

a *Gen. c. 6. v. 22.*
b *Gen. c. 5. v. 5.*

tum annorum constantissimè perfecit. Satis ei erat, Deum ita velle; Voluntas Dei suavia illi fecit omnia.

Quod ad locum attinet, quo arcæ fabrica surrexit, paginæ divinæ nihil asserunt. Conjectura est pronissima, ad Caucasum montem, qui in Indiam porrigitur, hoc opus elaboratum, ubi facilius & e monte & per aquas haberi ligna potuerunt. Huc profectò fabula Promethei spectat, qui Noëmum jugi labore Caucaso alligatum priscis repræsentabat. Hoc certum satis videtur, arcam extra urbem in planitie ubiubi tandem locorum in oculis omnium ædificatam, ut sic assidue monerentur resipiscentiæ, & vel serò dicerent: Dies annique transeunt, surgit opus, fatale tempus imminet, agamus pœnitentiam. Quis umquam vidit ipsam concionari cathedram? Hic factum, ut Rupertus loquitur; prædicante ipsis publica arcæ fabricatura. Ita Noemus monitis & exemplis, ipso silentio, ipsa cathedra sua, & arcæ incremento concionatus est.

Quod ad fabricæ tempus spectat, Origenes, Augustinus, Gregorius, alii centum annis elaboratum hoc opus asserunt. Mi Deus, quàm assiduus, quamque diuturnus labor! Sexcenties illum fastidire ac nauseare, sexcenties in perficiendo desperare, quid adeo fuisset miri? Plurimi alii in hanc operam conducti liberè dixissent: Malo mori, & horulam tristiorem unam subire, quàm tamdiu, annorum serie

tam prolixâ, tantis laboribus exerceri, conviviis omnium & calumniis peti. Cur ego solus sim eximius & singularis, cur excipi velim numero, & conditione esse præcipua? si quid omnibus & universis imminet mali, me quoque feriat. Quantus hic Noëmus, quàm erectus, ingens, quàm excelsus laborem tot annorum conductitium admittit, operam infinitam in se recipit, quod Deus verbulo, quod nutu in Angelorum aliquem transferre potuisset. An Noëmus Deum absurdè rogitasset, hunc in modum: mi Domine, quid me meamque familiam fatigare vis frustra? Tot tibi millia sunt Angelorum, pænè dixerim, otiosorum, quorum unicus hæc omnia mihi præcepta confecerit celerrimè. Quid opus huic structuræ tot annos, valetudinem, vitam impendere? Nihil horum opposuit expeditissima Noëmi obedientia. Nos sæpius ante laborem fessi, non annos tantum numeramus, sed dies & pænè horas, uti queruli vinitores illi, Nos, ajebant, portavimus pondus diei & æstus a. Nos excepimus solis jacula, nos sudavimus, nos perseveravimus in vineâ. Ita servorum plurimi, Huic domino, inquiunt, tot annis servimus fidelissimè, vix tenue ac præparcum ad nos salarium redit, nihil præmii, nihil amplioris gratiæ sperandum, sed nec æstimatio ulla est obsequiorum. Sed dic tu, obsecro, quisquis hæc quereris, cui serviisti? Huic domino soli, nonne? quandoquidem à solo remunerationem expectas. Hic

a Matt. c.20.v.12.

Hic ego ingratum durumque animum tui domini non laudo, ſed hæc tibi meritiſſimo contingere, ajo; hæc pœna te digna eſt qui Deum non cogitabas, ſed humanis ſolum oculis placere affectabas, ſolius domini tui favores ambiebas: en mercedem, quam quærebas. Hæc tibi, tuique ſimilibus jure fiunt æquiſſimo. Hoc illis præmium debetur, qui divinis favoribus neglectis, tam ſtudiosè ambiunt humanos. Noëmus centum annorum operam, promptus, paratus ſuſcipit, quia ſoli placere Deo quæſivit. Cum igitur ſumpti laboris tædium obrepit, cum fatigatio dejicit, in oculis ſit annorum centenorum labor Noëmi, cui perpetuando pæne adamantina opus erat patientia.

III. Materia porrò fabricæ diverſi generis fuere ligna, cum alia aliis partibus ſint commodiora. Nimirum tecto, parietibus, ſcalis, pavimento, aliud præ alio ligni genus magis conveniebat. Multi cum Paraphraſte Chaldæo exiſtimant arcam parte maxima è cedro factam. Durat hæc cedri materiatio in aquis, levitate præſtat, ſupernatando excellit, cariem neſcit.

Magnam cedrorum copiam gignit Syria, nec arbor ulla ferè melior ad aſſeres proceros. In Cypro ſuccisa cedrus ad Demetrii regis navigium, pedes triginta & centum longa, ad trium hominum complexum craſſa fuit. In divinis voluminibus cedrorum proceritas laudatiſſima; altiora quæque cedro conferuntur, De profectu virtutem amantium Hebræus Pſaltes, lu-

ſtus,

ſtus, ait, ut palma florebit, ſicut cedrus Libani multiplicabitur *a*, ad meliora jugiter ſuccreſcendo. Ita cedrus ad arcam ſtruendam commodior viſa, quia firma, levis, odorifera. Qui pineam aut abiegnam arcæ materiam affirmant, facilius hæc, putem, aſſerunt, quàm probant.

a *Pſal.* 91. *v.* 13.

§. II.

Sed hic quæſtio ſit, an ſolus cum filiis Noëmus tantam machinam confecerit, an ſocios opifices adhibuerit. Equidem centenis annis ab induſtriis quatuor viris maximæ molis machinas exaſciari poteſt. Credibile tamen, plures mercede conductas operas in arca condenda laboraſſe. Perinde ut impius miles, vel ducem ſequeretur diabolum, modò is caſtrenſe peculium numeraret: ita illi fabri lignarii homines improbi, tametſi minaciis divinis nihil tribuerent, & ſuos ipſi labores irriderent, tamen lucri gratia & mercede adducti auxiliares manus præbebant. Quod ſi complures in opere illo deſudarunt, facile conjectare eſt, quàm prodigioſum opus annis centenis poſſit confici.

Athenæus fide dignus ſcriptor memorat, ab Hierone Siciliæ rege navigium incredibilis magnitudinis ſtructum. Tantus ad id apparatus ex Æthna convectus, quantus ſexaginta triremibus faciendis ſufficeret. Fabri lignarii trecenti, præter alias ſubſervientes operas, fuere. Habuit ea navis contignationes tres, re-

migum ordines viginti. In eadem aquarium amplissimum, pice illitum dulcis aquæ plenum duo millia metretarum capiebat. Attica metreta, qualis hic, mensuras triginta sex nostrates continet. Universè igitur picatus hic aquæ carcer septuaginta duo millia mensurarum continebat. Hic insuper piscina laminis plumbeis operta, copiosissimo pisce frequentata. In eadem hac navi, tres mali, duodecim anchoræ, octo turres visebantur. Ad commeatum spectantia hic erant decem millia salsamentorum dolia, orcæ carnium viginta millia, aliarum sarcinarum totidem, mediorum frumenti sexaginta millia. Hic cum sacello domicilia plurima, hic stabula & exercendis equis circus. Hæc navis inventum Archimedis dicitur, quod Archimelus Poëta epigrammate celebravit, eoque modios tritici mille sibi peperit. Verbo, hæc structura potius *Vrbs ambulans*, quàm navis appellanda. Atqui unius anni spatio manus ei ultima fuit imposita. Quid igitur de arca dicendum, quam vix centum annorum industria ad umbilicum deduxit? Ne, quæso, sese Hieronis navigium cum Noëmi arca exæquet, fortassis illa majus fuerit, aliis tamen pluribus ea fuit inferius.

Quanta porrò incredulitas eorum hominum & improbitas erat, non solùm oculis spectare præsens opus, sed & manus ad id commodare, ut alii evadant, seipsos perditè negligere. Miratus id Augustinus, Arcæ fabricatores, inquit, præstiterunt

ſiterunt aliis,ut evaderent, non ſibi. Proinde Paulus Noëmum prædicans, Fide, inquit, Noë reſponſo accepto de iis,quæ adhuc non videbantur, metuens aptavit arcam in ſalutem domus ſuæ, per quam damnavit mundum, & juſtitiæ, quæ per fidem eſt, hæres eſt inſtitutus *a*. Fecit Noë omnia quæ præceperat illi Deus, & eo etiam modo quo præceperat.

Cur autem Deus ad ſtrictam adeò formulam, & perquiſitè ad unguem facienda exigit? ita, ut ſi paullulum à præſcriptâ forma exerremus, fruſtrà & perniciosè laboremus. Complures numerantur cauſſæ.

a *Iuſtitiæ hæres Noemus, de quo & Sibilla l.*1. *Inter eos omnes unus juſtiſſimus, atque verax Noe fuit, fiduſque & rebus honeſtis addictus.*

§. III.

I. Vt debita in cunctis ſervetur ordinis connexio,quod in artibus & opificiis fieri videmus, cum alia aliis adjumentum ſubminiſtrant. Typographium ingredere; hic cernes, qui formas æneas componat, illic qui ſepiam typis illinat, iſtic qui prælum regat, ſi eorum unicus ſit negligentior, chartæ ſordidæ, mendoſi libri, characteres & verſus fugientes excuduntur. In Belgio pictores ſtudiis nonnumquam pingunt partitis. Eſt qui ſolum pingat quidquid florum & frondium imago deſiderat, alius veſtes tantum, iſte vultus, animantes ille penicillo exprimit; alter

alteri fert suppetias. Ita Deus nobiscum paciscitur: Fac tu quod in te est, & fac gnaviter, ego meis partibus non deero. Deus Hebræo populo annis quadraginta ideo dedit manna è nubibus, quando agriculturæ in vasta solitudine non poterant vacare; ut ubi Iordanem transmiserunt, subtraxit eis hanc alimoniam, tunc enim serere poterant & metere. Iussi ergo sunt, quod suum erat facere. Ita Deus cum unoquoque nostrum partitur operas, monetque fideliter: Hoc mei muneris est, hoc mihi curandum linque; hoc autem tui est officii, hoc tu cura; tuas mete segetes, in alienas ne falcem mitte. Ita in Republica cavet Magistratûs, ne quis alienis inhiet commodis, ne partes alterius præoccupet. Ad præscriptum autem nos laborare vult Deus, quoniam ipsius voluntas, omnis humanæ actionis regula est; curvum est, quidquid ab hac aberrat.

II. Caussa, cur Deus tam exquisitè sibi velit serviri, est, ut noverit homo pauperculus, quantum Deo debeat pro assiduis, quibus afficitur, beneficiis. Quantillum verò est omne id, quod humana præstat actio, si conferatur cum eo quod Deus actioni confert humanæ. Inspiciamus pomum Punicum, aut de vitæ botrum, quis grana componit, quis acinos jungit, quis colore tam nobili pingit, quis liquorē tam suavem infundit? si humana hoc efficiendum sit industria quanto tempore, quibus ad id instrumentis opus foret, & parum tamen efficeretur. Vult igitur Deus opt. ut quis,

quis, quod poteſt, faciat, cetera divinę providentiæ commendet: quemadmodum filiolus in paternâ domo de frumēti pretio ſollicitus non eſt, parentis id curæ relinquit. Vnicus ſit parvuli labor, ſollicitudo unica, exactiſsimè parentibus obedire.

III Cauſſa, ut conciſcat homo accuratè obſequi Deo, teſteturque quà dictis quà factis illum eſſe Dominum omnium. Deus olim imperans Hebræo Ionæ; Surge, ajebat, & vade in Niniven civitatem grandem & prædica in ea *a*. At vero bonus Ionas divina juſſa ſuaviſsime ſuo arbitrio interpretatus, navim conſcendit, & torſit iter in Tharſis. Inde cælum omne turbari, mare furere, naves atrocibus procellis concuſſæ, ea maxime, qua Ionas vehebatur, decumanis fluctibus impugnata, proximum minabatur interitum. Ionas miſsis ſortibus velut Neptuno victima in aquas præcipitatus, & ab immani ceto, in eſcam exceptus eſt. Triduum hoc vivo carcere latitavit miſerè, ſepultus antequam mortuus. Triduo elapſo cetus bolum hunc indigeſtum, quem præcipitanter glutierat, removens, Ionam in littus ejecit. Deus iterum urgens, Vade, ajebat, in Niniven. O mi bone Deus! potuiſti præcipere piſci, ut eſſet Ionæ triduo pro navi, eodem juſſu, eadem prorſus potentia, eidem belluæ imperaret licuiſſet, ut Ionam uſque Niniven deveheret: quanto vir iſte ſuperſediſſet labore? itineris, quod erat conficiendum, ingens habuiſſet

a *Ionæ.1. v. 2.*

buisset compendium. At Deus in priore sententia perseverans, Vade, inquit, in Niniven. Pedibus hoc iter conficiat, & obedire discat. O mi Propheta, mi optime Jona! en mare tibi schola, condiscipuli nautæ, cetus magister: ita nimirum docendus eras ritè omnia ad præscriptum exequi, non ut Tharsis, sed ut Niniven ires imperabatur. Deus quæ mandat, ea exactissimè, ad unguem accuratissimè vult confici. Vbi negligitur, aut respuitur, aut minus studiosè perficitur imperium, ibi mox subit peccatum.

Dic enimverò, quid est peccatum? Voluntarius dæmon, ait Chrysostomus, & spontanea insania. Si verbo respondendum huic quæstioni quid peccatum est? Dicimus: Transgressio. Liceat ulterius rogare: Quid est transgressio? Petulans ultra metam saltus. Deus & ipsi mari metas ponens, Vsque huc venies, inquit, & amplius non procedes *a*. Has metas pelagus, has creatæ res omnes obsequiis strictissimis observant. Nempe terminum posuisti eis, quem non transgredientur *b*. Homo rationis compos transilit & ridet. Vbi ratio? ubi obedientia? Quid Deo respondebis homo fatue? Quid hoc aliud quàm cum ratione furere? Salomonis effatum est: Sapiens declinat à malo & timet, stultus transilit & confidit *c*.

At dices: Nimis vehemens est appetentia, cohiberi sese non sinit; laxandæ sunt

a *Iob. c.38. v.11.* b *Psal.103. v. 9.*
c *Prov. c. 24. v. 16.*

sint aliquantulum genio habenæ. Quæso te, mi homo, quid aquarum vortices, quid fluctuum impetus, nisi vehementissimus appetitus egurgitandi se in terram? Et tamen continet se mare, & inconcessos reprimit excursus. Tibi rationis frenum, timoris retinaculum in manu est; nihilominus effundis te in vetitum,inque omnem carnis petulantiam. Cur non angustius freno uteris, cur habenas non adducis? Promittit Isaias vicem Dei: Laude mea infrenabo te, ne intereas *a*. Frenum aureum est, laudis, reverentiæ, amoris in Deum: adduc habenas, & compesce pravas appetentias, ne transili metas. Ah, quoties positas transgredimur metas, fines, terminos, quos Deus nobis fixit, transilimus, & non dolemus, in aliis sapimus, & acutum cernimus, hic talpæ sumus, & dementia grandi laboramus. Esdras sacerdos hic erudit, qui panem non comedit, & aquam non bibit, lugebat enim transgressionem *b*.

IV. Caussa. Vult Deus ad amussim, quam ille duxit, nos laborare, ut deprimamur simul, & elevemur atque nobilitemur. Hæc duo sibimet opposita ad unum tendunt finem. Nec mirum: Gloriam præcedit humilitas *c*, ad submissionem plurimum facit, jugiter laboris aliquid subire. Est labor noster defectibus tam plenus, ut modestiæ & submissioni augendæ maximè prosit opus suum, præ-

G 5 sertim

a *Isa. c.48. v.9.* b *1.Esdr.c.10.v.6.*
c *Prov. c.15. v.33.*

sertim ad præscriptam normam faciendum inspicere. Ad illud Christus nos erudiens; Cùm, inquit, feceritis omnia quæ præscripta sunt vobis, dicite, Servi inutiles sumus *a*. Imperito scribæ, qui curvos pingit versus, nigræ lineæ subtus chartam ponuntur tralucentes, eique dicitur, Hos ductus sequere. Nempe discipulis & artium tironibus leges definimus, normam & regulam præscribimus. Dum vivimus, in schola degimus, discipuli sumus, Deus definit nobis, quid faciamus, atque istud profecto maximo nobis honori est; hoc utilitatem nostram insigniter nobilitat, quòd Deus formulam rerum agendarum præbeat, homo laborem adjungat. Hæc societatis proba est conventio: suam partem dat Deus, dat suam & homo: Deus normam & agendi gratiam suppeditat, apponit homo industriam, idque pro lucro communi & æterno.

Deus Noëmo particulatim quid faceret, dictarat, perinde si diceret: Vir mihi unicè charus, sed etiamnum tiro & discipulus es, ideò ad præscriptum singula, & prout jussero, fac. Fecit igitur Noë omnia quæ præceperat illi Deus. Hic geminum ad incepti rationem suggerimus documentum.

I. *Deo labora.* Si tibi tuisque solum commodis, si humanis tantum oculis labores, frustra laboras, ventum seminas, & turbinem metes; culmus stans non est in eo.

a *Luc. c. 17. v. 10.*

eo, germen non faciet farinam, quod etsi fecerit, alieni comedent eam *a*. Cum non laboratur Deo, sæpe maximi laboris præmium meræ sunt ingratiæ. Merces æquissima laboribus tam variis. Deo igitur labora, cui non solùm est dives arca, sed etiam exactissima scientia, quantum quisque laborarit, quantum promeritus sit. Labores nostros omnes præmium longissimè superabit. Ergo quidquid agas, Deo labora.

Industria vinces omnia. Certum; industriæ nihil inexpugnabile; perrumpit hæc omnia mille artium inventrix, in laboribus indefessa. Inspiciamus, obsecro, Noemum, cum caput, cùm manus pedesque lassescunt, contemplemur laborem centum annorum assiduum, quàm grandis hic patientia, quàm insignis constantia inter tot calumnias & convitia eluxit! In mortis vicinia summo erit solatio, hanc auferre laudem: Fecit igitur omnia quæ præceperat ei Deus. Obedientiæ omnia sunt facilia. Vir obediens loquitur victorias *b*. Omnia sunt expugnabilia industriæ.

a *Osea c.8. v.7.* b *Prov. c.21. v.28.*

CAPVT IX.

Arca janua & fenestra à Noemo inserta.

ACCURATISSIME quidem omnia fabricandæ arcæ membra dictavit Deus præcipuè vero illa duo, Januam & Fenestrã. Nam de primo sigillatim pręcipiens,

Ostium

Ostium autem, inquit, pones ex latere. Hic Noëmus, ut superiori capite demonstratum, tironem se ac discipulum gerere debuit, cui Magister ordine dictat singula, & præscribit, non solum quid faciendum sit, sed etiam quomodo. In arca utique figenda fuit janua, ut ingressus ad eam pateret; utique & fenestra fuit aperienda, ne esset ex toto aut tenebricosus carcer, aut expers lucis sepulchrum. Quid opus hæc multis præcipere? Nihilominus præcepit ei Deus, peculiariter januam & fenestram patefaceret in arca, atque hoc ita præceptum est Noëmo, ut ne latum quidem unguem abiret à præscriptâ formula, non altiorem, non depressiorem, nec januam, nec fenestram faceret, sed nec alio loco, quàm quo præceptum esset. Serius est atque severus hic Ædilis, qui non vult, ut Noëmus ædificator suus suopte ingenio aut arbitrio quidquam faciat, sed prout ipsi faciendum monstratur. Quid autem hoc ostium & fenestra ista significatus & mysterii habuerit, hoc capite dicemus.

§. I.

Ostium habuit arca unicum, idque, quod volebat Deus, ex arcæ latere. Credibile prorsus, hoc ostium non in arcæ imo, sed ab imo pedes septenos & semis numerando, nempe uno ac dimidio pede altius sentinâ ita collocatum, ut catenis attrahi ac dimitti, sicut pons versatilis, potuerit, ita ut omnia animalia veluti per pontem

pontem aſcenderint. Eo modo oſtium iſtud recta ad tertiam & infimam contignationem pertingebat, ita quidem, ut pecus omne ingreſſu primo in ſuas ſtatim manſiunculas & ſtabula deduci potuerit. Putatur hoc oſtium quindecim pedes longum, ſeptem aut octo latum fuiſſe, foris claudi, intus aperiri ad inſtar feneſtræ potuiſſe.

Ita unica in arcam janua dabat ingreſſum. An unica tantum fuerit feneſtra, incertum. Plurimorum opinio eſt, nec incelebris, plures fuiſſe. Cum autem pagina divina nullam ejus rei mentionem faciat, difficile eſt plures una ſtatuere. Hinc autem ſciri poterit, Deum ſtructuræ hujus fuiſſe architectum, quando ſe noſcendum exhibet è ſtylo ſuo. Omnes pæne artifices certis dignoſcuntur ſui artificii notis. Sic architectos non difficulter nôris ex ipſo ædificandi modo: iſte operoſa, hic gracili, iſte durabili ſtructura; ſpecioſè alius & ad pompam ædificat: ita pictores, iſte leni penicillo, duriore alter, ille volante pingit; hic è proportione ac ſymmetria, alius noſcitur è coloribus; iſte amœniores vultus, ille veſtes, & omnes earum plicas pingit felicius, ſuo quiſque ſtylo & pingendi modo animadvertitur: ita muſici dignoſcuntur, iſte ſolum ſpectat artificium, ſed minus probatur auribus, iſte canit templis graviter & accommodatè verbis, hic ſuavitatem maximè ſectatur; cantum alius pingit, flexiones & ornamenta cromatica præcipuè quærit.

ſuis

ſuis quiſque modulis arguitur. Ita ſcribendi Latinè ac loquendi ſtylus diverſiſſimus; hic lacinias laxat, ampullatur verbis, & ſeſquipedales jactat voces, hic verò non longos logos, ſed orationem adſtrictè factam in uſu habet: hic pictam amat & floridam dictionem; ille vulgari ac flaccida phraſi utitur, iſte erigit ſeſe & plebem non ſapit, terſam alius & caſtigatam Latinitatem æmulatur. quiſque ſuo loquendi, ſcribendi, cantandi, pingendi, ædificandi gaudet ſtylo.

Primus omnium architectus ingens initio, & pæne dixerim, infinitum ſtruxit ædificium. Principio creavit Deus cælum & terram. Ampla profectò domus. Amplitudinem terræ difficulter capimus; immenſitatem cæli quomodo capiemus? Hic quæſtio ſit, qua porta cælum ingreſſi ſint Angeli, qua nos? per ampliſsimam ſanè, per grande nihilum: Terra autem erat inanis & vacua. Unus ergo, Sapientia teſte, introitus eſt omnium ad vitam, & ſimilis exitus *a*. Sed idem hic Architectus magni hujus ædificii adumbrationem in homine delineavit; in ædificio hoc modico magni imagine feneſtellas duas, geminos locavit oculos, ſed unam dumtaxat januam, os ſeu linguam, pontem planè verſatilem, modò ſubmittendum, modò attrahendum. Ex ipſo ore procedit benedictio & maledictio *b*. Ecce igitur hic ſtylus eſt Architecti ſummi; plerumque unam tantummodò januam ſuis inſeris.

a. Sap. c. 7. v. 6. *b Iſ. c. 5. v. 10.*

ris ædificiis, imò in ſuam ipſius domum dumtaxat unum unicum patefecit oſtium, Chriſtus apertiſſimè, ego ſum oſtium, inquit, nemo venit ad Patrem niſi per me *a*. Hic ſtylus eſt hujus Architecti, ad maxima ædificia unicam plerumque januam pandere, ut tantò melius cuſtodiatur domus, quantò paucioribus clauditur oſtiis. Multæ januæ vitiis non paucis favent, hac Mercurius, hac irrumpit Venus, per alias alia vitiorum monſtra ſubrepunt. Cum igitur unum ſit corporis humani oſtium, os ſeu lingua, ſolleriſſimè attendendum, ne quis ingredientium aut egredientium furetur & expilet domum.

An autem in arcâ plures unâ fuerint feneſtræ, incertum eſſe diximus. Non pauci opinantur, in tertiâ contignatione, in hominum & volucrum domicilio fuiſſe plures minores, è vitro aut ſpeculari lapide, qui perinde ut cornu, teſte Plinio, in lamellas tenues ſecari poteſt *b*, ita ut per illas lux, non item aqua potuerit penetrare. Rabbini Hebræorum è veterum origine ſomniarunt, grandiorem gemmam lychnitem, aut carbunculum illic loci, ubi homines habitarent, poſitum, ut ea ſaltem ratione ſplendoris aliquid & luminis domicilium acciperet. Hoc certum, feneſtram, quæ aperiri & claudi potuerit in arca, patefactam. Alphonſus Toſtatus exiſtimat fuiſſe

a *Ioan. c. 10. v. 14.*
b *Plin. l. 35. Natur. hiſtor. c. 22.*

fuiſſe foramen, non pellucidum, ſed toto eluvionis tempore clauſum, Joannes Buteo, qui complura hic bene adumbravit, fuiſſe unam tantum feneſtram judicat, eamque pellucidam in hominum uſus: lumine non egebant pecudes, quarum contignatio pæne tota natabat aquis. Hanc feneſtramOleaſter credit in ſummitate arcæ locatam, cælum verſus, quod per eam potuerit ſpectari. Sed numquid forſan conſultius fuiſſet aquarum incrementa & decrementa per feneſtram proſpicere, indeque tempeſtivum ex arca egreſſum metiri? ſed videtur Deus noluiſſe, ut cerneret Noëmus miſerabilem hominum pecoriſque interitum. Triſte nimis ſpectaculum, cernere cum undis & morte luctantes, domos, oppida, civitates, provincias fluctibus ſorberi. Mœrore acerbiſsimo Noëmum affeciſſet hoc genus ſpectaculi. Ergo, mi Noeme, ſatis tibi ſit te ſervari. Quid vis videre, unde debeas dolere?

§. II.

Hic nobiliſsimum ſpei ſymbolum ingeritur. Quicumque nos eventus rerum turbent, quantumcunque adverſa ſæviat fortuna, undequaque nos venti & feri maris fluctus impugnent, mœrores & dolores certatim nos dividant, modo unica hac feneſtella non obſtruatur: In te, Domine, ſperavi, non confundar in æternum a. Non ſemper & olim ſic erit: non ſemper

a *Pſal.* 30. *v.* 1.

ſemper iraſcetur mare, nec æternum turbines & procellæ in nos incurrent, permittamus ſuum & mari & ventis imperium. Deus ſuorum pauperum non uſquequaque obliviſcetur: ad hoc loci, & temporis, & turbationis nos deduxit: educet demum ex his fluctibus. Hanc mihi feneſtram ſpei confirmatiſsimæ nemo obſtruxerit, per hanc & cælum, & cæli Dominum ſuſpicio: Etiamſi occiderit me, in ipſo tamen ſperabo *a*. Cunctis diebus, quibus nunc milito, expecto, donec veniat immutatio mea *b*. Immutationem Jobus appellat felicem à luctu tranſitum ad gaudia. Exſpecto in dies ſingulos, dum mori deſinam, dum ad vitam immortalem deliciis affluentem perveniam. Expecto, dum per hanc ſpei feneſtellam cælum eminus ſaluto. Militiam Jobus nominat hanc mortalem vitam, miſeriis & ærumnis plenam. Quid enimvero militem in prælia protrudit, niſi ſpes ſtipendii, ſpes victoriæ ac prædæ? alioqui certè labor & rigor militaris videri poſſet intolerabilis. Ita prorſus futuræ ſpes vitæ continuas hic quas patimur mortes ſupra modum mitigat. Beatus Paulus hanc nobis feneſtram aperiens, Fortiſsimum, inquit, ſolatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propoſitam ſpem *c*. Itaque ſi modo feneſtra hæc unica lucem in animum admittat, omnia toleratu facilia erunt. Videri quidem poterat Noemicæ familiæ vita

H miſer-

a *Iob. c.13. v.15.* b *Idem c.14. v.14.*
c *Ad Hebr. c. 6. v.18.*

miſerrima, cui non conceſſum aliud aſpicere quàm cælum, & quidem iratum, ſpes tamen certa & conſtans patientiæ hæc pertulerunt omnia. Si quem mœror & pavor dejiciat, argumento id eſt, hanc ei feneſtram eſſe obſtructam, ſpem penè omnē collapſam. In ſpem igitur erigatur mœſtus, ut ſentiat de Domino in bonitate, & in ſimplicitate cordis quærat illum a.

Cur vero Deus, obſecro, Noemum tot ærumnis & angoribus voluit exponere? non defuiſſent tot alia ſubſidia, quibus ſervari potuiſſet. Ita ſanè non defuiſſent; ſed nec defuerunt cauſſæ, ob quas optimus Deus Noemum pati plurima, & unà laborare ad præſcriptum voluit. Sed quæ laborandi, eæ etiam tolerandi fuerunt cauſſæ. Sed ex iis pauculas numeremus. 1. Si rerum omnium Conditor tanta ſuſtinere, ſi tam gravia pati voluit, & quidem adeò ſine menſura, ut ipſius vicem queratur Pſaltes: Omnes fluctus tuos induxiſti ſuper me. In me tranſierunt iræ tuæ, & terrores tui conturbaverunt me b. Veni in altitudinem maris, & tempeſtas demerſit me c. Si tanta, inquam, paſſus Creator, quid reluctaris res creata, homuncio vilis? caliculum, quem tibi propinat Dominus, exhauri. 2. Non eſt obſequium gratuitum, ſed planè debitum, etſi plurima, etſi graviſſima patiamur. Agnoſce ac fatere tot mille nominum obærate homo; decem millia talentorum

a *Sap. c. 1. v. 1.* b *Pſ. 87. v. 8. & 17.*
c *Pſal. 68. v. 3.*

torum debes, nec solvendo es; pelle igitur luas, quod non potes ære; subi carcerem, & aliquid incommodorũ tolera, ut vel millesimam tuorum nominum partem expungas. Et scito nihil tam grave te passurum, quin tua debita petulanter contracta sine comparatione sint graviora: obolum reddis centum millibus Philippeorum. Nec enim umquam ære alieno exires, nisi tuus pro te Servator solveret patientia inæstimabili. Bernardus hæc expendens, Agnosce, inquit, ô homo, quàm gravia sint vulnera, pro quibus necesse est Dominum Christum vulnerari *a*. Adeò peccati malum impunitatem habere non potest, ut cælestis Pater quod condonavit servo, vindicarit vel in Filio. 3. Qui triste quid patitur, parere discat, & Deo se subditum profiteri. Ad parendi studium maximè spectat, immissas à Domino calamitates non repugnanter pati. Cùm rusticis imponitur onerum vehendorum bajulorumque necessitas *b*, velint nolint parendum est, hoc clientelæ opus recusare non possunt. Ita Deus nobiscum clementissime agens, & variis nos miseriis exercens, Vt sciatis, inquit, quia ego solus sum Dominus, & non est alius præter me. Afflictio clientelare opus est, omnes tangit, nemini licet se subducere, patiendnm est. Sic Isaac, sic Iacob, sic Moyses, & omnes qui placuerunt Deo, per multas tribulationes

H 2 transie-

a *Bernard. serm. de Nativit. Domini.*

b *Iurisconsultis Angariorum exhibitio.* ἀγγαρεία, ἐργασία,

transierunt fideles *a*. 4. Submissioni ac Humilitati vel obtinendæ, vel augendæ jam obtentæ atterimur adversis. O quantos cetera indomitos redegerunt in ordinem ærumnæ! Antiochum Epiphanem videte: jam pænè sidera tangebat, rex suâ opinione invictissimus, maris fluctibus imperare, & montium molem in lance appendere sibi visus, ignem spirans in Iudæos, minabatur superbissime Hierosolymam in congeriem sepulchri à se redigendam & solo æquandam. Cùm verò curru excussus gravi corporis collisione affligeretur, cum eum dirus viscerum dolor torqueret, cum è putridis ejus membris ebullirent vermes defluente carne, & mœror ingens animum laceraret, quàm modestus, quàm oris placidi, quàm submissus esse cœpit! Hic demum impius in seipsum descendere, superbiæ alas submittere, in sui notitiam venire, Deum se longe potentiorem agnoscere. Iam denique piscator ictus sapit, jam sceleratus rex sanissimas voces erumpens, justum est, inquit, subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire *b*. Iam & cælum pollicitationibus implet, & summam Hierosolymæ libertatem promittit, jam Iudæos, quos inhumatos feris objicere decreverat, Atheniensibus æquales se facturum, sumptus sacrificiis è suo ærario præstiturum, vasa sancta multiplicaturum, templum maximis donis ornaturum, imò super

a *Iudith. c. 8. v. 38.*
b *2. Machab. c. 9. v. 12.*

ſuper hæc omnia Iudæum ſe futurum, & omnem locum peragrando, Dei potentiam ubique prædicaturum ampliſſimè ſpondet. Quantus promiſſor è quanto tortore! Quomodo lupus migravit in oviculam, quomodo tigris in agnellum eſt mutata? Ita, mi Antioche, verbera & plagæ divinitus immiſſæ, ſi non plenè ſapere, ſaltem modeſtè te loqui docuerunt. Eſt quod maximas agamus gratias calamitatibus, quæ ſubmiſsionem ac modeſtiam, alioqui neglectiſſimam, amare ac colere docent ſalubri compendio. 5. Meritis cumulandis & augendæ gloriæ, rebus incommodis & aſperis exercemur. Et beatus vir, qui ſuffert tentationem, quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromiſit Deus diligentibus ſe *a*. Quem enim diligit Dominus, caſtigat, flagellat autem omnem filium, quem recipit *b*. Tobiæ, viro ad omnem virtutem facto, dicitur: Quia acceptus eras Deo, neceſſe fuit ut tentatio probaret te *c*. Tobias ipſe animo ad Deum erectiſſimo, Hoc autem, inquit, pro certo habet omnis, qui te colit, quod vita ejus, ſi in probatione fuerit, coronabitur: ſi autem in tribulatione fuerit, liberabitur: & ſi in correptione fuerit, ad miſericordiam tuam venire licebit. Non enim delectaris in perditionibus noſtris: quia poſt tempeſtatem tranquillum facis, & poſt lacrymationem & fletum exultationem

H 3 infun-

a *Iac.c.1.v.12.* b *Ad Hebr.c.12.v.6.*
c *Tob.c.12. v.13.*

infundis *a*. Quid denique res afflictas & turbidas horremus? Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei *b*. Sicut autem optimus Deus præscribit nobis mensuram laborandi, sic & patiendi. Quod affirmans Psaltes, Cibabis nos, inquit, pane lacrimarum, & potum dabis nobis in lacrymis, in mensura *c*.

a *Tob. c.3.v.21. & 22.* b *Actor.c.14. v.21.* c *Psal.79.v.6.*

§. III.

Sed hic iterum ad arcæ januam & fenestram duplex documentum instillamus.

I. *Spe gaude.* Notum Tibulli carmen:
Spes etiam valida solatur compede vinctum,
Crura sonant ferro, sed canit inter opus.

Quis nostrum est, qui non suas ferat compedes? modò corpori, modò animæ ægrè est; jam liberi, jam servi, jam cognati jam alii turbant; jam fama, jam facultates, & bona faciunt jacturam. Suis quisque compedibus vincitur, numquam deest quod cruciet. Sed erigamus animum, hortante Paulo, spe gaudentes, in tribulatione patientes *a*. O quoties aut ærumnæ, aut ærumnarum nuntii in mœrorem nos dant, & salsos oculorum imbres excutiunt! Sinamus hoc nimbos fluere, & interim spe gaudeamus; accedamus arcæ fenestram, & inde cælum suspiciamus, *spe vitæ* melioris & æternæ. Cum Iobo pro se quisque dictat: Expecto immutationem meam

a *Ad Rom. c.12. v.12.*

meam cunctis diebus, cunctis horis. Quotiescumque moeror, aut tædium, aut animi languor & dejectio subrepit, ad arcæ fenestram properemus, spe gaudeamus, quoniam debet in spe, qui arat, arare *a*.

II. *Cælum crebro suspice.* Quàm multa quotidie in oculos admittimus effectu vario: multa nocent, quædam docent; hæc contristant, illa exhilarant. Ex omnibus oculorum spectaculis, præstantius non est, quàm cælum creberrimè spectatum. Iter tutissimum eò habent oculi, quò Christus suis toties, & ingemiscens & illacrymans præcessit. Nemo illac vitam nobis obstruxerit. Omnia possideat, non possideat æthera moeror. Quis non intima voluptate gestiat, cùm illam Dei sedem, Beatorum viridarium & diætam aspicit.

Cùm circa Natales Domini ferias crescentem habemus diem, solamur nos, & de propinquante vere gaudemus. Hic multò magis gaudeamus: appropinquat ver æternum, quod nullus autumnus, hiems nulla excipiet. Inscriptum cælo: Qui vicerit, possidebit hæc *b*. Brevis est lucta, audeamus & velimus vincere, jam nostra est victoria. Cælum, nostri certaminis præmium, quàm frequentissimè suspiciamus, & inter omnes fortunæ turbines durati, decumanas etiam tempestates superare, & vel pugnantibus ventis, navem ad portum, quem edixit Deus, appellere condiscamus. Nemo hic nisi volens naufragatur.

a 1. *ad Cor. c. 9. v. 9.* b *Apoc. c. 21. v. 7.*

CAPUT X.

Pecoris & hominum in Arcam ingressus; Arca claustrum.

DIANÆ templum Ephesi, opus planè admirandum, cui perficiendo Asia tota auxiliares manus & aurum commodavit, quatuor annis perfectum est. Quis historicorum memorat unam aliquam domum annis quinquaginta, non dicam centum, seculari spatio, ædificatam? Arca, quam cæli Architectus dictaverat, majorem partem aviarium, pecori claudendo stabulum, pabulo servando conditorium erat, & tamen centum annis in his receptaculis struendis laboratum est. Tandem laboris appetiit finis, sed necdum ullus nequitiæ; nullum pœnitentiæ vestigium; hodiernus dies mores sanctiores non videt quàm hesternus, nec præsens annus, quàm præteritus. Estur, potatur, luditur; nuptiæ, convivia, choreæ, luxus & luxuria, universa imò vitia felicissimos habent progressus. Omnium idem studium, nequitiæ insigniter operari.

Vindicta igitur divina ulterius se continere non potuit. Maluisset quidem Deus ligneam domum illam non esse usui, & ædificationem eam frustra susceptam, sed nullus fuit, nec quidem unicus, qui oblatam gratiam non respueret. Decretum ergo divinum cælo missum Noëmo: Ingredere tu & omnis domus tua in arcam: te enim vidi justum coram me

in

in generatione hac *a*. Post hæc tamen omnia, septem insuper dies divina bonitas sustinens expectare. Adhuc enim, ait, & post dies septem ego, pluam super terram quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, & delebo omnem substantiam, quam feci, de superficie terræ *b*. Qui potuisset tandem Deus majorem patientiam & longanimitatem humanæ genti exhibere? & qui tandem humana gens potuisset Deo graviorem injuriam inferre, quàm nequitiâ tam contumaciter obstinatâ? Hic tria nobis sollertius expendenda. 1. Quomodo Deus denuò severas cũ summâ benignitate minas intentarit. 2. Lugubrem tam pecoris, quam hominum in arcam ingressum spectabimus. 3. Quomodo Deus Noëmum cum familia in arca concluserit.

a *Gen.c.7.v.1.* b *Ibid.v.4.*

§. I.

Ab omni ævo in omne ævum semper verissimum illud Hebræi Psaltæ: Miserationes ejus super omnia opera ejus *a*. Mirabilem prorsus se justitia Dei exhibet, longè mirabiliorem patientia Dei & misericordia; centum & viginti annos expectat resipiscentiam summa longanimitate. Non vult Deus perire animam, sed retractat cogitans, ne penitus pereat qui abjectus est *b*. Ille quidem gladium & ignem, mortem & inferos manu claudit,

a *Psal.* 144. *v.* 9.
b 2. *Reg. c.* 14. *v.* 14.

& tamen dissimulat, connivet, parcit, honorem suum atrocissimè violari permittit. Cunctatur, & moram adhibet; vindictam in annos decem, in annos quinquaginta, in centenos differt. Ita Noëmi ævo centum viginti annis summè misericors & longanimis expectavit, nec desideravit aliud, quàm pœnitentiam. Nemo vel pedem vel digitum movisset pœnitentiæ agendæ. Et tamen post tot annorum & olympiadum decursus, necdum impatiens Deus, necdum vi agere, & sceleratos interimere, imò novam supremi termini dilationem constituere, & ita promulgari jubet: Adhuc enim & post septem dies ego pluam super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus.

Adhuc enim, adhuc unam do hebdomadam ad resipiscendum: properate, pœnitentiam agite, ad finem festinat clepsidra, vicinus est interitus, resipiscite. Frustrà fuerunt hactenus admonitiones, minæ, conciones. Spectaculum arcæ jam consummatæ neminem movet. Pabulum animantibus, annona hominibus in annum arcæ illata neminem terret. Tot volucrum, tot quadrupedum confluxus nec vel unico quidem homini pœnitentiam persuadet. Fortassis ubi viderint omnes ordine animantes, sed & homines in arcam velut asylum ultimum se recipere, toto cogitabunt animo: Iam denique serio res agitur, resipiscamus; dies instant novissimi; res est jam ad extremum perducta. Nemo quidquam horum, quin imo alia

omnia

omnia cogitabant; etiamnum ridebant & jocabantur : vitiorum dulcedinem nemo ejurabat, libidinis cænum nemini displicebat. Summe Deus, quàm occæcati cupiditatibus & vitiis, quàm pervicaces & obdurati, quam refractarii & surdi! Num illi soli? Imo omnes vitiis assueti, hęc enim est peccati indoles, excæcare, in perniciem dare, ad omne vetitum indurare. Ah quàm incredibilis patientia Dei & longanimitas! Verè miserationes ejus super omnia opera ejus. Post centum viginti annos etiamnum moras interponens, supplicia jam pridem infligenda extrahens, Adhuc enim, inquit, adhuc, adhuc. Post longissimum hoc temporis spatium, jam elapsum, cor paternum à pœnis expetendis adhuc sese continet : ægerrimè adducitur, ut quos condidit, perdat. Misericordia infinita, dum potest, plagas arcet à reis, speratque etiam de desperatissimis. Sed an nimium festinant pœnæ post tot annos? Sed obsecro, ait misericordia, septem adhuc dies, unam adhuc hebdomadem ad resipiscendum impetrem, fortassis enim ad Deum revertentur.

Tam leni & placido animo Deus in hostes suos, in luxuriosos, in superbos, in alios vitiosos est, ut eos longanimitate mitissima expectet, vindictam usque & usq; differat, & solam quærat pœnitentiam. Sed terminum Deus non omnibus ponit æqualem. Huic annum unum, huic septem, huic viginti, plures aliis indulget annos: illi aliquot dies, isti horas pauculas indul-

dulget. Cur illi tam multum, isti tam parū spatii concedat, solus novit justissimus Deus, cujus judicia falli non possunt. Moram oppidò brevem constituit opulento illi, qui frugibus inferendis cogitarat ampliare horrea, & vitam consecrare voluptatibus. Dixit autem illi Deus : Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te, quæ autem parasti, cujus erunt *a*? Habuit miser horas pauculas, qui multos sibi promittebat annos. At illis Noëmi ævo tam obstinatis, tam perditis spatium temporis prælongum mitissimus Deus concessit, eo tamen nec unus quidem unicus bono suo voluit uti, ita omnes libidinis & vitiorum furor occuparat. In eam rem Chrysostomus, Vidisti, ait, ingratitudinis excellentiam? vidisti stupidas & doloris sensu carentes animas? Neque pœnæ timor, neque longanimitatis tempus acuit illos à malis operibus: sed semel in præceps dejecti, & oculo mentis excæcati, à malâ concupiscentiâ, quasi ab ebrietate quadam demersi redire ultrà noluerunt, quemadmodum & Sapiens dicit: Impius cùm in profundum ceciderit malorum, contemnit. Grave enim, grave est, dilecti, capi laqueis diaboli. Anima enim posteà, quasi in retibus comprehensa trahitur: & sicut sus in luti volutabro oblectatur, sic & ista à mala consuetudine obruta, ne sentit quidem peccatorum fœtorem. Ideò opus est, ut sobrii & vigiles simus, ne ab initio diabolo ingressum concedamus, ut ne

a Luc. c. 12. v. 20.

re, dum obtenebrata fuerit noſtra ratio, & excęcata mentis perſpicacia, faciat quaſi privatas hujus ſolis lumine, ne valeas in radios ſolis juſtitiæ contueri, & ita in præceps feraris: id quod & illis accidit *a*. Si in tenebras has deveniamus, fruſtrà clamatur: *Adhuc enim, adhuc*. Nec homines nec Angeli hanc pervicaciam expugnáverint. Hoc primum.

a *Chryſoſt. hom. 22. circa medium, mihi pag.* 137.

§. II.

Alterum. Quando igitur patientia Dei & longanimitas adhibitis tot remediis ne tantillum quidem profecit, Noëmus juſſu divino eruditus, ſupplicationem & pompam admirabilem in arcam inſtituit. Siquidem ingreſſus eſt Noë, & filii ejus, uxor ejus, & uxores filiorum ejus cum eo in arcam propter aquas diluvii, eratque ſexcentorum annorum Noë. Pecus omne in hujus ſupplicationis ordinem compoſitum, arcam, grandem hanc lipſonothecam ſubiit. Hanc pecoris ſupplicationem publicam ſacer Hiſtoricus deſcribens, De animantibus quoque mundis, inquit, & immundis, & de volucribus, & ex omni quod movetur ſuper terram, duo & duo ingreſſa ſunt ad Noë in arcam, maſculus & femina, ſicut præceperat Dominus Noë *a*. Inſtituerat antè Deus non per Noëmum, ſed per Angelos venationem grandem & admirabilem, qua cicures & feras, agreſtes & domeſticas beſtias coëgit. Ita omnis ge-

a *Gen. c. 7. v. 8. & 9.*

generis animantes obedientes ad arcam confluxerant: leones, ursi, tigrides, bardi, similesque feræ, velut agnelli & oviculæ suum pastorem Noëmum sunt secutæ. Adamus protoplastus hoc dominium in feras perdidit; Noemi, Danieles, alii singularis sanctimoniæ viri recuperarunt, & sub imperium immanes belluas redegerunt. Ita Noëmus omnes feras veluti parvas oviculas in unicum collegit stabulum.

Non omittendum, quod Jacobus Edessenus, Ephremi sanctissimi viri magister, memorat; Noemus, eodem Edesseno teste, Adami protoplasti ossa religiosè in arcam intulit, eaque diluvio finito ita filiis distribuit, ut Semo natu maximo calvam, & cum ea Judæam, totamque Palæstinā tradiderit. Tanta scilicet priscis Patribus cura sepulturæ fuit ob immortalitatem animi celebrandam. Hinc multi Adæ calvam in monte Golgothæo defossam, & Christi Sanguine rigatam asserunt *a*. Vult Deus memo-

a *Tertullianus l. 2. adversus Marcionem pòst med. mihi pag.* 1060.

Golgotha locus est, capitis calvaria quondam,
Lingua paterna prior sic illum nomine dixit,
Hic medium terræ est, hic est victoria signum.
Os magnum hic veteres nostri docuere repertū,
Hic hominē primum suscepimus esse sepultum,
Hic patitur Christus, pio Sanguine terra madescit,
(Christi
Pulvis Adæ ut possit veteris cum Sanguine
Commixtus, stillantis aquæ virtute levare.

Vide etiam Cyprianum tract. de Resurrect. Christi, cum annotat. Iacobi Pamelii.

memoriam mortis inter suos propagari. Et eo quidem tempore peropportunum erat, mortem commeditari, cum moriendū esset omnibus, exceptis solis octo hominibus, quorum septem gratias egerint Noemo, & suam illi salutē in acceptis retulerint. Quemadmodum in naufragii periculo Angelus dixit Paulo: Ecce donavit tibi Deus omnes, qui navigant tecum *a*. Erant homines ducenti septuaginta sex. Ita pauculi illi Noemo velut donati, quod voces illæ satis indicant: Ingredere tu, & omnis domus tua, te enim vidi justum coram me. Noëmo neutiquam pares ceteri, quamvis non æquè cum pereuntibus improbi. Nec dubitem ego, quin in arcam receptus quoque fuisset, si alius ullus bonæ mentis reperiri potuisset. Hinc Chrysostomus ingenuè professus, Melior, inquit, est unus faciens voluntatem Dei, quam decem mille prævaricatores *b*.

a *Actor. c. 27. v. 24.*
b *Chrysost. hom. 22. mihi pag.* 134.

§. III.

Tertio loco quod hic expendendum venit, est occlusa arca. Et inclusit eum Dominus deforis *a*. Iam actum est, pereundum est omnibus, quicumque arca recepti non sunt. Quisquis perit, seipsum exclusit, sibi ipse culpam impingat. Noëmus cum suis timens, ingressus est arcam, & clausa est janua. Inclusit eum Dominus. Noemus qui-

a *Gen. cap. 7. v. 16.*

quidem attrahere potuit januam,sed eam divino juſſu Angelus bitumine oblevit ne quid aquæ penetraret. Ita Angelus vietorem egit, & arcæ oſtium pice ferruminavit. Angeli nihil non promptè agunt in noſtrum bonum; Noëmus decretum de diluvio, arca ingreſſu,ab Angelo ſecum loquente accepit. Feræ ad arcam congregatæ ſunt non ſola Noëmi induſtria, nec enim orbem peragravit, ut ferarum cogeret ſenatum, immenſi res laboris fuiſſet. Angeli eas ut paſtores gregem congregarunt.

Quod verò paginæ divinæ dicant,Incluſit eum Dominus deforis,id inſigniter demonſtrant, qua Deus cura in Noëmum fuerit, ne quid ei contingeret mali. Chaldæus paraphraſtes, Protexit eum Dominus,inquit,verbo ſuo. Chryſoſtomus rem paucis dixit:Præbuit ſe janitorem Deus Quis hic non obſtupeſcat, & res creatas omnes ad Conditoris laudes non impellat? Enimverò dicite, quid commoverit Deum Noëmo centum & viginti annorum aſſiduos labores injungere, ſibi januam tantum obſerandam reſervare,cum opus integrum tam facile fuiſſet per Angelos conficere,atque oſtium unum claudere? Sed in promptu cauſſa eſt. Poterat Noëmus ædificare arcam, etſi plurimum temporis labor hic abſumpſerit, non potuit foris obſerare januam. Hinc pronum eſt perſpicere,quem morem teneat Deus Solus ipſe facit, quod facere non poſſunt homines, Arcam Noëmo fabricandam man-

mandarat, sibi alia, quæ Noëmi vires excesserant, reservabat. Atque hoc peculiariter conscribi voluit, ut ejus bonitas, providentia, æquissima volūtas constaret omnibus. Hoc nimirum exigit Deus, ut, quod possumus, faciamus. Fac ergo, quod potes; studiosissimè omnia diligentissimeque cura; pro viribus labora, cetera securus ac hilaris Deo committe; suo muneri providentissimus Pater non deerit.

Noëmum autem januâ obseratâ ideò sic inclusit, ut ab aquarum irruptione cunctisque periculis tutus ageret; ita cimelia claudimus & custodimus dactyliotheca, quam subinde annulo sigillari firmamus. Prius autem eripit justos Dominus, quàm perdat impios; priùs subducit Lothum, quàm inflammet Sodomam; priùs oves à dextris statuit, quàm hœdos ad sinistram rejiciat. Deinde inclusit Noëmum Dominus, ne angustias pereuntium cerneret, ne lamentantium voces audiret. Sunt enim boni in miserationem pronissimi, ideò & orant pro improbis, uti Abraham pro Sodomitis, Prophetæ pro Judæis. Ne igitur Noëmus spectaculo tam horribili turbaretur, & cohorreret rei novitate, inclusit eum Dominus. Verè, jam clausa est janua. Iam actum est, jam omnibus pereundum est, effugium vicinissimæ mortis nullum est. Credibile prorsus jam aliquos fluctibus abreptos jamjam faucibus aqua strangulandis ultimùm vociferatos, O Noë, Noë, ô si tecum sim! Votum bonum, sed nimis se-

rum; ad finem ventum eſt: periiſtis, occidiſtis, auxilium nullum eſt, nec eſſe poteſt, ſpes omnis decollavit. Iam clauſa eſt janua; centum & viginti annis dies & noctes patebat omnibus hoc aſylum, & ad ingreſſum invitabat. Nemo erat, qui vellet ingredi. Nunc poſſe negatum eſt; moriendum, pereundum eſt. Hic iterum duplex pro more documentum ſuggerimus.

§. IV.

I. *Oblatam Dei gratiam amplectere.* Gratiæ humanæ metus aliquid ineſt, ne beneficium ſit viſcatum: divina nil habere poteſt periculi, nil mali, Dei gratia putum puriſsimum aurum, cujus vel minima pars pretioſior eſt omni favore humano, & montibus aureis. Nec occaſioni multum diſſimilis eſt divina gratia, tempori vult admitti, ſæpius rejecta tandē ſe ſubducit, deſeritque refractarios. Ieruſalem, Ieruſalem, quoties volui congregare, filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti. Ecce relinquetur vobis domus veſtra deſerta *a*. Oblatā gratiam ne reſpue, alioqui ea ſibi alas parat, & avolat. Impius Eſau gratiâ divinâ toties rejecta, non invenit pœnitentiæ locum, quamquam cum lacrimis inquiſiſſet eam *b*. Scelèſtus Antiochus orabat Dominum, à quo non eſſet miſericordiam conſecuturus *c*. Oblatam igitur à Deo gratiam

a. *Matth. c.*23. *v.* 37. b *Ad Hebr. c.*12. *v.*17. c 2. *Machab. c.*9. *v.*13.

tam obviis ulnis amplectere, ne lugeas non redituram, quam præsentem contemnebas.

II. DEI *minas expavesce.* Minatur Deus totis Bibliis. Apertissimè Christus, Dico vobis, inquit, nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis. Sicut illi decem & octo, super quos cecidit turris in Siloe, & occidit eos *a* Ecquid horrendum magis illo Iudicis decreto, quod centies, quod sexcenties, quod millies jam occentatur: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus. Et ibunt hi in supplicium æternum *b*. Hæ minæ plurimis sunt uti tempestas mitissima, quæ solum tonat, non fulminat, aut sicut æstivis noctibus sola crebrius repetuntur fulgetra, nullum tonitru auditur; nemo terretur, nemo iratum cælum perhorrescit, omnes cæli clementiam interpretantur. Ita Christus fulgetrum misit per orbem: Ibunt hi in supplicium æternum. Sicut fulgur exiit ab Oriente, & patet usque in Occidentem, ita hæ minæ utramque mundi plagam penetrarunt. Sed nos has minas interpretatione benignissimâ explicantes, Dominum bonum, dicimus, & mitem habemus, qui nos cupiat sanctos. Pergamus ut cœpimus. Hæ nostræ sunt næniæ, dum diluvium opprimat contumaces. Ita Paulus tonans, & proximum fulmen nuntians, Manifesta sunt, inquit, opera car-

I 2 nis

a Luc. c. 13. v. 3. & 4.
b Matth. c. 25. v. 41. & 46.

nis, quæ ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, inimicitiæ, contentiones, iræ, rixæ, æmulationes, diſſentiones, invidiæ, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, quæ prædico vobis, ſicut prædixi quoniã qui talia agunt, regnum Dei non poſſidebunt a. Hæc vociferatur Paulus, ſed quàm pauci ſunt, qui monita vociferantis audiant? ira & invidia, temulentia & luxuria peſſumdant orbem. Quidquid cælites minentur, nos vitiis indulgemus.

Quemadmodum ævo Noëmi paſſim irriſorum voces jactabantur En ſenem meticuloſum, ne ruat cælum metuit, Et quãdo tandem lignea hæc moles ultimam ſpectabit manum? Quibus denique futuum ſilicernium ædem hanc vacuam locabit? Quis lignei hujus ædificii finis? Finem hunc, ô nequiſſimi, jam ſpectate: ingreſſus Noë cum familiâ ſuâ, & incluſit eum Dominus, & clauſa eſt janua; omnibus aliis occumbendum in aquis. Viceni vobis anni iterum iterumque ac ſexies viceni ad reſipiſcendum dati ſunt, demum clauſa eſt janua. Vnam adhuc hebdomadem expectate, & Noemum inclamabitis: Aperi nobis, aperi, aperi: ſed clauſa eſt janua: perite, interite miſeri: ſera eſt in fundo pœnitentia. Veriſſimè Auguſtinus dixit: Non facilè inveniuntur in adverſitate præſidia, quæ non fuerint in pace quæſita. Ægyptius tyrannus Pharao Hebræam gentem cum exercitu inſecutus eadem ſibi via promittebat tranſitum. At ubi

a Gal. 10. v. 9.

ubi jam mediis clauderetur fluctibus, clamabatur undique. Fugiamus Israelem, Dominus enim pugnat pro eis contra nos *a*. O feros nimium clamores! Hebræum sanguinem sitiistis, jam pelagus totum bibite: in mediis undis sublata est omnis deliberatio. In oculis est interitus, jam clausa est janua. Ad rem opportunè Gregorius, Regni janua, inquit, lugentibus claudetur, quæ quotidie pœnitentibus aperitur *b*.

Nimis serum est tunc vivere incipere, cùm desinendum. Hos Annæus Seneca irridens, Quidam, inquit, vivere tunc incipiunt, cum desinendum est. Si hoc judicas mirum, adjiciam quod magis admireris: quidam ante vivere defecerunt *c*, quàm inciperent. Vivere tota vita discendum est, & quod magis fortasse mireberis: tota vita discendum est mori *d*. Nunc arcæ janua diebus, & horis, & momentis singulis patet. Gratia Dei & misericordia nemini non obvia, venia noxarū vel gemitu impetranda; jubileum offertur omnibus paratissimum. Veniet dies, aderit horula, cum claudetur janua. Agamus quod agendum.

a *Exodi c.14.v 25.*
b *Greg.hom. 12.in Euang.*
c *Quid si*, desierunt?
d *Sen. epist.23.in fine & de brevitate vitæ, c. 7*

CAPUT XI.

Quæ animantes Arcam ingressæ, quale mundarum & immundarum sit discrimen.

QUÆSTIONEM injiciens beatus Paulus, Numquid, ait, de bobus cura est Deo *a*? Hæc sanè quæstio non eò spectat, perinde ac si Deus pecudes, oves, arietes, boves penitus non curet, sed quia Paulus unam aliquam è Deuteronomii legibus sibi sumpserat explicandam, affirmat, principem curam Numinis in eâ lege non defuisse de bobus. Profecto nostræ nos religiones docent, pecudes divinâ cura non excludi. Qui enim immensa providentia passerculis etiam alimoniam destinat, qui corvorum pullis vitam non negat, qui universis animalibus suum submittit pabulum *b*, hic idem providentissimus Pater sollicitus fuit, ut omnium animantium genus & propago ad cujusvis indolem accommodatè conservaretur. Nec enim eis locum tantum constituens in arca, Mansiunculas, inquit, in ea facies; sed etiam suum cuique pabulum destinavit, quod Noemus comparavit in annuam pabulationem. Eadem sollicitudine atque accuratione jussit quot animalium mundorum, quot immundorum in arcam recipienda: nec enim tantum quadrupedia gradientia, sed & raptantia, sed & omne volucrum genus in arca diversari & Noemo

a 1. *Cor. c.9.v.9.* b *Psal.103.* & *Psa.146.* c *Gen. c.6.v.19.*

mo voluit consuescere, ut nec minimæ quidem aviculæ progenies interiret. Sic enim edixerat Deus: Ex cunctis animantibus universæ carnis bina induces in arcam, ut vivant tecum *a*. Factum ordine, nam ex omni, quod movetur super terram, duo & duo ingressa sunt ad Noe in arcam *b*.

Si ergo acanthi & troglodytes, si serpentes & viperæ Deo curæ sunt, multo magis boves ceteræque animantes erunt. Hoc igitur jam explicandum, quæ animalia, & quot in arcam ingressa, unde mundorum & immundorum discrimen; quomodo in arca sint nutrita.

a Gen. cap. 6.v.19.
b Gen.cap.7.v.8.

§. I.

Noemo sæpius ab Angelo imperatum est de omnigeno pecore cogendo: Ex cunctis animantibus universæ carnis bina induces in arcam, ut vivant tecum. Expressius hoc præceptum: De volucribus juxta genus suum, & de jumentis in genere suo, & ex omni reptili terræ secundum genus suum, bino de omnibus ingredientur tecum, ut possint vivere. Tertium decretum longè luculentissimum: Ex omnibus animantibus mundis tolles septena & septena, masculum & feminam. De animantibus vero immundis duo & duo, masculum & feminam. Sed & de volatilibus cæli septena, masculum & feminam *a*. De-

a Gen. c.7.v.2.& 3.

cretum quartum: Tolles tecum ex omnibus eſcis, quæ mandi poſſunt, & comportabis apud te, & erunt tam tibi quam illas in eſcim *a*. Admirabilis providentia Dei; verè de bobus cura eſt Deo, qui curæ ſibi habet etiam paſſerculorum vitam, quam aviculis illis providentiſſime conſervat.

Omnia igitur animalia in arcam deducta ſunt, quorum quinque omnino claſſes faciendæ. Prima volucrum, ab aquila, ſtruthione, olore, ceteriſque uſque ad regulum ordiendo. Altera reptilium & ſerpentium. Tertia quadrupedum carnivororum. Quarta grandium aliorum quæ carnibus non aluntur. Quinta minorum, quæ pariter non veſcuntur carnibus. Arias Montanus numerat animalium terreſtrium familias centum quinquaginta, ſerpentibus & repentibus exceptis, quorum viginti quinque ſpecies eſſe creduntur. Ita animalium paria centum ſeptuaginta quinque, univerſe trecenta quinquaginta animalia, avibus exceptis, in arcam ingreſſa. Apud Geſnerum & Aldrovandum ſpecies avium centum quinquaginta numerantur. Hic aliquorum Arithmetica nimium liberalis: qua in re ſignifer Origenes, qui illud, Ex *omnibus mundis tolles ſeptena & ſeptena, de immundis verò duo & duo*, ita interpretatur: Ex animalibus mundis omnibus quatuordecim, ex immundis quatuor, è volatilium ſingulis etjam ſpeciebus pariter quatuordecim. Cum

a Gen. c. 6. v. 21.

Cum ergo volucrum species sint centum quinquaginta, & è quavis septem in arcam fuerint immittenda, nongentas aves dicemus in arcam convolasse. Numerus sanè prodigiosus, & animalium nimia turba.

Origene rectius senserunt Iosephus, Ambrosius, Chrysostomus, alii, qui asserunt, jussu Dei è mundis animantibus non nisi septem, ex immundis dumtaxat duo, ex avibus earumque quavis specie septem solum in arcam receptas. Quod Deus eo fecit consilio, ut par unum propagationi, alterum sacrificio, tertium usui & esui servaretur. Perinde ac si præcepisset: Pars una mihi, altera pars hominibus, ipsis denique bestiis ad propagandas species pars tertia conservetur. Septimum autem ideò jussit diluvio subduci, quia sciverat à Noemo ad cataclysmi finem sacrificandum è mundis omnibus unum: ne ergo tria illa paria dividerentur, aut animalium propagatio impediretur, providentissimè septimum quoque jussit seligi, & in sublicіam domum illam induci.

Sed unde mundorum & immundorum discrimen, præsertim Decalogi tabulis nondum constitutis? Et numquid Deus omnia à se condita probavit? Nam vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant valdè bona *a*. Vnde igitur hæc animalium immundities, & unde illam scire potuit Noemus? Hanc quæstionem Romanus Pontifex Hieronymo posuit. Ad eam respondit

a Gen.c.1.v.31.

Hieronymus, ea de re Tertullianum copiose agere libro singulari, quem tamen temporum injuria vivere non permisit.

Nobis vero simillimum videtur, ea quæ Moyses lege sanxit, usu piorum hominum pridem invaluisse, idque ab orbis incunabulis. Ejuscemodi sunt, Aras struere: sanguine & suffocato abstinere, vovere decimas & offerre *a*. Ita differentia mundorum & immundorum animalium non quà esu, sed quà sacrificio facta, & hanc didicit Noemus à suis majoribus. Hinc accuratior iste selectus animantium earum, quas Deus ab arca rejiceret, idque abdito Dei instinctu & majorum usu. Porro animantes mundas lex eas pronuntiabat, quæ ruminarent & dividerent ungulam. Plura vero mundorum animalium in arcã convenire voluit Deus eam etiam ob caussam, ut plura essent utilia homini quam noxia, siquidem post orbis eluviem omne genus animantium permissum est mensæ in cibum. Id autem clarè præmonstravit Deus, cupere se plures esse mundos in Ecclesia futura, quam in immundos. Non enim vocavit nos Deus in immunditiã, sed in sanctificationem. Hæc est enim voluntas Dei, sanctificatio nostra *b*. Sicut elegit nos in Christo ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in charitate *c*.

a *Gen. c.* 8. *c.* 9. *c.* 28.
b 1. *ad Thess. c.* 4. *v.* 7. *&* 3.
c *Ad Ephes. c.* 1. *v.* 4.

Sed

§. II.

Sed quæſiverit non nemo : Cur Deus hanc mundarum & immundarum animantium differentiam non etiam in avibus deſignat? Numinis voces ſunt: Sed & de volatilibus cæli ſeptena & ſeptena. Myſterii aliquid hic latet, quod aperiendum. Quos rerum blandimenta,quos voluptatum illecebræ,quos cupiditates effrenatæ,quos libidines in omni intemperantia effuſæ etiamnum detinent , immundi ſine alis,ſine caſtis deſideriis,pecudes ſunt ad pabulum natæ ; qui vero mentem ad divina erigunt, quorum converſatio in cælis eſt,hi volucrum ſimillimi,hi mundi & Deo conjuncti ſunt.

Ab arca vero duplex animalium genus excluſum eſt. Primum, è putredine naſci ſolitum, uti mures , glires,ſcarabæi , vermes, ſordidæque ſimiles beſtiolæ. Aliorum nec avicula quidem , nec ſciurulus deſideratus. Alterum; piſces & omnes animantes, quæ in aquis degunt. His diluvium non nocuit , neque enim in eadem domo cum homine deprehenſæ ſunt. Fit in urbibus nonnumquam ut Magiſtratus civicus in domum mali criminis ſuſpectam cubitores immittat , qui ſontes inſontes in illiſce ædibus deprehenſos abducant ; iis autem qui extra eas ædes ſunt , vis nulla infertur : ita hic factum in orbis eluvie , univerſa animalia in eadem quaſi domo cum flagitioſis hominibus deprehenſa , in eamdem ſuppli-

ſplicii ſocietatem tracta ſunt. Quod apertè minatus Deus, Delebo, inquit, univerſam ſubſtantiam, quam feci, de ſuperficie terræ, Piſces igitur ceteris animalibus nequitiam hominis minus juverunt, putat enim Toſtatus, uſum piſcationis & navigationis nondum viguiſſe.

Quod animantium pabulationem attinet, Noemus tam pro illis omnibus, quam pro domo ſua, comportavit alimoniam. Ita Deus juſſerat : Tolles igitur tecum ex omnibus eſcis quæ mandi poſſunt, & comportabis apud te , & erunt tam tibi quam illis in eſcam *a*. Quid autem pabuli cuivis beſtiæ conveniret, Noemus partim experientia , jam ſexcentorum annorum vir, partim indiciis & patefactione divina facilè noſſe potuit. Sed numquid Deus has & pecoris & hominum familias abſque alimentis ſervare, quemadmodum in locis deſertis Chriſtum; aut numquid Angelus vel unicus ſatis commeatus omnibus convehere potuiſſet ? Utique non defuerunt Deo modi plurimi ad inquilinos arcæ paſcendos ; ſed, quod ſæpius inculcandum, vult Deus, ut pro viribus laboret homo , & quidquid facere poteſt faciat, cetera ſibi facienda committat. Quando igitur congeſtus pabuli vires humanas non exceſſit, quamvis operoſiſſimus fuerit. Noemi tamen induſtriæ demandatus eſt. Hinc & ſufficiens in annum annona, & dulcis aqua in arcam fuit convehenda.

Num vero carnivoris belluis , quarum tri-

a *Gen. c. 6. v. 21.*

triginta quinque ſpecies numerantur, inter quas leones,pardi,dracones,pantheræ, crocodili,tigrides, lupi, num his,inquam, ſatis carnium in paſtus annuos pararit, non immerito addubitat Auguſtinus. In eam denique ſententiam potius concedit, ut credat carnivoras etiam beſtias communi ceterarum papulo contentas victitaſſe, idque Numinis peculiari placito, præſertim cum carnium penuria caſtaneis & ficubus potuerit ſarciri. Fames cocorum magiſter crudas fabas mirificè condit; fami panis avenàceus, mucidus, furfuraceus, ſupra primarium, ſiligineum, dominicum ſapit. Fames edulium omne aromate gratiſſimo perſpergit. Quemadmodum verò tam multigenas animantes non ſine prodigio coactas, ita non ſine miraculo paſtas, dicendum.

Sed fingamus,quod aliqui contendunt, animalia carnivora non niſi carnibus nutrita,ubi demum locus tot ovibus, & aliis pecudibus in lanienam ſervandis? ubi macellum in arca,ubi quotidie tantum pecoris mactaretur, & per ſtabula diſpenſaretur?Sed ponamus carnivora omnia in ſingulos dies non plus fuiſſe abſumptura, quàm ferè ſoleant centum lupi.Non malè congruet alterius ad alteram proportio. Atqui cuivis lupo in dies ſingulos octava pars ovis minimum aſſignanda in quotidiana cibaria. Qua quidem ratione dies ſinguli oves duodecim & dimidiam, trecenti ſexaginta quinque dies, ſeu annus, quatuor millia ſexaginta duas oves & dimidiam

dimidiam exigent. Num verò in arca centum illa septuaginta quinque paria animantium tantum spatii reliquerunt an tantos greges alendos in aliorum sagi-nam? Non ignobilis scriptor conceptis verbis. Non omittam, inquit consideratè notare bubulas & ovillas carnes ad esum hominum salitas, ut mos est navigantibus, in arcam illatas. Quo quidem Deus singulariter significare voluit, humanam carnem luxuriis corruptissimam, deinceps pudicitia ut sale siccandam. Proba omnino explicatio, si tamen verum sit, quod esse verum ponit, animalium carnes ante diluvium comestas, quod ægrè, putem, è sacris paginis demonstrabitur. Sed hic pensum damus, & geminum, uti cœpimus, documentum nectimus.

§. III.

I. *Dei providentiam venerare.* Bonus Deus pater sollicitus, & amans rerum quas condidit, quam providentissimè curavit, ut omnes animalium, tam gradientium, quam volantium atque repentium species conservarentur; una suum cuique pabulum, suum cuique locum, suas omnibus mansiunculas destinavit. Verè Deo curæ est de bobus; neque de his solum, sed & de avicula minima, de vermiculo vilissimo. Quod Christus assiduè cogitandum luculenter docens, Respicite, inquit volatilia cæli, Pater vester cælestis pascit illa a. Nonne duo passeres asse veneunt, & unus

a *Matth. c. 6. v. 26.*

unus ex illis non cadet in terram ſine Patre veſtro? nolite ergo timere, multis paſſeribus meliores eſtis vos *a*. Idem & aliorum calamo ingeminans, Nonne quinque paſſeres, inquit, veneunt dipondio, & unus ex illis non eſt in oblivione coram Deo? Sed & capilli capitis veſtri omnes numerati ſunt *b*. Si aviculas & pecus tam amanter ſua cura complectitur Deus, quomodo vivam effigiem ſuam habebit tam neglectim? Cuſtodit Dominus omnia oſſa eorum, unum ex his non conteretur *c*. Idem Dominus eadem cura, & defendit oſſa ſuorum, & auget oſſium medullas: ſi medullas & oſſa, ergo & carnes quæ oſſa veſtiunt. Multæ tribulationes juſtorum, & de omnibus his liberabit eos Dominus *d*. Qui penuriam rerum patitur, cum cura & diligentia expendat, Deum non tantum promum condum, ſed & medicum agere. Et quidem promus condus eſt liberaliſſimus, qui alimoniam omnium viventium in manibus habet, & partitur eam amantiſſimè, ſed & medicus eſt, qui multis cibum imminuit, quibus inediam judicat ſalubriorem. Indigentia corporis multis eſt occaſio ſalutis. Novit periſſimus iſte medicus, quid pharmacorum cuique conveniat: hunc frigidis, illum calidis, acidis alium & auſteris, iſtum medicatur amaris; temperiem uniuſcujuſque exactiſsimè perſpectam habet. Tu

a *Matth. cap.* 10. *v.* 26. b *Matth. cap.* 12. *v.* 6. c *Pſal.* 33. *v.* 21. d *Ibid v.* 20.

Tu tantum arti & providentiæ hujus medici fide, teq; illi quàm integerrimè committe: valetudo tua in manu illius est.

II. *Curam domesticorum gere.* Noemum, oro, sæpius consideremus, qui non tantum pro se ac suis, sed pro animantibus cunctis, quidquid ad victum est, studiosissimè comportavit, sollicitudine summa distribuit; familiam sanè grandem duxit, multas centurias convictorum sua mensa aluit. Tam cuniculo & sciuro, quam urso & elephanto conveniens pabulum dedit, suum omnibus cibum potumque subministravit, omnium domicilia cum suis purgavit; nulla bestiola, avicula nulla est neglecta, in omnes tam feras quam homines sollicitus hic paterfamilias curam dispensavit, domesticos omnes amantissimè complexus. Si quis suorum & maximè domesticorum curam non habet, fidem negavit, & est infideli deterior *a*. Domesticorum corpus solum curare, modica nimium & exilis cura est; animus etiam curandus est. Cibum & vestem domesticis præbes; ubi animi, partis nobilissimæ cura est? Familiam igitur ad templa mitte, rem divinam audiant, conciones frequentent, disciplinam Christianam, & pudicos mores condiscant. Queruntur non rarò patres ac matresfamilias de famulorum & ancillarum corruptis moribus, sed ipsi qui familiam ducunt, in culpa sunt, qui suos ad templa, ad expiandam conscientiam, ad obeunda sacra rarissimè mittunt.

Su-

a 1. *Tim. c. 5. v. 8.*

ſunt famuli & ancillæ, quæ totis annis conciones nullas adeant, nihil eruditionis ſacræ è ſuggeſtu accipiant, ut jumenta clitellaria oneribus portandis nata vivant. Subinde herus & hera ſævum ſtomachantur, & fures domeſticos accuſant. Pace veſtra dixerim, ô domine, & ô bona domina, vos ipſi fures, quos facitis, fovetis, alimoniam parciſſimam, ſæpe ſordidam, fœtentem, verminoſam oggeritis, ſalarium præbetis tenuiſſimum vix calceis præſtinandis ſufficiens; honeſte nihilominùs veſtitos cupitis. Quæ crumena veſtem ſuppeditabit? Ita non docetis tantum furari, ſed pænè cogitis. Et quomodo fidos vobis ſperatis, qui quàm fidi ſint Deo, penitùs non curatis? Animus domeſticorum ante omnia curandus, doctrina Chriſtiana, præceptionibus optimis imbuendus. Eò Dominici feſtique dies ad templa vocant, mores in domibus excolendos in templis diſcant. Doceantur obedire, non otiari, non mentiri non furari, non impudica, non laſciva loqui, opportunis horis precari. Hæc illis domi foriſque inculcanda, monitis & exemplis urgendi. Quàm malè ſibi conſulunt, qui nec monitis, nec exemplis domeſticos formant, qui ingentem convitiorum & maledictorum nomenclaturam ſemper in promptu habent, nec ferè quidquam ſine convitiis & appellationibus probroſis imperant. O nullam domeſticorum curam! ô gubernationem peſſimam! Hebræus Sapiens, Novit juſtus, ait, jumentorũ ſuorum animas,

K viſce-

viſcera autem impiorum crudelia, amoris & miſerationis adeò pleni ſunt probi, ut nec in ipſas quidẽ pecudes, nedum in homines ſibi commiſſos ſæviant. Viſcera autem impiorum crudelia: & licet quandoque benignius videantur aliquid dare, dum tamen cunctantur, dum opprobrant, dum comunt & jactant ſua, cruciant. Quod Seneca jure ut vitioſum reprehendens, Plerique, ait, beneficia aſperitate verborum & ſupercilio in odium adducunt, eo ſermone, ea ſuperbia uſi, ut impetraſſe pœniteat *a*. Curam ergo domeſticorum gere; ſed ut congruè cures corpus, priùs cura animum.

a Seneça l. 2. de Beneficiis. c. 4.

CAPVT XII.

Cur unà cum homine omne genus animantium in aquis perierit.

HEBRÆUS rex David, vir manſuetiſſimus, imo idea & archetypon manſuetudinis fuit, cum tamen fatuus Nabal eleemoſynas ab eo modeſtiſſimè petitas recuſaſſet, inſuper & convitia addidiſſet, David capulo manum admovens, & ſigna jubens canere. Accingatur, inquit, unuſquiſque gladio ſuo. Et accincti ſunt ſinguli gladiis ſuis: accinctuſque eſt & David enſe ſuo. Iamque omnibus ad pugnam paratis, David ad cædem excandeſcens. Hæc faciat Deus, inquit, inimicis David, & hæc addat, ſi reliquero de omnibus, quæ ad ipſum pertinent uſque mane, min-

gen-

gentem ad parietem *a*. Omnem Nabalis familiam occidione occidam, ut nec domesticus quidem canis evadat.

Profectò demum patientia læsa fit furor, & quandoque justitiæ est, serio in ejusmodi noxas animadvertere.

Deus exerrantis orbis flagitia diu satis dissimulare, connivere, & annos quingentos tolerare tot injurias; tandem mitissimus Rex jure meritissimo post tot sæcula irasci, classicum canere, è nubibus & ex abyssis aquas evocare ad vindictam & ad inferendum supplicium pridem commeritum emittere. *Et accincti sunt gladiis suis* tam nimbi supernè ruentes, quàm aquæ suo Conditori obedientissimæ ex imo emergentes. Nec in hominem tantum, sed in omnia animantia motum est maritimum hoc bellum. Ita Rex supremus edixerat: *Si reliquero de omnibus quæ ad ipsum pertinent.* Quidquid hominis est, pereat, ut nec avicula quidem, nec lepusculus, nec scarabæus, nec vermiculus evadat. Magna Dei ira, sed justissima. Quid autem miserum pecus deliquit? cur bestiæ alienum luant peccatum? Persolvat pœnas, qui admisit culpas. Homines peccarunt, non pecudes. Atqui debuerunt persolvendis pœnis sociari hominibus scelestis, idq; pluribus de caussis, quas hoc capite aperiam.

a 1. *Reg. c. 25. v. 13. & 22.*

§. I.

Caussa prima, ob quam Deus animalia unà cum homine suffocârit aquis, est

ista. Ad hominis obsequium animalia Deus omnia condidit, ut eum vestirent, alerent, servitiis juvarent. Quis eorum alioquin indigebat? Ab eis homini cibus, potus, vestitus est; serviunt trahendo, portando, vehendo: ab eis etiam homo recreandus. Vtilitatibus illorum, carere homines haud possunt. Sublatis igitur hominibus, & ipsa etiam erant è medio tollēda; perinde uti in domo, mortuo domino exauctorantur servi. Est qui dicat illis, Operâ vestrâ non egemus amplius, ire licet. At Deus, inquis animalia, retinere voluit, cur igitur non retinuit priora? Hic itidem prorsus factum, quod in lugubri, quam diximus, fit domo: alius dominus, alii servi, ita hic alii homines, aliæ pecudes.

Altera caussa, in majus hominis supplicium, punita sunt & ipsa etiam animalia, quorum dominus erat homo. Iure merito Deus homini ademit, quidquid prius concesserat fruendum, facultates, delicias, opes, cognatos, vitæ gaudia, vitam ipsam. Capitalem fraudem admiserat. Et sicut parentes sæpius puniti filiorum morte, cum morientium spectaculo interesse coacti sunt. Ita Mauritii Imperatoris quinque filii sub oculis patris occisi, quibus funus ultimum ipse pater accessit. Hoc revera est in suis sæpius mori. Ita Beata Felicitas in septem filiis per mortem præmissis septies est mortua. Ita homines scelestissimi, qui mortem sæpè sæpius commeriti, non simplici morte fuerant perimendi.

Ter-

Tertiam caussam subjiciens Ambrosius, Naturā, inquit, nemo accusat, quod membra omnia moriantur capite præciso. Manus, pes, brachium amputari possunt, reliqua tamen vivere; imò ut ista vivant, illa nonnumquam amputantur; adempto capite, actum est de membris omnibus: atque ob hoc naturam nemo arguit. Ideò cùm caput omnium animalium homo fuerit perimendus, aliis omnibus velut membris ob cohæsionem pereundum fuit. Hæc sese mutuò sequuntur. Pereant ergo cum homine omnia, propter quem nata sunt omnia. In suis divitiis consumatur homo, cum sua dote moriatur *a*.

Quarta. Vix ullū est dubium, quin multæ animantium hominis nequitiā insigniter juverint, usum sui præbebant homini. Sileo fœdissimum illud flagitiū consuetudine bestiarū committi solitum, cui pœnas lex Moysis sancit. Sunt & alia hominū crimina, quibus suum & laborē & ministerium largiter impertiebantur animantes, aves, pisces, feræ silvestres, nec tantum sese ad victum, sed etiā ad gulam, luxū, luxuriam homini præbuerunt. Sic aliæ pilos, lanam, pelles, serica, pannos bombycinos non ad tegendum dumtaxat, sed ad superbiendū subministrant. Animalia venenata suum porrigunt venenum iræ, odiis, invidiæ, ut alter alterū clàm & silentio possit tollere: edendum aut bibendum ponitur, quod toto anno, aut tota vita non digeratur.

a *Ambros. tom.* 4. *l. de Noe & Arcâ c.* 14. *mihi pag.* 151.

tur. Nec infrequentia ſunt illa delicta, cum pecudum longè major geritur cura quàm hominum: ſæpè cani objicitur, quod homini negaretur: ſunt qui mallent ſuarum dominarum eſſe catelli, quàm famuli, menſa profecto longe nobiliori uterentur. Reperias domininos nec adeo paucos, qui canes ſuos & equos multo exquiſitius curent, lautius tractent, quàm ſuos ſervos. Theophylactus, Patriarcha Conſtantinopolitanus, præclarus, ut ajunt, cuſtos ovium lupus, viginti tribus annis tam excelſam ſedem occupavit. Equos aluit ad præſepe aulicum ducentos, quos dactylis, amygdalis, piſtaceis, pinorum fructibus, item croco, cinnamomo, balſamo, vino odoratiſsimo, aliiſque fructuum & aromatū generibus pavit. Adeò enim equorum amore inſaniit, ut eis tam pretioſum pabulum offundere non erubuerit. Pridie Paraſceves, die Cœnæ Dominicæ, cum in templo ſub re divina de inſignis equæ partu nuntium accepiſſet, ille divinum officium deſerens mox properavit ad ſtabulum, ut videret pullum, ſpectato ſatis recenti partu rediit ad templum. Talem inſaniam, tales pariunt amores. Sed ſuum, ut ſolet, ab equis præmium tulit Theophylactus. Nam parieti adequitans, à petulantiori equo illiſus muro ſanguinem cœpit vomere. Hoc morbo biennium laborans, demum hydropem incidit, & mortuus eſt. Quando igitur beſtiæ cum hominibus magna fide ſocietatem gerunt in peccatis, gerant etiam in ſuppliciis.

Quin-

Quinta. Ius bellicum in lege priſca valde uſitatum ſecutus eſt Deus. Cum Hebræus miles regem Chananæum Arad, cum regem Amelec, cùm Gabaonitas, & urbem Iericho expugnaſſet, juſsit Deus tã pecudes quàm homines jugulari, ut, quidquid ab hoſtis parte viveret, periret. Idcirco rex Saul tam graviter impegit, & omni gratia excidit, quia melioribus gregibus & armentis pepercit. Scleleratus orbis pœnè à ſui primordio annis mille ſexcentis cum Deo bellum geſsit. Deus cedere, diſſimulare, pæne ſe victum dicere. Tandem viritim ſuos ad arma evocavit, & quartum elementum aquas omnes in hoſtem immiſit cum imperio ſtrictiſſimo. Parcendum nulli.

§. II.

Vltima cauſſa. Potiſsimus hic Dei finis fuit, divinæ & offenſæ & iræ magnitudinẽ orbi monſtrare. Qui diu iram colligit, tandẽ iratiſsimus erumpit, furit, obvia quæq; ferit & ſternit; omnes ſe abdant, nemini parcit: ita Deus iraſci cœpit ante annos quingentos; tot jam annis collegit iram, & quia jugiter creſcebant ſcelera, ira etiã ſemper augebat: demum erumpens, Omnia, inquit, pereant, unico Noëmo dempto fideli ſervo, cui uni ac ſoli, & propter ipſum ſeptem hominibus ad ipſum ſpectantibus parcam. Qua in re Deus hoc fecit, quod adſolet fieri, cum crimen læſæ majeſtatis committitur: nec enim reus tantum plectitur, ſed nonnumquam

etiam domus comburitur. In testimonium publicum nefandi criminis. Sic reverà Deus non tantum omnes homines, omnesque ferè pecudes morti addixit, sed ipsam etiam terram sceleratorum domum eluvie vestavit. Quod nimirum antè prædixerat: Disperdam eos cum terra *a*. Et supplicio jam sumpto, Nequaquam, ait, ultrà maledicam terræ propter homines *b*. Hanc talem iram non repetam. Grande maledictum feriebat terram, vastabatur illa propter hominum vesanas libidines, alienis noxis trahebatur in pœnæ societatem. Cum enim prius emineret aquas, quibus obvallabatur velut septo, pòst in merum mare transiit, tamquam si nulla umquã terra fuerit. Omnia terræ ornamenta undis hausta, fluctibus sepulta, Quã pulchra & amœna varietas illa montium, vallium, pratorum, fontium, hortorum, fluminum, silvarum, nemorum, oppidorum, civitatum, provinciarum, regnorum, omnia hæc aquis pessumdata. Nec terra flores tantùm, & plantas, arboresq; perdidit, vastatis ac duratis omnibus ædificiis, sed & filios suos amisit, exhausta jam tota & vacua. Hieremias vates lacrimans, Confusa est, inquit, mater vestra nimis, & adæquata pulveri, quæ genuit vos, deserta, invia & arens *c*. Diluvio certè jam superato, terra postliminio patefacta, neutiquam ita fertilis, ut antè, fuit, nec fructus æquè bonos ac salubres tulit.
Cre-

a *Gen. c. 6. v. 13.* b *Gen. c. 8. v. 21.* c *Hier. c. 50. v. 12.*

Credunt Rabbini, terram salsis marinis aquis ad tres palmos corruptam.

Ita hominũ scelera tam pecudes quàm terra luere cogebantur. Imò utraq; suam commodarunt operam, ut homines rei plecter ẽtur. Cùm vindicta Dei exardescit, res creatæ omnes concurrunt, & in exitiũ Dei hostium conspirant. Sapientia monet in antecessum: Armabit creaturam ad ultionem inimicorum. Acuet autem diram iram in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos. Ibunt directè emissiones fulgurum, & tamquam à benè curvato arcu nubiũ exterminabuntur, & ad certum locum insilient. Et à petrosa ira plenæ mittentur grandines, excandescet in illos aqua maris, & flumina concurrent duriter. Contra illos stabit spiritus virtutis, & ad eremum perducet omnem terram iniquitas illorum *a*. Ignis sæpiùs sui carceris impatiens rupit habenas: cælo lapsus Pentapolim inflammavit, bis quinquaginta milites interfecit. Aër in David regis noxiam armatus ita veneno pro Dei gloria pugnavit, ut exiguo tempore septuaginta millia hominum interemerit. Inobedientiam & tumultuationem rebellem Abironis ac sociorum non tulit terra, sed hiatu horribili discedens glutiit contumaces. Cum Dei Filius in crucem actus expiraret, sol vultum abdidit, terra movit, tumuli reserarunt, cautes dissiluere, infremuit orbis. Aqua ad sumendum de homine supplicium mersit orbem.

Bestiæ

a *Sap. c. 5. v. 18. & seqq.*

Bestiæ quoque sua arma, cùm opus, expediunt, dentes, cornua, ungues: nec solú venenatę, aut grandiores feræ, leones, ursi, dracones, colubri; sed animalcula minima, culices, locustæ, cyniphes, muscæ, crabrones, apiculæ pro Deo pugnant. Hoc vaticiniis prædictum: Consumentur fame, & devorabunt eos aves morsu amarissimo: dentes bestiarum immittam in eos cum furore trahentium atque serpentium: foris vastabit eos gladius, & intus pavor *a*. Idem præmonuit Isaias: Sibilabit Dominus muscæ, quæ est in extremo fluminum Ægypti, & api quæ est in terra Assur, & venient *b*. Illatam mortem ab his bestiolis testata Sapientia, Illos enim, inquit, locustarum & muscarum occiderunt morsus *c* Idcircò Augustinus ad veternum excutiendum expergefaciens, Ne putes, inquit, Dominum dormire. Quando tu vides quæ facta sunt in impios, cave ne fiant in te. Ad hoc enim & contra illos facta sunt, ut tu transires, & eos non imitareris, & talia non patereris. Vide quoniá flagellum Domini est super omnem carnem *d*. Imò Dei hostibus peccare perseverantibus demum omnia spinæ fiunt, quacumque pedem figunt, spinas calcant. Hæc rerum conditarum dialectica est, hæc illarum argumenta: Tu Deo non obedis, neque nos tibi: tu Deo non das quæ debes, neque nos tibi: antea tui eramus servi, nunc tui sumus capitales triumviri, &

a *Deut.c.*31.*v.*25. b *Isa.c.*7.*v.*18.
c *Sap.c.*16.*v.*19. d *Aug.in psa.*134.*fine.*

& mulctam à te Domini vicem exigimus. In rem optimè dixit Gregorius: Qui in cunctis deliquimus, in cunctis ferimur *a*. Certè quod Nahum clamat, Deus æmulator & ulciſcens Dominus; ulciſcens Dominus & habens furorem, ulciſcens Dominus in hoſtes ſuos, & iraſcens ipſe inimicis ſuis, Dominus in tempeſtate & turbine ejus. Increpans mare & exiccans illud, & omnia flumina ad deſertum deducens *b*.

Ita Noëmi ævo homines ſcelerati Dominum iraſcentem & ulciſcentem experti, qui in cunctis deliquerunt, in cunctis feriebantur: quia omnibus abuſi animalibus & elementis, aëre, terra, aquis; omnia ipſis, aër, terra, aquę in vindictam verſa: aër & terra illis ſubducta, aqua in carnificem mutata. Hic denuo duplicem ex more præceptionem tradimus.

a *Greg. hom.* 35. *in Euang.*
b *Nahum. c.* 1. *v.* 2. *& ſeqq.*

§. III.

I. *Servis non abutere.* Omnia veſtra ſunt, inquit Paulus, in obſequium & commodum veſtrum conducta; tot ſervi, tot ancillæ, quot res creatæ. Dei menſa vivunt omnes. Deus omnibus ſuum ſalarium perſolvit. Nobis ſæpius cogitandum, quod domino fortūnæ admodū modico. Alit is quidem domi ſuæ famulum, ſed non ſuis expenſis, è Principis ærario hi ſumptus fluunt. Atque hic talis dominus, ſi quidem

ſapiat,

ſapiat, modeſtè aget,ne illi famulorum aliquis occentet: Quid iſte regulus mendiciſſimus nos adeò exagitet, & imperet nobis quæ noſtri muneris non ſunt, cum tamen illius peculio non vivamus? Ita nos homines mera mendicabula ſumus, & quid rebus creatis pro earum obſequiis rependimus? à Deo ipſis explicatiſſima ſolutio, Deus repræſentat. Deus etiam in anteceſſum dat, ex ærario Dei omne pretium enumeratur. Ergo his famulis noſtris modeſtiſsimè utamur,& nullam umquam rem creatam in Creatoris offenſam pertrahamus. Impiæ voces ſunt, & in ſupremum Dominum admodum injurioſæ: Huc ades vinum, potandum es, etiam ultra ſitim: Veni gallina, veni perdix, veni columba, devoranda es, etiam ultra famem: Huc adeſte nummi, expendendi eſtis, (quid enim arcam occupatis?)etiam in luxum,etiam in libidines. Huc corium, huc tela byſſina; veſtis Coa, huc ſericum & holoſericum, non tegendo tantum,ſed ad pompam comendo corpori. Hoc ſanè res creatæ in mandatis non habent,ut gulæ famulentur, ut ſerviant temulentiæ, ut ſuperbiæ ancillentur. Hæc ſumma in Deum injuria eſt, quòd ſervis, quos ipſe nobis conduxit, quibus & ſalarium perſolvit, in ipſius contemptum, ignominiam, probrum,injuriam utamur. Pugnabit cum illo orbis terrarum contra inſenſatos. Creatura enim tibi factori deſerviens excandeſcit in tormentum adverſus injuſtos, & lenior fit, ad benefaciendum

pro

pro his, qui in te confidunt *a*. Ergo his servis tuis rebus creatis, quàm potes, modestissimè utere.

II. *Vindictam* Dei *reverere atque adora*. De Numinis pervigili vindicta Paulus, Voluntariè enim, inquit, peccantibus nobis, post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia; terribilis autem quædam expectatio judicii, & ignis æmulatio, quæ consumptura est adversarios *b*. Ita ignis in Dei hostes furit & pugnat. Si quis sibi malè conscius sit hominis læsi, metuit & cavet, ne se periculis exponat, facile enim conjectat injuriam non impunè dimittendam, ideò se munit, ferream tunicam induit, sollertissimè attendit, ne alteri occasionẽ præbeat sui aggrediendi. Hæc in hominem valet armatura. Christus subinde vigilantissimo dormit oculo, patientissimè agit, injurias sibi factas supplicio nullo punit. Tandẽ excitatur tamquam dormiens, tamquam potens crapulatus à vino *c*. consurgit in hostes. Non jam hostiæ, non veniæ, non gratiæ, sed Dei vindictæ justissimę locus est. Quòd si quid vindictæ debeamus divinæ, nec modus, nec tempus, nec locus ullus est effugiendi. Verissimus Tobias, Non est, inquit, non est qui effugiat manum tuam *d*. Eximie, & ad rem sapienter dixit Zonaras: Sui muneris non oblita Dei vindicta, tametsi lento gradu procedit, *venit tandem*

a *Sap. c.16. v.24.*
b *Ad Heb. c.10. v.26. & 27.* c *Ps. 77. v.65.*
d *Tob. c.13. v.2.*

dem a. Vti fur ſubinde magiſtratui ſe ultro ingerit, & ſuppliciis offert, vel invitus. Ita Nemeſim divinam nuſquam eſt effugere. Adſcendis in cælum? expectat te. Abis ad inferos? jam adeſt. Maris extrema petis *b*? Prævertit te. Quocumque fugias, ſub unguibus jam captus hæres. Ita Noëmi tempeſtate effugium non erat ullum. Non eſt ſapientia, non eſt prudentia, non eſt conſilium contra Dominum *c*. Dubium non eſt ullum, quin plurimi metu, alii providentiâ extemporales domos tranſtulerint in altiſſimos montes, quo credi poterat non perventuram eluviem. Fruſtra omnia, nil opis ſupereſt, auxilium omne concidit, præſidii tempus omne periit. Jam actum eſt. Agamus, dum licet, pœnitentiam.

a *Zon. tom. 3. in Romano Lecapeno.*
b *Pſal. 139. v. 8. eò alluſum.* c *Prov. c. 21. v. 30.*

§. IV.

Sed antequam ipſum diluvii ſpectaculum horrendum in oculos, inque animum admittamus, Elegiographum veterem de diluvio, quod vocabant, Deucalioneo canentem audiamus. Hoc metrum eſt, ſed herois pedibus inſtructum.

Pœna placet diverſa, genus mortale ſub undis
Perdere, & ex omni nimbos dimittere cælo.
Protinus Æoliis Aquilonem claudit in antris,
Et quæcumq; fugant inductas flumina nubes,
Emittitque Notum, madidis Notus evolat alis,
Terribilem picea tectus caligine vultum,

Barba

Barba gravis nimbis, canis fluit unda capillis,
Fronte sedent nebulæ, rorant pennæque sinusq;
Utque manu latè pendentia nubila pressit,
Fit fragor, & densi funduntur ab æthere nimbi,
Nuntia Iunonis varios induta colores
Concipit Iris aquas, alimentaq; nubibus affert,
Sternuntur segetes, & deplorata colonis
Vota jacent, longique perit labor irritus anni.
Nec cælo contenta suo est Iovis ira, sed illum
Cæruleus frater juvat auxiliaribus undis.
Convocat hic amnes, qui postquam tecta tyranni.
Intravere sui, Non est hortamine longo.
Nunc, ait, utendum, vires effundite vestras;
Sic opus est, aperite domos, ac mole remota
Fluminibus vestris totas immittite habenas.
Iusserat, hi redeunt, ac fontibus ora relaxant,
Et defrenato volvuntur in æquora cursu.
Ipse tridente suo terram percussit, at illa
Intremuit, motuque vias patefecit aquarum.
Expatiata ruunt per apertos flumina campos,
Cumque satis arbusta simul, pecudesque virosque,
Tectaque cumque suis rapiunt penetralia sacris.
Siqua domus mansit, potuitque resistere tanto
Indejecta malo, culmen tamen altior hujus
Unda tegit, pressæque latent sub gurgite turres.
Iamque mare & tellus nullum discrimen habebant:
Omnia pontus erant, deerant quoque littora ponto.
Occupat hic collem, cymba sedet alter adunca,
Et ducit remos illic ubi nuper ararat.

Ille

Ille super segetes; aut mersa culmina villæ
Navigat, hic summa piscem deprendit in ulmo.
Figitur in viridi (sic fors tulit) anchora prato,
Aut subjecta tegunt curvæ vineta carinæ,
Et modo quà graciles gramen carpsere capellæ;
Nunc ibi deformes ponunt sua corpora phocæ.
Mirantur sub aqua lucos, urbesque domosque
Nereides, silvasque tenent Delphines, & altis
Incursant ramis, agitataque robora pulsant.
Nat lupus inter oves, fulvos vehit unda leones,
Vnda vehit tigres, nec vires fulminis apro,
Crura nec ablato prosunt velocia cervo,
Quæsitisque diu terris ubi sistere possit,
In mare lassatis volucris vaga decidit alis.
Obruerat tumulos immensa licentia ponti,
Pulsabantque novi montana cacumina fluctus.
Maxima pars unda capitur; quibus unda pepercit,
Illos longo domant inopi jejunia victu.

Hæc ludicra in antecessium videbantur præmittenda. Nunc animum in nimis quàm seria defigamus.

CAPUT XIII.

Miserabilis tot hominum in diluvio interitus.

SPECTACULUM iræ divinæ inauditum, infandum, nimisque horribile hoc capite proponendum, quod Geneseos scriptor paucis executus, Factumque est, inquit, diluvium quadraginta diebus, &

& quadraginta noctibus super terram, & multiplicatæ sunt aquæ, & elevaverunt arcam in sublime à terra *a*. Hebræus Psaltes rex David quàm pavidus dixit: Quis novit potestatem iræ tuæ, & præ timore iram tuam dinumerare *b*. Fulminatrix est ira Dei, quam nulla vis arceat. Iratus Deus ob unicum peccatum hominis unici omnem humanam gentem capite damnavit, & morti addixit, omne vivendi spatium laboribus, miseriis, doloribus, ærumnis infinitis opplevit. Argumentum iræ multo quàm vivacissimæ. Quæ tamen hic non consistit, sed insuper mortales innumeros morte prima sublatos in alteram eamquæ æternam præcipitat, flammis objicit æternis. Hoc prorsus humanam intelligentiam excedit. Quis novit potestatem iræ tuæ? Et quis non timebit te, ô Rex gentium *c*?

Ira Dei non præcipitat, ubi autem sumpserit initium, in furorem crescit implacabilem. Hinc David rex toties precatur: Domine, ne in furore tuo arguas me. Annis Deus quingentis iram æquissimam cohibuit. Erupit demum tot annis compressum fulmen. Nihilominùs cùm irascitur Deus, misericordiæ recordatur. Quod idem Hebræus Psaltes confirmans, Iratus es, inquit, & misertus es nobis *d*. Hæc ipsa Dei gravissima ira summæ habuit mixturam lenitatis. Potuisset Deus tam perditè malos momento mergere, noluit

a *Gen. c.7.v.17.* b *Psa. 89.v.12.*
c *Hier.c.10.v.7.* d *Psal.59.v.3.*

tamen bonitas divina ſubitis eos fluctibus obruere, ſed aquas juſſit ſenſim creſcere, ut eſſet etiamnum reſipiſcendi ſpatium, dum aquæ omnium montium cacumina ſuperarent.

Joſephus diluvii mentionem injiciens, Hujus diluvii, ait, & arcæ meminerunt omnes barbaricæ hiſtoriæ ſcriptores a. De eo explicando nos primo loco diximus, Quis eo tempore orbis ſtatus fuerit, quid impulerit Deum ad omnem humanam gentem exſcindendam. Secundo loco, in quanta Noëmus gratia, quibus virtutibus ornatus, quàm Deo unicè charus fuerit, quot annis imminens ſupplicium prędixerit. Tertio, quanta Deus accuratione arcam ſingulaque ejus membra dictaverit, quàm longam, quàm altam illam eſſe voluerit, quæ contignationum diſcrimina, quo loco januam, quo feneſtram particulatim eſſe juſſerit. Quarto, quomodo Noëmus denique cum familia, & omni pecore ingreſſus, quis pecoris numerus, qui Noëmus à Deo in arca occluſus. Nunc ipſum ſequitur diluvium, præcipuè quo modo immiſſum fuerit, explicandum.

a *Ioſephus l.* 1. *Antiquit. Iudaic. c.* 4.

§. I.

Diluvii tempus ſacræ paginæ hunc in modum deſignant: Menſe ſecundo, ſeptimo decimo die menſis, rupti ſunt omnes fontes abyſſi magnæ, & cataractæ cæli apertæ ſunt, & facta eſt pluvia ſuper terram quadraginta diebus & quadraginta nocti-

noctibus *a*. Primus Hebræorum mensis Iar Marsonane appellatur, nostratem Martium & Aprilem occupat. Secundus Nisan Aprilis & Maji partes complectitur. Ita diluvium mense Majo cœpit, anno ab orbis conditi principiis millesimo sexcentesimo quinquagesimo sexto, cum Noëmus annum ætatis sexcentesimum jam explèsset. Idcirco autem omnium amœnissimo mense Majo initium sumpsit eluvies, ut luculentè doceret Deus, caussam irruentium aquarum non esse naturalem è pluviis hiemalibus, sed id-jussu suo fieri, idque sub æstatis principium, quo calor & siccitas solerent invalescere. Ut igitur tanto majore dolore torqueretur obstinata impietas, tantoque acerbius flagitia vindicarentur, tempore anni amœnissimo rapiuntur ad supplicium, quo sibi læta omnia polliciti *edebant & bibebant b*. Moriendum miseris, cùm maximè cogitarent genio ac voluptati vivere.

Hoc Nabuchodonosori, hoc Amano, hoc Herodi, hoc Epuloni purpurato, hoc aliis innumeris evênit, cum potentiam & opes, cum favorē & dignitates, cum delicias & voluptates avidius inhiarent, perdiderunt. Ita futurum Christus apertissime prædicens. Quâ horâ, inquit, non putatis, Filius hominis veniet. Quod confirmans Paulus, Cum enim, inquit, dixerint pax & securitas, tunc repentinus eis superveniet

 inte-

a *Gen.c.7.v.11.& 12.*
b *Luc.c.17. v.27.*

interitus, ſicut dolor in utero habentis,& non effugient *a* Incredibilis prorſus mortalium ea eſt cæcitas In alia re nulla.præſertim pecuniaria, eventibus incertis fidimus. Omnium vox eſt Non fido, non fido; da ſyngrapham, da chirographum, ſubſcriptionem volo; certus, ſecurus eſſe cupio. Tu meam pecuniam petis? ego verò non ſolum tuam fidem, ſed tui chirographi cautionem exigo; pecuniis meis pleniſſimè cautum volo. Tanta eſt in locandis aut commodandis nummis accuratio noſtra. At vero in rebus animi (hæc, obſecro, probè notentur) & in iis quæ felicitatem perpetuam, aut exitium æternum ſpectant, planè incurioſi, oſcitantes, ſomniculoſi, negligentes ſumus. Indiligentia vix umquam laudanda. Nil autem æquè vituperandum, aut adeo nocivum, quàm rei maximè neceſſariæ incuria, qua nos maximè laboramus, cum de theſauris & deliciis agitur æternis. Et quod culpam inſuper plurimum auget, quando etiam, idque ſæpius, & quidem à fideliſſimis monemur, nihilominus tamen ad frugem ſapere negligimus, & expertes curæ ſecurum ævum agimus. Quo nomine hos animi ſenſus compellem, fatuitatis & ſtultitiæ, an cæcitatis & inſaniæ? Hos tales deplorans Hieremias, Renuerunt, inquit, accipere diſciplinam, induraverunt facies ſuas ſupra petram, & noluerunt reverti. Ego autem dixi. Forſitan pauperes ſunt & ſtulti, ignorantes viam Domini, judicium Dei

a 1. *ad Theſſ.c.5.v.3.*

Dei sui. Ibo igitur ad optimates, & loquar eis: ipsi enim cognoverunt viam Domini, judicium Dei sui: & ecce magis hi simul confregerunt jugum, ruperunt vincula *a*.

Ita diluvium mense Majo, itaque octavo die Maji, ut Scriptorum nonnemo censet, eo certè tempore cœpit, quo minimè supplicium hoc metuebatur. Et rupti sunt omnes fontes, & cataractæ cœli apertæ sunt. Et facta est pluvia super terram quadraginta diebus & quadraginta noctibus *b*. Fossæ, antra, specus, omniaque aquarum receptacula reserarunt, maria omnia suis terminis egressa, effuderunt sese, quidquid latuit aquarum sub terrâ, erupit; omne barathrum, omnis aquarum matrix, voragines omnes ebullierunt; abyssus ad flumina & maria venis pertingens aquas totâ vi evomuit, in aquarum locum aër successit *c*. Hæc aquagia, has undarum cellas Rex cælestis aperuit in supplicium tot noxiorum capitum. Nec enim infernè solùm, sed & supernè ruebant flumina, cataractæ cæli apertæ sunt, perinde si dixisset Deus: Vtrimq; vos impugnabo, includam ab omni parte, undequaque mors captos in sua retia compellet Ita Deus aquaria sua in noxios effudit, ut ipso illapsu suo quasi dicerent: Iam tem-

 pus

a *Hier.c.5.v.2. & seqq.*

b *Gen.c.7.v.11. & 12.*

c *Ita Franciscus Valesius in sacrâ Philosoph.c.63: Ita Basilius, Hieron. Damasc. Bernardus, ita Plato & Philo.*

pus est puniendi; lætamur summam hominum nequitiam tandem ad finem perductam.

En, obsecro, quæ Deus armamentaria in nubibus, & sub terra, abdiderit, Miratus ea Iobus, Numquid ingressus es, inquit, thesauros nivis, aut thesauros grandinis aspexisti? Quæ præparavi in tempus hostis, & in diem pugnæ & belli *a*. Vtrumque hoc armamentarium Deus aperuit, & tamen ad cucullum pulverarium non pervenit, nec enim opus; aquariam turrim sic nutu movit, ac si omnes nubes totusque aër colliquatus fuisset. Flavius Iosephus jugulatrices has aquas describens, Ceterùm, inquit, Deus signo dato imbres emisit, qui cum quadraginta continuis diebus ruerent, ad quindecim cubitos aqua super terram extitit, quæ causa omnem salutem ademit, non habentibus quo sese in tutum reciperent *b*. Cum vindictæ tempus appetit, Deus paratissimus est ad puniendos noxios, ad perdendos hostes. Conditor supremus est, Iobo teste, Qui ligat aquas in nubibus suis, ut non erumpant pariter deorsum. Si continuerit aquas, omnia siccabuntur; si emiserit eas, subvertent terram *c*. Emisit, subverterunt. Habenas aquis laxavit, & tam ex alto, quàm ab imo ruebant impetu, idque, ut diximus, anno mundi millesimo sexcentesimo, quinquagesimo sexto, octavo die

a *Iob c.38.v.23.*
b *Iosephus l.1 Antiquit.Iudaic. c.4.*
c *Iob c.12.v.15.*

die Maji, cum Noëmus annum ageret sexcentesimum. Atque hæc de diluvii tempore. Nunc ipsæ turbæ pereuntium contemplandæ.

§. II.

Emittamus in orbem oculos, iisque sollerter & attentè contueamur, quomodo ubique locorum homines passim ab aquis abrepti, ubi diu restiterunt, succumbant demum & suffocentur: non potuisset non animo percelli & dolere, quisquis vel partem tragœdiæ tam lugubris spectasset. Quàm graviter afficit animum, vel unicum hominem videre morientem: tot turbas miserrimè pereuntes cernere, quis sine gemitu ac lacrimis potuisset? Idcirco Deus hanc etiam ob caussam Noemum tam sollicitè inclusit, ne, si vellet, aspicere posset tot cadentia funera. Nos etiamnum in tuto Misericordiæ clivo locati consideremus non perfunctoriè extremam hanc calamitatem, spectaculum luctuosissimũ. Videamur nobis videre sensim crescentẽ aquam, huc illuc discursantes homines, seminudos, pavoris plenos, penè insanos, semimortuos. Matres rapiebant parvulos, sed quo fugerent, nesciebant. Alii mensam deseruerunt, effugii locum indagantes. Alii, quantumvis ægri, lectulis excussi prosilierunt in apertum, ut locum quærerent securum, nusquam inventuri. Alibi, ut sese casus subiti dabant, vir manu trahebat uxorem, illa puerulum, uterque prolem vehebant, dorso enisuri in altum, sed in lubrico labuntur, cadunt, hauriuntur.

Alibi familiæ totæ ſubitis fluctibus oppreſſæ, eo ipſo loco ſepeliuntur. Multi ſupremum tectum, alii quas potuerunt celſiſſimas arbores conſcenderunt. Alii perreptârunt in montes, ſed nec ibi effugium ullum. Hinc illinc jam vere naufragi de tabulis, quas miniſtrabat neceſſitas, certabant, adjuti illis, ſed exiguo tempore, denique nihil poterat tueri pereuntes. Alii natantia jam cadavera cernebant, nec aliud fatum ſero lacrimantes exſpectabant. Nunc hi, nunc iſti, nunc illi, nunc alii ab undis abripiebantur. Ingens ubique fletus, clamor, ejulatus, mugitus, ululatus, horrenda ubique deſperatio. Nulla jam domus, nullum tectum, nulla arbor, mons nullus ſervare poteſt certæ neci deſtinatos. Aſſilientes fluctus veluti dracones, aut immanes ceti glutiebant noxios. Pavor, angor, horror maximus occuparunt omnia. Miſerandæ morientium voces locis omnibus audiebantur. Mutuam quidem opem implorabant, & verò etjam juvare laborabant, ſed irrito conatu: dum clamant & ululant, abripiuntur fluctibus & merguntur. Huic inevitabili mortis neceſſitati vis nulla valuit reſiſtere. Horis ſingulis incrementum ſumpſit calamitas. Spectaculum pereuntis orbis atrociſſimum.

Hic altâ mente pertractandum, qui tandē aliqua ſeſe prodiderit pœnitentia, ſed nimium ſera; dolent, ſed fruſtra, Noëmo non paruiſſe. Nunc animo commoventur, quod optimum ſenem ut fatuum irriſerint,

rint. Nunc undique acclamatur : Quàm felix es tu cum tuis, ô Noë, quàm vera vaticinatus es! O utinam etiamnum pateret arca, quam toleranter famem & sitim ferremus omni vita, modò in illa liceret vivere. Potuissemus illa recipi, si voluissemus. Sed neglexìmus, minis non credidimus, improbè insanivimus. Eheu! quàm fecimus malè! Ah! si Deus etiamnum nostri misereatur! Hæc benè, sed nimium serò: Serò sapiunt Phryges: diu satis expectatum Sæculum totum in pœnitentiam concessum. Erant qui monerent, qui erudirent, qui frustrà prædicerent, sed non erant qui audirent. Cunctantem Deum impulistis ad expetendas pœnas. Iam parendum est fatis.

At contrà plurimi haud dubiè, velut jam ad orcum detrusi, impias voces jactarunt in Deum, veluti sævum & crudelem tyrannum, qui tot homines velut catellos recens natos mergeret. Ita undis occupati, ut nec résorbere quidem voces impias liceret.

Hinc verò discamus, Christiani, quid demum mali sit peccatum, quod orbem universum in extremas deduxit calamitates. Hinc etiam liquet, in quas iras exardescat Deus, si peccatis non ponatur modus & finis, si cohortationes flocci pendantur, si sola curæ sit voluptas, emendatio seria sequatur nulla. Hæc vivendi temeritas solam cogitat Dei misericordiam, justitiæ oblita. Quod accuratius expendens Gregorius, Quisquis eum, inquit,

quit, justum nunc non timet, posteà non valet invenire misericordem, & omnipotentis Dei misericordia dicitur ejus non recordari, qui omnipotentis justitiæ fuerit oblitus *a*. Hunc vana certè somnia solantur, dum sibi ipse idemtidem promittit: Nondum eò periculi res deducta est: ubi ad extrema venero, Deus, spero, non omne tempus mihi præripiet, spatium ad colligendum me habebo. Sed numquid tempus & spatium est ei negatum, qui licet repentè opprimatur, duos tamen, tresve, quatuorve, ac plures etiam annos, ut resipisceret, monitus, dum rediret exspectatus est? At spreta toties misericordia, neglecta gratia, insurgit demum justitia, punit vindicta. Ita Deus denique oblitterat, delet, eradit, abolet, expurgat fame, ferro, peste. Ita eluendum est scelus obstinatum. Quod si tale sit diluvium aquæ in terra, quale diluvium erit flammæ in gehennâ? Quàm terribilis Deus in consiliis suis super filios hominum *b*! Qui convertit mare in aridam, & aridam in mare. Mirabiles elationes maris, mirabilis in altissimis Dominus *c*.

a *Gregor. l. 16. Moral. c. 31.*
b *Psal. 65. v. 5.*
c *Psal. 92. v. 4.*

§. III.

Quid ergo fiet supremi judicii die, qui similiter omnes obruet ex improviso? Id Christus ipse in divinissimis concionibus suis in exemplum commemorans Sicut autem,

autem, inquit, in diebus Noë, ita erit & adventus filii hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluvium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes usque ad eum diem, quo Noë intravit in arcam, & non cognoverunt, donec venit diluvium, & tulit omnes: ita erit & adventus filii hominis *a*. Quò cunctantiùs Deus ad sumendum supplicium descendit, eò terribilius. Et quemadmodum in iram vehementer accensus, præ ira membris omnibus tremit, ita Deus in omnibus creatis rebus, ut aliqui sentiunt, terrores concitatos & iracundos præ se tulit. Cælum omne infremuit, audiebantur crebra tonitrua, fulgura & fulmina emicabant, atratus incessit æther atris nubibus vestitus, perinde si diceret: Funus orbis vobis omnibus indictum, qui ducendo Deus suas faces ac tædas, fulgura & fulmina accendit. Ad extremum flere cœpit, & grandibus guttis terram obruere, nec mirum, ipse Dominus tactus dolore cordis intrinsecus. Atque ut morientis orbis funestissimum luctum attentius commeditemur.

Fingamus animo in editissimi montis vertice nos stare, & inde oculos in omnem partem circumferre, & vegetissimo visu acutum cernere, quàm tristi spectaculo viri, feminæ, liberi, senes, juvenes, huc illuc per montium juga velut amentes & rabiosi discursent, & asylum ab aquis jam

a *Matth. c.24. v.37. & seqq.*

jam viciniſſimis inveſtigent: interim inundatio magis magiſque excreſcat, jamque domos, caſtra, pagos, oppida, civitates tegat, & quidquid reſidui vivit, impetu abripiat, & in imum mittat gurgitem, jamque pæne ſummorum montium capita horribilis eluvies tranſcendat. Hinc inde ſimul audiantur voces: Pereo, abſumor, obruor, mergor, morior. Spectaculum luctus pleniſſimum.

Sed, ô Chriſtiani, etiam nos noſtrum hauriet diluvium; mari mortuo ſubmergemur omnes, in ipſo brevi opprimemur lectulo. Et forſan hoc diluvium jam genua, jam lumbos, jam collum tangit. Eximiè Anſelmus & Bernardus tam nostrum hoc diluvium, quàm præteritum illud oratione complexi ſunt: Anguſtæ erunt viæ undique reprobis. Suprà judex iratus, infrà chaos horrendum, à dextris peccata accuſantia, à ſiniſtris dæmonia ad ſupplicium trahentia; intus urens conſcientia, foris mundus ardens. Sic depreſſus miſer, quò effugies? Latere impoſſibile, apparere intolerabile. Sed quæris, quis te accuſaturus ſit? Totus mundus, quia offenſo creatore omnis creatura odit offendentem. Rogo, inquit, Bernardus, quid inter hæc mentis erit peccatoribus, qui nunc lætantur cùm malefecerint, & exultant in rebus peſſimis? Quid, inquam, animi tunc habebunt, ardentibus elementis, terra dehiſcente, & hiatu terribili chaos demonſtrante tartareum, conſurgentibus mortuis, & judice illo, cui

Pater omne judicium dedit, cum omnibus Angelis cælitus adveniente? Mirum me, dum hæc fcribo, hument oculi, & cor timore palpitat *a*. Sed hic iterum penfum folvimus, & geminum in coronidem adjungimus documentum.

I. *Mortem ubique expecta,* nam & illa te expectat ubique. Bone Deus, quàm cautè, quàm follicitè fugimus, cùm mortuum hoc mare vicinum fentimus, cùm morbus lecto affigit, ligari nos, uri, fecari fuftinemus, nec ullius amarorem pharmaci horremus, toleramus omnia, modò vitam tueri liceat. Sed etiamfi viridem colliculum aliquanto tempore teneamus, mortis tamen affultum non evademus. Fatale hoc diluvium tandem os occupabit, & auferet. Decretum iftud nemini evitare licet. Statutum eft, quidquid contrà moliamur, ftatutum eft hominibus femel mori *b*. Quod fapiens illa Thecuitis familiariter omnium auribus inftillans, Omnes morimur, inquit, & quafi aquæ dilabimur in terram, quæ non revertuntur *c*. Vti nix ad folem liquefcens affiduè defluit, dum evanefcat, fic vita noftra horis omnibus fui aliquid perdit, dum tota defluat. Hodierna certè brevius eft vivendi fpatium, quàm hefterna dies: pars bona defluxit, dilabimur, idque jugiter & fine morâ. Mortem igitur ubique expecta. Refpice, à tergo te fequuntur fluctus

a *Anfelmus de fimilit. Bern. tom. 2. ferm. de decem virginibus, mihi pag. 423.*

b *Ad Hebr. c. 9. v. 27.* c *2. Reg. c. 14. v. 14.*

fluctus qui rapiant vitam; Reſpice, mors ponè te ſtat; Reſpice.

II. *Vitam continuè emenda.* Iſidorus calcar admovens, & in hanc mentem perpellens, Feſtinare ad Deum, inquit, unuſquiſque debet dum poteſt, ne, dum non vult cum poteſt, tardè velit cùm non poſſit. A malo in deterius vadit, qui tempus ſibi ad pœnitentiam indultum, ad libertatem pravi operis vertit *a*. Noëmus quanto minus ſceleratos homines ſibi parere, & quanto magis eos vitiorum dulcedini ſuccumbere vidit, tanto magis & regendæ familiæ, & perficiendæ arcæ attendit. Lapis quo propior terræ cadit, eo fertur concitatior. Sunt cerei, qui quo magis ad finem tendunt, eo luculentiorem præbent flammulam. Ita omnino vita noſtra quo magis defluit ad exceſſum, eo ſeſe ardentior erigat ad Deum. Quiſque ſibi ipſe dicat: En, huic tuo centro, terræ, ſepulchro quotidie tendis vicinior. Feſtina igitur, & quo propinquior es fini, eo expeditior tende ad Deum. Diluvium ſepelit obſtinatè improbos.

a *Iſid. de ſummo Bono l.2.c.13.*

CAPUT XIV.

De Noemi in Arca laboribus, & de aquarum incremento.

ATHENIS in ſolemniore convivio viri feminæque mixtim conſederant, virgines & matronæ pleræque omnes ſtibio & purpuriſſo pictæ. Cum autem convivium ſuam hilaritatem ludo jociſque jam maxi-

maximè explicaret, convenit inter convivas risui augendo circulares facetias admittere. Hic una feminarum ceteris longè formosior, nec stibio fucata, hoc consilii dedit. Pelluvium aqua plenum afferri jussit ea lege, ut omnes in orbem convivæ à summo ad imum faciem lavarent. Ita illius unius forma inter omnes feminas in hoc balneo se insignissime probavit, ceteræ tametsi faciem parcente manu lavarent, pigmentorum tamen & cerussæ fucum maculis contractis cogebantur fateri.

Diabolus Noëmi ævo ita orbem ad suas leges formaverat, ut perpetuæ celebrarentur epulæ, assidua agitarentur conviviа. In his veterator factitios colores facillime vendidit. Nihil dubii est, quin in conviviis illis & symposiis omnis generis petulantiæ, levitates, nequitiæ protervitates, lasciviæ ac libidines acroamatum vicem usu & more fuerint receptæ, hilaritatis & recreationis nomine fucatæ. Hoc enim stygius myropola solet, ubiq; locorum vitia, non ut vitia, sed ut mores honesta specie, titulo, nomine velatos vendit. Ita nequam pigmentarius cerussatam cutem, purpurissatas buccas nusquam non ostentat, vitia virtutis prælinit colore.

Hoc diaboli stibium, hanc cerussam & purpurissum istud acheronticum diutius Deus tolerare nequiit, sed copiosam effudit aquam in orbem, ut elueret factitios hos scelerum colores, & aboleret tot flagitiorum turpitudines. Noëmus ex tan-

tis

tis millibus se Deo eximiè probavit. Ille quidem in arca ab inundantibus aquis securus, ei tamen in ligneo hoc sepulchro plurimum laboris & ærumnarum erat tolerandum. Quod hoc capite, & unà inundationis incrementum, exponemus.

§. I.

Nemo quæsierit, quid Noëmus tanto tempore in arca fecerit. Annum & dies septemdecim in arca latuit, ut infrà demonstrabimus. Deus illi non permisit in otio esse. Dies noctesque abundè habuit cum suis quod ageret. Expendamus aliquantulum viri labores. Convictores Noemus nimis multos aluit. Plusquam septingentis animalibus cibum potumque subministravit. Neque vero omnibus ex una eademque olla, uti fit pluribus contubernalibus, inferre potuit fercula; suamque cuique mensam, suum pabulum parare debuit, prout specie, vel ipso etjam genere, distinctæ erant animantes. Nec solum pabulum afferre, & suam cuique offam obsipare, quotidiani officii erat, sed fimetum insuper efferre, stabulorum sordes purgare, & ne quid deficeret, singula quorumque domicilia quotidie lustrare. Ita Noemus cum filiis suis famulus erat pecuarius, ancillæ pecuariæ cogebantur esse quatuor feminæ, Noemi & filiorum conjuges. Ita Paulinum illud quotidianum fuit: *In multis laboribus, in patientia multa* a.

Præser-

a 2. *ad Cor. c. 6. v. 4.*

Præſertim eo loci, quò nec auræ, nec lumini penetrare licuit, ubi nihil liberioris proſpectus, ubi fœtor animalium tantus, ubi merum ſtabulum Chryſoſtomus hæc animo volvens, Ego autem, inquit, ſuper omnia virtutem juſti admiror, Dominique bonitatem & ineffabilem miſericordiam, quando conſidero, quomodo potuerit verſari in medio beſtiarum, leonum dicò, & pardorum, & aliarum immitium ferarum *a*. Qui tandem iſta, & quidem tanto tempore ferre potuit, tam tenebricoſo carcere, ſepulchro tam fœtido incluſus? Nil erat, quod gaudio, recreationi, ſolatio eſſet, niſi hoc unicum: In manu Dei ſumus. Si placeat Deo, ſervabimur; ſin minus, in arca etiam perire poſſumus. Imperium divinum & Voluntas unicè ſolabantur. In ceteris omnibus laboris & moleſtiarum plurimum. Et quamvis alia omnia nihil turbaſſent, diurna tamen nocturnaque arcæ inquies, & aſſidui fluctuum aſſultus, ſatis ſuperque homines captivos afflixiſſent. Quod pariter expendens Chryſoſtomus, Anno toto, inquit, novum & rarum illum carcerem inhabitat, neque aërem reſpirare valens. Quomodo? undequaque enim arca munita erat, quo modo ſubſtitit? quo modo duravit? dic mihi? nam ſi ferrea & adamantina illis fuiſſent corpora, quo modo potuiſſent, qui neque aëre fruebantur, neque vento, qui non

M minus

a *Chryſoſt. tom. 1. hom. 25. in c.7. Gen. mihi pag. 165.*

minus quàm aër ad refocillanda corpora nostra factus est, neque oculos pascere poterant, aut cæli, aut terræ floribus pictæ spectaculo? Quomodo non excæcati oculi eorum qui tamdiu ibi egerunt? Et si humanis rationibus hæc deprehendere volumus, & illud cogitandum, unde fluvialis & potabilis aquæ copiam habebant in arca viventes? Et ut hæc prætercam, quo modo potuit justus ille cum filiis & uxoribus conversationem cum feris & aliis animalibus ferre? quomodo tulit fœtorem? quomodo tulit cohabitationem? Præterea quid passus est, quando apud se recogitabat solitudinem, vastitatem, vitam illam doloribus plenam, omni solatio undequaque destitutam, neque colloquio neque aspectu jucundam: & ignorabat, quanto tempore ferenda in illo carcere conversatio; sic enim strepitus aquarum, & æstus timorem in illo quotidie crescentem generabant. Quid enim jucundi suspicari ipse poterat, qui videbat centum quinquaginta dies aquas in eadem quantitate manentes, & in altum elevatas, & non subsidere *a*.

E triplici autem argumento discimus aquas supra fidem humanam crevisse. Primum è sacræ paginæ verbis illis petitur: Multiplicatæ sunt aquæ, & elevaverunt arcam in sublime à terra *b*. Vis aquarum ingens fuerit necesse est, quæ tam-obstu-

a *Chrysost. tom. hom. 25, in c. 7. Gen. mihi pag.* 164. *&* 167.

b *Gen. c. 7. v. 17.*

obstupescendum pondus attolleret, uti naves attolluntur à mari. Credibile prorsus, Noëmum eo artificio arcam ingentibus trabibus, tamquam basibus impositam struxisse, ut aqua subiens molem elevare illam & veluti succollare potuerit, ne in alterutrum latus vergeret, sed æquilibrio ferretur. Indicium incrementi secundum: Vehementer inundaverunt, & omnia repleverunt in superficie terræ: porrò arca ferebatur super aquas *a*. Hugo Victorinus opinatur arcam ad cubitos novem, Lyranus ad duodecim aut tredecim cubitos aquis mersam natasse. E divinis libris nil affirmandum. Tertium diluvii incredibiliter crescentis indicium: Et aquæ prævaluerũt nimis super terram, opertique sunt omnes montes excelsi sub universo cælo *b*. Nullo penitus excepto, nec eo, qui nubes transcendit Olympo.

Admirandum illud, quod additur: Quindecim cubitis altior fuit aqua super montes quos operuerat. Hoc denique fato quidquid vixerat, sepultum est. Quod auctoritas divina gravissimè testatur his omnino verbis: Consumptaque est omnis caro, quæ movebatur super terram, volucrum, animantium, bestiarum, omniumque reptilium, quæ reptant super terram. Vniversi homines, & cuncta in quibus spiraculum vitæ est in terra, mortua sunt *c*. Præter morem copiosius hic est sacer historicus, perinde si dicat: Tam

a *Gen. c.7. v.18.* b *Ibid. v.19.*
c *Ibid. v.21. & 22.*

formidandos eventus non capit humana levitas, nisi eadem bis terve repetantur & inculcentur: ea enim hominum incuria est, ut damnis alienis non facilè moveantur; tunc dolent, cùm suis capiuntur malis. Idcirco prioribus sat claris addendum: Et delevit omnem substantiam, quæ erat super terram ab homine usque ad pecus, tam reptile, quàm volucres cæli; & deleta sunt de terra, Remansit autem solus Noë, & qui cum eo erant in arca. Hic sane quinquies terræ fit mentio, ut magnitudo mali caperetur, & animalia in aquis degentia scirentur tantæ cladis immunia.

Quis vero illud intelligentia satis assequatur, quindecim cubitis altiorem fuisse aquam super universos montes, quos operuerat? Quis eo locorum ascendit, & hanc undarum exuperantiam mensus est? Eam certe Noemus non videre, necdum metiri potuit. Verùm Geometer ille atque Architectus hæc aquarum incrementa mensus est exactissimè, qui & flammas supra fornacem Babylonicam quadraginta novem cubitis evolantes dimetiri, & ad ulnam revocare potuit. Ex quo etiam patet, hanc diluvii historiam à divino Numine dictatam. Quod vero aquam eo voluerit excrescere, ut Olympus & Atlas altissimi montes operirentur, & caput undis abderent, id factum ideo, ut viventium nihil evaderet, nec bestiola, nec avicula ulla, & nec homo quidem unicus, sed nec gigas maximus se posset exitio subdu-

subducere. Si enim non omnia montium juga undis fuissent tecta, potuisset vir giganteus editissimi montis culmen conscendere, & illic tueri vitam. Pereundum fuit omnibus, Noëmo solo cum familia eximio. Quàm iratus Deus, quàm graviter ab humana gente offensus, qui aquas ad supplicium sumendum evocatas ad eam eduxit altitudinem, ut ad mediam aëris regionem credantur pervenisse. Censent aliqui, ad mundi finem supremo die deflagrationis ignem eo evolaturum. Cui sententiæ nec Augustinus repugnat.

Fabula est, quam Hebræi somniant; Og gigantem eluvionis impetum evasisse, eoque trahunt illud Deuteronomii: Solus quippe Og rex Basan restiterat de stirpe gigantum *a*. Quæ si vera interpretatio, rex iste ad octingentos annos ætatem perduxisset. Tot enim à diluvio fluxerunt anni, ad ingressum Hebrææ plebis in provinciam Chanaan, quæ quia illis in prædam cessit, Tradidit, ajunt, Dominus Deus noster in manibus nostris etiam Og regem Basan, & universum populum ejus, percussimusque eos usque ad internecionem *b*.

a *Deut. c. 3. v. 11.* b *Ibidem. v. 3.*

§. II.

Itaque Noemus solus eluvionis impetum evasit incolumis, qui tamen annuum suum hospitium largiter laborando, precando, gratias agendo, patientiam cumprimis admirandam exercendo exsolvit.

Chryſoſtomus hac de re ita diſſerit, ac ſi Noëmus in perpetuis egiſſet tenebris, cùm tamen alii navigantes aperto cælo fruantur, ſuumque iter ad aſtrorum motus componant, & licet dies aliquot tempeſtatibus jactentur, vident tamen montes, oppida, civitates, & ubi in portum appulerint, reficiunt ſeſe, procellarum obliti. Hic nihil tale, toto enim anno carcerem recenti aura carentem habitavit. Et tamen utique Noëmo hæc diuturna incarceratio jucunda fuit, quia ſic Deo placuit. Nempe omnia divinis conſiliis tranſcripſit, non diſputans, an non iſta rectius alio modo peragi potuerint. Nil harum quæſtionum movit, illud manere ac fixum eſſe voluit, in rebus omnibus voluntate Dei ac nutu acquieſcere. Lex hæc & regula proborum omnium eſt, non id quod patiuntur, ſed ejus cauſſam, Dei voluntatem intueri.

Noëmus cognatos, amicos, domum tot annis habitatam deſerere cogebatur, nihilominus ſerenam Deo conſcientiam exhibere, idem cum illo ſentire, probare factum, Dei juſtitiam adorare, ſuarum partium eſſe ſcivit. Omnes juſtitiæ ſerii cultores generoſo animo audent dicere: Si jus & fas exigant, pereat mea domus, imminuantur facultates, comburatur mea uxor, filia, ſoror, quid ego demum hæc curo, modò detrimenti nihil capiat Dei honor. Doluit Noëmus tot milliones hominum interire, id tamen omne Deo divinæque juſtitiæ commiſit. Nam hic ipſe

omnium

omnium malorum interitus pauculis illis fuit fructuosus. Etenim ad diluvii finem nemo fuit, qui piam illorum vitam turbaret, qui convitiis aut maledictis afficeret, qui pravis exemplis, aut impuris illiciis corrumperet. Nequitiæ semen jam fuit extinctum. Deinde illa ipsa interitus tam horrendi memoria frenum erat, quod à vitiis abstraheret, & calcar quod adigeret ad honesta. Non dubium quin tempore postero quotiescumque pluvia vel iris visa, amplissimæ stragis præteritæ memoriam reduxerit.

Hic illud observemus, diluvium mundi geminum esse metuendum, primum Culparum, Pœnarum alterum. Nam sicut Noëmi ævo, rupti sunt omnes fontes abyssi magnæ, ita diluvium culparum ex inferis velut flumen emergens, undas libidinum & pravarum appetitionum vomit. Quam eluviem impurissimam Oseas aversatus, Non est veritas, inquit, & non est misericordia, & non est scientia Dei in terra: maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundaverunt, & sanguis sanguinem tetigit, propter hoc lugebit terra *a*. Quod Beato Anselmo Christus ostento cælesti dicitur monstrasse. Videbat Anselmus flumen rapacissimum sordibus plenum, quod magno rueret impetu, & cænum orbis veheret. Quotquot hominum ad ripam hærebant, flumen abripiebat, viros, feminas, opulentos, egenos,

a *Osea c. 4. v. 1.*

quibus nimirum volupe fuit tam impuris undis volutari. Obstupuit vir sanctus viso tam prodigioso, & nosse cumprimis cupiebat, quid oblata species portenderet. Divinitus intellexit, fluvio mundum, undique fallacias: qui illo volutarentur, designari eos, quos pascerent sordidissimæ mundi deliciæ.

Verè fluvius est, quidquid fl ıxarum rerum possidemus, ab alio ad alium atque alium transeunt. Non tantum hic æternum nihil, sed nec stabile. Quisquis affectu inhæret tam caducis, trahitur & sordes bibit. Detestatus hanc sitim Iobus, Abominabilis, inquit, & inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem *a*. Quo autem decurrit hæc aqua? In fauces Behemots. Nam eodem Iobo teste, Ecce absorbebit fluvium, & non mirabitur, & habet fiduciam quod influat Iordanis in os suum *b*. Nec enim idololatras solos, sed & Christianos in prædam sibi cessuros sperat.

Atque hoc effrenatarum cupiditatum & culparum diluvium ævo Noëmi primum erat; natabat in eo sceleratus orbis, homines ubi hominem exuissent, velut vituli marini in hoc vitiorum oceano luserunt. Hos fulminans è cathedrâ Chrysostomus, ob carnales, inquit, voluptates, quibus immersi erant, amiserunt esse hominis. Noë solus homo, ceteri non homines, sed ex hominibus in bestias mutati malitia voluntatis.

Post

a *Iob. c. 15. v. 16.* b *Iob. c. 40. v. 18.*

Post istud igitur culparum diluvium sequebatur alterum Pœnarum à cælo terraque immissum tot sordibus eluendis. Quid miramur orbem plenissimum ærumnis, cum exundet peccatis? diluvium delictorum non claudo pede comitatur diluvium morborum, luctus & dolorum. Hic geminum ex more documentum appendimus.

§. III.

I. *Obscœna omnia & spurca fuge.* Quod carnem sapit, picis instar inhæret, inquinat, verbis & cogitationibus se miscet, inficitque omnia. Vnicus subinde nutus oculi hominem venenat. Si orbis olim adversus Deum succlamasset: Eccur, Domine, tuam effigiem vivam, hominem perdis? respondisset Dominus: Quia caro est. Cur tamdiu benignus non parcis diutiùs? Quia caro est. Sed cur, ô Domine, summum orbis artificium vis destruere? Quia caro est. Cur animantium regem tam infami damnas supplicio? cur cælo conditum submergis? Haud aliud à priori dedisset responsum: Quia caro est. Nos sæpe libidines nostras specioso nomine humanæ fragilitatis prætexímus, maximam continentiæ difficultatem objicimus, & plurima hic excusamus. Hæc dici speciosè possunt, nec enim suus vitiis color deest, interim vociferantur sacræ paginæ, orbem abolitum, homines extinctos, quia caro fuerunt. Hoc enim summè displicitum est Deo, hominem ra-

tionis, sed ad carnis dictamen pleraque omnia factitare. Atque hoc cænosum illud ac turbidum flumen est, quod maximam orbis partem ad ventris curas & carnis voluptates trahit. Cave ripam fluminis, cave quidquid carnem & libidinem olet, pus est, fœtor & turpitudo, cænum est, certa pestis animi est. Obscœna omnia & spurca fuge.

II. *Adversa tolera*. Humanæ miseriæ diluvium sunt pœnarum. Velimus, nolimus, omnes eò volvimur. Vbi culpa, ibi & pœna; ubi peccatum, ibi & peccati supplicium. Hic eximius nemo. Sed hoc soletur: Flumen est, non consistit; labitur assiduè, defluit. Quod hodie patimur, cras non dolet. Imò quod hodiernâ luce toleramus, crastina exhilarabit, ob diei præteritæ tolerantiam. Lætati sumus pro diebus, quibus nos humiliasti; annis, quibus vidimus mala *a*.

Hoc pœnarum diluvium omnibus hominibus destinatum balneum, hoc nostrum est lavacrum. Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei *b*. Ne quis autem malorum moli succumberet, solatur & erigit Tobias his omnino monitis: Hoc autem pro certo habet omnis qui te colit, quòd vita ejus, si in probatione fuerit, coronabitur *c*. Ecquid trepidamus, cùm pœnarum nos diluvium una cum aliis involvit? Vox amantis etiam nota est: Ego, quos amo, arguo

a *Psal*. 89. *v*. 15. b *Actor*. *c*. 14. *v*. 21. c *Tob*. *c*. 3. *v*. 21.

[ar]guo & castigo *a*. Certissimum: Quem [d]iligit Dominus castigat, flagellat autem [o]mnem filium, quem recipit *b*. Nemo [s]pem abjiciat, nemo cadat animo. Judi[t]ha teste Abraham tentatus est, & per [m]ultas tribulationes probatus, Dei ami[c]us effectus est. Sic Isaac, sic Iacob, sic [M]oyses, & omnes qui placuerunt Deo, [p]er multas tribulationes transierunt fide[l]es. Illi autem, qui tentationes non su[s]ceperunt cum timore Domini, & impa[t]ientiam suam, & improperium murmu[r]ationis suæ contra Dominum protule[r]unt, exterminati sunt ab exterminatore, [&] à serpentibus perierunt *c*. Quàm ner[v]osè & ipse Tobias, Tu flagellas, inquit, [&] salvas, deducis ad inferos & reducis, [&] non est qui effugiat manum tuam *d*. [D]uremus, & nosmet cælestibus servemus [d]eliciis: Iuxta est Dominus iis, qui tribu[l]ato sunt corde, & humiles spiritu salva[b]it. Multæ tribulationes justorum, & de [o]mnibus his liberabit eos Dominus *e*.

a *Apoc.c.13.v.19.* b *Ad Hebr.c.12.v.6.*
c *Iudith. c.8.v.22. & seqq.*
d *Tob.c.13.v.2.* e *Psal.33. v.19.& 20.*

CAPVT XV.

Cur Deus diluvio tantum temporis permiserit. Longanimis patientia Noemi.

[I]N rebus adversis & tristibus illud plerunque tristissimum solet accidere, cum exitus malorum nullus apparet. Hinc illæ querelæ nostræ: Et necdum ullus

lus est finis? & quando tandem desinet hæc tempestas? & quando cessabit hæc ægrimonia? quis terminus Iliadis tam luctuosæ? Cuicumque malè est, ei horæ videntur hebdomades, aut menses, aut etjam quandoque anni. Mora omnis molesta est mali finem exspectantibus. Nec eis quidquam longius videtur, quàm tempus omne, quod miseriarum finem non apportat.

Noëmus hanc ipsam moræ tarditatem accusans dixerit: Ergone nullus calamitatis finis? necdum cælestes iræ deferbuerunt? necdum in portu sumus? Ecquando demum è carcere tam fœtido educemur? Cibus, potus, pabulum paullatim deficiunt: si diu differatur exitus, immunes à diluvio conficiet fames, penuria cibi consumemur. Quid juverit vulgarem mortem evasisse, si pereamus diriore? Hæc, inquam, Noëmus queri potuisset, nisi aspera omnia, & ipsas longiores moras incredibili patientia & æquanimitate condiisset. Alia post aliam hebdomas, alius post alium mensis labebatur, nec tamen ullum Noëmus indicium audierat aut viderat subsidentium aquarum, nec Deus illi significari jusserat quis diluvii futurus finis.

Obtinueruntque aquæ terram centum quinquaginta diebus *a*. Anno prorsus dimidio, nullum nec minimum quidem indicium erat decrescentium aquarum. Ita ignoravit Noë, quando demum in libertatem

a Gen. c. 7. v. 24.

tatem cum suis esset afferendus. Duo igitur hic explicanda. 1. Quid præcipuè Noëmum in arcâ perturbare, angere, sollicitare potuerit. 2. Quid sibi voluerit hæc Dei cunctatio, cur Noëmum arca non citius emiserit.

§. I.

Post exactos à diluvii principio quadraginta dies pluvios,

Omnia pontus erant, deerant quoque littora ponto a :

nec enim apex ullius montis est visus. Latuerunt pressæ sub gurgite turres. Hic magna sanè fides, fideique constantia poscebatur à Noëmo. Tam enim vario tentamine exploratus est in eo carcere, ut nobilis hoc ævo scriptor *b* ausus dicere, mirum eum non desperasse. Inspiciamus tentamenta.

1. Domum tot annis habitatam, cognatos, vicinos, amicos, cara omnia & jucunda deserere cogebatur, & velut victimam offerre morti. 2. In carcerem tenebricosum & fœtidum unà cum feris compingebatur. 3. Terrebatur utique ira Dei tam ardente ac implacabili, velut innocentes parvuli attonantur, cum parens in famulos excandescit. Noëmus vel insons formidare malum poterat, quacumque enim prospexisset, mors præsens in oculos incurrebat. 4. Quia probus & inde pavidus metuebat, ne quid Deo forsan in se

a *Ovid. l. 1. Metamorph. mihi pag. 6. post initium.* b *Cornelius de Lapide.*

se fuisset displicitum, & idcirco deseri commeruisset. 5. Ignorabat, quamdiu inaudita hæc tempestas esset sævitura. Anno dimidio nullum subsidentis aquæ indicium sciri poterat. 6. Exitus inde nullus, arca obserata, captivi omnes quotquot in eam conclusi. Solum cælum & immensum æquor aquarum poterant spectari.

Vnus erat toto naturæ vultus in orbe a.

7. Tot hominum totque animantium interitus virum minime crudelem affligebat; ex orbe toto, & ex omni gentis humanæ numero soli octo homines vivi superérant, ceterorum omnium cadavera fluctibus sepulta. 8. Laborabat in exili grege domestico firmando ac consolando. 9. Curæ de futuro rerum statu sollicitabant angebantque. Quo enim tanti cadaverum cumuli? Num ego cum meis (cogitaverit) omnium ero vespillo? Num pecuarius sum & bubsequa.

His offensionibus expositus erat Noëmus: sustinuit tamen & superavit omnia. Magna prorsus fidei constantia, solo Deo divinaque voluntate ac prudentia niti. Quanti non durassent inter tam molesta simul & operosa! mors pæne dulcior fuisset visa. Ita Deus exercet suos perficitque. Nos sæpe sollicitudini & curis nostris fulcra statuimus, sed nimium infirma. Ita enim quandoque ratiocinamur: Si non succedat istud, spes meas alteri affigam: si promissum hic fallat, illum eligam

a *Ovid. l.1. Metamorph. initio.*

ligam patronum, qui non facile injiciat mihi frustrationem si & hic spes decollet, ad illius me potentiam applicabo. Ita hominibus & humana potentia, auctoritate, gratia, humanis præsidiis ac promissis nitimur vani, facilesque decipimur. Sed vania hęc vota irridēs Deus, Quę est ista, inquit, fiducia, qua confidis? vel quo consilio aut fortitudine rebellare disponis? super quem habes fiduciam, quia recessisti à me? Ecce confidis super baculum arundineum confractum istum, cui si innixus fuerit homo, intrabit in manum ejus, & perforabit eam *a*. Ita Deus subducit fulcra, non succedunt cœpta, absunt plurima. Quisquis in his angustiis deprehensus, divinæ voluntatis ac providentiæ mysterium ignorat, facile despondens animum, Actum est, inquit, vellem me pridem esse mortuum, non eluctor è tot ærumnis; perii. At vero divini nutus intelligens & observans, Hic Dei mos est, inquit, hic cælestis curiæ stylus. Iam novimus Dei artes in erudiendis nobis, subtrahit fulcra, quibus nitebamur, ut in illum solum inclinemur; ego me meis necessitatibus attemperabo, & sperabo in æterna bonitate. Hic errare aut falli non possum, certus sum. Divini Siracidæ syngraphum habemus Nullus speravit in Domino *(nullus, nullus)* & confusus est *b*. Ita in divinas manus me totum repono: etiamsi occiderit me, in eo tamen sperabo: Dominus mortificat & vivificat, deducit ad inferos

a *If. c.36.v.4.&6.* b *Eccl. c.2.v.11.*

inferos & reducit, Dominus pauperem facit & ditat, humiliat & fublevat a.

Ita Noëmus fuis fefe tentationibus oppofuit, fuum aquis imperium, & has curas Deo permifit; crefcerent porrò aquæ, pergeret diluvium, fluitaret arca, quamdiu Deo vifum. Obtinueruntque aquæ terram, centum quinguaginta diebus b, quibus nec creverunt, nec etiam decreverunt, ne conftitutam fibi menfuram excederent. Obtinuerunt terram, inquit Moyfes, quod Hebræi dixere, roboraverunt fe. Nam totis quadraginta diebus in altum eluctabantur, & veluti cum terra certabant, dum cubitis quindecim omnia montium cacumina fuperarent. Hac potitæ victoria, dominium in terram anno dimidio retinuerunt. Cur Deus, obfecrò, tanto tempore totum terrarum orbem aquis fepultum voluit latere & afpectu cæli damnatum, quem contemplando cælo condiderat? Quis autem confiliarius Domini fuit? Hic fatis eft dicere? Ita Deo vifum, fic placuit bonitati divinæ. Nihilominus poffunt affignari cauffæ.

a 1. *Reg.* c. 2. v. 6. b *Gen.* c. 8. *v. ult.*

§. II.

1. Vt offenfæ iræque divinæ magnitudo argumentis teftatiffimis appareret. Aliquos nonnumquam diebus aut hebdomadibus facinorofolum, aliquando etjam Magnatum, cadavera fpectaculo & terrori jacent aperta. Ita Orientis Imperator Andronicus dies aliquot inhumatus velut canis mortuus publicè relictus: haud

aliter

liter Deus triſte cælo ſpectaculum dedit nno dimidio, quo humanæ gentis veluti cadaver unum volvebatur fluctibus. In aliis ſcelerum ſupplicìis, quando Deus in noxas hominum animadvertit, longè mitius a-ctum, & facilior fuit pœnarum oblivio. Sed hic longè aliter ſeſe res habet. Nam quocumque figamus pedem, quocumq; conjiciamus oculum, ubicumque locorum ſedeamus, ſtemus, jaceamus, ambulemus, licebit dicere: Huc Dei vindicta penetravit, hunc ipſum, quē occupamus, aut calcamus locum, occuparunt aquæ; hic mare mortuorum fuit. Humanæ genti Deus iratiſſimus.

II. Cauſa. Vt tanto magis Noëmi patientiæ & fiduciæ conſtantia probaretur. Vir patientiſſimus nil adverſus diluvii diuturnitatem obmurmuravit. Numquam auditæ voces: Cur non educimur demum ex hoc ſtabulo? Quid hic velut umbræ ac mortui obambulamus? Cur è carcere tam fœtido non tandem aliquando liberamur? nihil horum. Sed ingenti longanimitate operiebatur tempus, quod Deus libertati ſuæ decreviſſet; firmiſſimè perſuaſus Deum non oblviſci ſuorum.

III. Tametſi quadrageſimo diluvii die omnes homines jam expiraſſe cenſendi ſint, nihilominus immenſum hoc mare relictum eſt, ut tot cadavera conſumerentur, vel etiam ut fluctus terram hinc illinc aggerent, eaque ratione tantas cadaverum ſtrues humarent. Inde locis pluribus, nec dubium, tam inæqualis terra, tot clivis & collibus montuoſa, in monimentum & memoriam univerſalis excidii ſempiter-

nam. Ita in rebus omnibus Dei providentia se noscendam exhibet. Insepultos omnes relinquere, intolerandus fœtor; omnes sepelire, infinitus labor.

Æque admirandam se providentia Dei præbuit in secundarum & adversarum rerum mixtura. Videbatur Deus Noëmi & modicæ illius familiæ oblitus, arca huc illuc vagabatur, nullus è cælo mittebatur nuntius, videri poterat dormire cælum. adeò nullum dedit vigilantiæ singulis hebdomadibus, sed nec singulis mensibus se stitit Noëmo. Dixerit quis: Non curat illos Deus amplius, quos initio tam sedula complexus est cura. Imò verò eos quàm maxime curans, recordatus est Dominus Noë, cunctarumque animantium *a*.

En admirabilem ac prorsus salutarem alterationem & vicissitudinem, qua Deus amara & dulcia, læta & tristia, secunda & adversa, luctum & gaudium commiscet, temperatque, ut sibi ipsis homines neutiquam fidant, sed divina providentia nixi spem inter metumque operentur virtuti. Hæc tutissima Deo serviendi via est. Hinc codices divini toties timorem castum lætamque spem ingerunt. Beatus homo qui semper est pavidus *b*. Initium sapientiæ timor Domini *c*. Qui timent te, magni erunt apud te per omnia *d*. E diverso sæpius ad piam hilaritatem erigimur. Servite Domino in lætitia *e*. Deus auxilii mei, & spes mea in Deo est: sperate in eo omnis congre-

a *Gen. c.* 8. *v.* 1. b *Prov. c.*28. *v.*14.
c *Ibid. c.* 1. *v.*7. d *Iudith, c.*16. *v.*19.
e *Psal.* 99. *v.* 1.

gregatio populi *a*. Sentite de Domino in bonitate *b*.

Ita nonnumquam experiendo potiùs, quam legendo discimus à Tobia verissimè dictum: Hoc pro certo habet omnis qui te colit, quod vita ejus, si in tentatione fuerit, coronabitur; si autem in tribulatione fuerit, ad misericordiam tuam venire licebit. Non enim delectaris in perditionibus nostris; quia post tempestatem tranquillum facis, & post lacrymationem & fletum exultationem infundis. Sit nomen tuum, Deus Israël, benedictum in sæcula *c*. Ita Deus in cunctis operibus suis vicissitudinem amat & alternationem. Adeoq; apud ipsos etiam inferos, quod mirissimum videatur, commutatio & vices sunt fletus & stridoris, sævissimæ flammæ & frigoris acerrimi. Quàm amœnum illud in cælo erit: Vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo *d*? Quantæ voluptatis erit cernere, audire, cæterisque sensibus percipere, quod nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit *e*?

Quemadmodum ergo Deus in vita meliori, in vita illa vitalissimâ, ita etiam in hac, quæ vitæ illi præludit, vices amat, variè miscentur & temperantur omnia. Ubi hedera, ibi & vermis; ubi gaudium, ibi & luctus. Quantum lætatus est Ionas super inumbrante hedera, tantum tristatus est super verme tam gratam umbram corrumpente *f*. Vbi mel, ibi fel. Conjunctissi-

N 2 ma

a *Psal*. 61. *v*. 8. *&* 9. d *Sap*. *c*. 1. *v*. 1.
c *Tob*. *c*. 3. *v*. 21. *& seqq*. d *Luc*. *c*. 22. *v*. 30.
e 1. *ad Cor*. *c*. 2. *v*. 9. f *Iona* *c*. 4. *v*. 8.

ma ſemper mellis & fellis diſcordia. Luctus in matrimonium duxit lætitiam, toro utriuſque conjugis indiſſoluto. Nec Poëtis id ignarum, quorum illud decantatum.

Candida nullius it ſine nube dies.

Sed longe nervoſius Hipponenſis Præſul Auguſtinus cum Deo colloquium miſcens, Et cum blandiris, inquit, & cum cædis, pater es; blandiris ne deficiam, cædis ne peream *a*. Permiſerat Deus Noëmum cachinnis, ſibilis, calumniis peti; illi ipſi tamen promittens, Ponam, inquit, fœdus meum tecum; laborem centum annorum imperat, ei tamen totique ejus familiæ vitam ſervat; concludit eum carcere tenebricoſo, & maritimo ſepulchro, huc illuc fluctibus jactari ſinit neſcientem ubinam eſſet, illius tamen non obliviſcitur. Recordatus autem Deus Noë. Hæc eo tendũt, ut geminum hic documentum probè capiamus.

a *Aug. in Pſal.* 98.

§. III.

Inter ſpem & metum ambula. Ex amicis afflictiſſimi Iobi unus aliquis, Si ſubverterit omnia, inquit, vel in unũ coarctaverit, quis contradicet ei, vel quis dicere ei poteſt, cur ita facis *a*? Deus cælum terramque miſcet Subinde lætior quis cælum ſibi videtur habitare, adeo ex voto fluunt omnia, amœna lux in animum ejus ſeſe infundit; volat ille, & ſuavi voluntate pormulſus clamat: Domine, bonum eſt hic eſſe: hoc juvat; ita fruimur vita, paratus eſt hic homo ad omnia, quæ juſſerit Deus, facienda. Subito hic idem ita mutatur, affligitur, turbatur, ut inferos

a *Iob. c.* II. *v.* 10.

feros sibi videatur habitare. Ita paullò antè in tertium cælum cum Paulo raptus, jam velut ad orcum detrusus clamat: Sentio aliam legē in membris meis repugnantem legis mentis meæ. Projectus sum à facie oculorum tuorū *a*. Angelus satanæ colaphizat me. Quis autem contradicet ei, si in unum coarctaverit omnia terram & maria? Quod si verus Numinis amicus est, cōstans etiam & firmus est, credit & sperat omnia, quæ Deus manifestavit & promisit. Ita quidquid nebularum, fluctuum, procellarū, tempestatum est, tolerat, & unà rogat: Credo, Domine, adjuva incredulitatem meam *b*.

Ita inter spem & metum, tanquam inter geminas rupes transeundum. Ecclesiastes metum incutiens, Sunt justi atque sapientes, inquit, & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit homo, utrum amore an odio dignus sit *c*. Hinc non immeritò pavor insurgit & timor. Quem Hieronymus augens. Scire volui, ait, quos Deus diligeret, & quos odisset; & inveni justorum quidem opera in manu Dei, & tamen utrū amentur à Deo, an non, nunc eos scire non posse & in ambiguo fluctuare, utrum ad probationem sustineant, quæ sustinent an ad supplicium; in futuro igitur scient. Hinc certè metus augetur. Spem porrò Augustinus excitans, Est quidam modus, inquit, in conscientia gloriandi, ut noveris fidem tuam esse sinceram, noveris esse spem tuam certam, noveris charitatem tuam esse sine simulatione *d*. In eandem spem eri-

a *Psal.30. v.23.* b *Marci c.9. v.23.*
c *Eccles. c.2. v.1.* d *Aug. in Ps.149.*

gens Cyprianus, Viget apud nos, inquit, ſpei robur & inter ipſas ſæculi labẽtes ruinas, erecta mens, & de Deo ſemper anima ſecura *a*. Nihilominus hæc ſubinde vellicat cogitatio: Deum promiſiſſe veniam delictorum ſcio, ſed neſcio, an ego veram acturus ſim pœnitentiam. Viri ſanctiſſimi ſub vitæ finẽ trepidarunt; quid ego mihi de me pollicear? Sed ſperemus, & ingenti adverſus Deum fiducia erigamur. Ita prorſus inter ſpem metumq; medio itinere gradiamur.

II. *Eſto longanimis.* Noëmum vide, quot ille quadraginta dialia ſervarit jejuna, nullum tamen ſequebatur paſcha. Quadraginta diebus & noctibus continuis pluit. Rogaverit Deum Noëmus: Obſecro, mi Domine, ſi quidem omnibus moriendum eſt, accelera finem, & hoc unum perituris, per beneficium & gratiam concede, ut citò pereant. Aliter Deo viſum. Nam poſt quadraginta dies pluvios, ſecuti centum quinquaginta, dimidius annus, quo toto tempore nihil penitus mutarunt aquæ, ſed eadem ſemper iverunt altitudine. Hic Noëmus ſentire moras potuiſſet & queri: Quis tandem finis tam miſeræ navigationis? ecquando demum fœtidiſſimus hic carcer reſerandus? Sed anno dimidio jam elapſo decreſcere primũ cœperunt aquæ, verum tam lente, ut totus laberetur annus, inſuper & aliquot dies, dum Noemus denique aſſereretur in libertatẽ. Et tandem incredibili longanimitate ſuſtinuit tamdiu vivus ſepeliri. Adagium Iudæis erat, quod Deo valdè diſplicebat. Nam Ezechiel hoc illis exprobrans, Quod eſt, inquit, proverbium iſtud vobis

a *Cyprian. l. de Mortal.*

nobis in terra Israel dicentium: In longum differentur dies, & peribit omnis visio *a*. Quis expectet tamdiu? Perit omne desiderium inter moras tam prolixas. Longe aliud docet longanimitas. Expecta Dominum, viriliter age, & confortetur cor tuum, & sustine Dominum. Insignissimè longanimis rex David, Expectans, inquit, expectavi Dominum, & intendit mihi *b*. Et adhuc pusillum, & non erit peccator *c*.

Ita inter spem & metum cum longanimitate magna ex hujus vitæ fluctibus eluctandum. Hortatur Isaias & clamat: Beati omnes qui expectant eum *d*. Non carpet rosas, non leget flores, qui veris adventum præstolari nescit; non intrabit portum, qui maris iracundiã recusaverit tolerare. Esto longanimis. Constans patientia, non mensibus, nec annis metienda est, sed sæculis. Sapientissime dixit Seneca: Vnicum est levamentum malorum ingentium, pati, & necessitatibus suis obsequi *e*. Vera patientia nullum sibi figit patiendi terminum, nec umquam dicit: Ohe, satis est miseriarum. Sat diu hæc pertuli. Patientia perseverans tolerandi metam non quærit aliam, nisi voluntatem divinam.

a *Ezech. c.* 12. *v.* 22. b *Psal.* 39. *v.* 1.
c *Psal.* 36. *v.* 10. d *Is.* 30. *v.* 18.
e *Seneca l.* 3. *de Ira, c.* 36.

CAPUT XVI.

Quo diluvii aquæ devenerint, quo consilio corvus ex Arca emissus fuerit.

Rex cæli in suis insignibus strictum gladium, & frondentem olivam præfert,

ut norit, orbis, quomodo suam ille Rempublicam gubernet, *Præmio* nimirum & *Supplicio*; hos punit, hos muneratur; his misericordiam, illis exhibet justitiam: gladio & oliva cives suos coërcet. Et quemadmodum diluvio monstravit, quàm sibi facile sit impiorum gaudia luctu turbare, ita etiam ostendit, quàm sibi non difficile, piorum luctum gaudiis emutare. Recordatus autem Deus Noë. Divini codices sæpissimè in rebus etiam maximi momenti sensu nostro, & ad humanæ intelligentiæ captum consuerunt loqui, quod Chrysost. sedulò monet observandum. Ergo recordatus Deus Noë. Hactenus cælestis Pater æquissimæ iræ habenas eò laxavit, ut humanæ gentis jugulum petens innumeros homines neci dederit. Hinc amici sui optimi & pæne unici velut oblitus potuit censeri. Sed non in finem oblivio erit pauperis, patientia pauperum non peribit in finem *a*.

Ita & Noëmi Deus (humano ritu loquimur) iterum recordatus, cujus videri poterat oblitus; imminuta subsedit aqua, montes iterum sua exeruerunt capita, spes affulsit vicinioris jam libertatis. Qua in re duo potissimum consideranda. 1. Quo diluvii mare immensum devenerit, in quas sese cavernas penetrarit. 2. Quomodo Noëmus aquarum diminutionem explorare voluerit per corvum, qui emissus non rediit. Vtrumque hoc explanandum.

a *Psal. 9. v. 19.*

§. I.

Postquam centum quinquaginta dies abierunt, quibus aquæ terrarum orbem tenuerunt

puerunt sepultum, ipsæ verò uti non auctæ, ita nec imminutæ sunt. Hoc igitur exacto tempore, Adduxit Dominus spiritum super terram, & imminutæ sunt aquæ *a*. Immisit Deus ventum calidum & vehementem, qui vi non naturali, sed divina, eam aquarum eluviem in suas cavernas, in antra, specus, foveas, inque suam abyssum, unde emerserat, cogeret redire. Hinc Historicus sacer dixit: Et clausi sunt fontes abyssi, & cataractæ cæli, & prohibitæ sunt pluviæ de cælo *b*. Nimirum Deus aquagia sua, quæ aperuerat in supplicium gentis humanæ, iterum obseravit. Dein ventus seipso potentior, viribus divinis eluvionem siccavit. Chrysostomo teste. Præceptum est Domini, quod facit omnia. Aliter certè venti omnes pluribus annis illam aquarum molem exhaurire non potuissent. Nec solum aquas ventus ingenti fauce glutiit & digessit, sed id etiam effecit, ne mortalitas sequeretur & pestis. Adduxit Dominus spiritum, idque providentia singulari & potentia. Et prohibitæ sunt pluviæ, non quod illis centum quinquaginta diebus pluviæ durarint, sed quod Deus pluvias in terram alioqui defluxuras totis septem mensibus continuerit, ut eò citius terra siccaretur.

Hoc tempore arca post jactationem tam longam in montibus Armeniæ, aut uti Hebræi loquuntur, Ararat, quietis aliquid invenit. Requievitque arca mense septimo, vigesimo septimo die mensis, super montes Armeniæ *c*. His montibus, qui sese in maximam porrigebant longitudinem, di-

 versis

a *Gen. c. 8. v. 1.* b *Ibid. v. 2.* c *Ibid. v. 4.*

versis locis diversa fuere nomina. Hoc sibi nomen Armenia a Noëmi nepote Semi filio Aram accepit. Inter omnes orbis partes altissimum locum occupat Armenia. Atque hic arca subsidentibus aquis sese recepit sessum. At vero aquæ ibant & decrescebant usque ad decimum mensem; decimo mense prima die mensis apparuerunt cacumina montium. Cumque transissent quadraginta dies, aperiens Noë fenestram arcæ, quam fecerat, dimisit corvum, qui egrediebatur, & non revertebatur, donec siccarentur aquæ super terram *a*. Cum igitur Noëmus apices & fastigia montium per fenestram prospiciens vidisset quadraginta dies expectavit, & ita demum exploratorem corvum emisit.

Lis ingens eruditiorum de hoc corvo. Nos illi pennas non vellicabimus, neque enim instituti nostri est, omnium hic lites componere, præsertim cum Hebræi, Græci, Latini contextus, septuaginta Interpretum, & Hieronymi verba non ita conveniant, & inde tenebrarum aliquid inducant. Ea tamen omnium sententia est, corvum in arcam non reversum. Ivit quidem & redivit, quod Hebræa phrasis asserit, sed in arcam denuò includendus non venit, longius propius circumvolans, & ob libertatem obtentam lætus, pabulum, quod inhiabat, abunde reperit. Subinde mensam in ipso arcæ tecto, alias ad cadaver in montium uno reperit, & non revertebatur in exosum sibi carcerem. Explorator plane infidus, liberi & vagi volatus ales, pessimus

a *Gen. c.8. v.5.6.7.*

mus tabellarius, nam gustatâ libertate caveam iterum subire noluit malignum animal. Cur verò Noëmus corvum emisit, furacem, immundam, prædatricem avem, an non meliores habuisset nuntios? Videte, quæso, quàm omnia volumini divino scitè apteque cohæreant. Deus per octo nec plures homines, non solum propaginem humanam, sed & mores, ac vivendi modum restaurare, suam Noëmus operam commodare instítit. Initium fuit ejectio corvi, consummatio sacrificium.

Corvus avis tenebrosa imago peccati, uti Tertullianus, Ambrosius, Augustinus, Clemens Alexandrinus, alii docent.

§. II.

In omni graviore peccato duo maxime consideranda. 1. Aversio à Deo. 2. Conversio ad rem creatam, & una ad malum. Cum resipiscimus, aversio à re creata & à malo, conversio ad Deum necessaria est. Primum adumbrat corvus ejectus, alterum significat institutum sacrificium. Sed liceat denuo quærere: Cur, mi Noëme, nuntium mittis ineptissimum? cur non aquilam, cygnum, accipitrem? Neutiquam, sed ejiciatur corvus, peccati symbolum est. Cum metus est, ne invehatur navis in arenam, in scopulū, aut aliter evertatur, quidquid oneris est, ejicitur. Onerum omnium gravissimum est peccatū, certum hominis exitiū. Quod Cyprianus adstruens, Hoc est, inquit, peccatum lapsis, quod ſęva tēpestas navigiis a. Corporea quidem sua indole sunt gravia, gravioribus tamē collata, dici possunt levia. Subernus cortex in aqua levissimus, sursum niti-

a *Cypr. serm. 5. de lapsis.*

nititur, deorsū nonnisi vi trahendus. Plumbum in aqua & aëre gravissimum, mole sua ad ima rapitur celerrimè. Corvus ad cadavera deorsum velocissimè fertur. Carnibus jam fartus non ita facilè sursum evolat.

Hic sane genius est naturæ, hæc illius indoles ad malum & ad quasvis turpitudines impetu volat, cùm vero sursum enitendum ad Deum seria pœnitentia, heu quàm plumbei sumus! Impudicum & libidinosum hominem non raro miti nomine, incogitantem, levem, petulantem appellamus: pari modo dicere solemus: En ille leviori vita lapsus est, en illa dissolutius vivendo cecidit. Tam facile tamque celeriter hoc fit, quàm citò asparagi coquuntur *a*. unica subinde tentatio in lapsum præcipitat. Si lapsus gravis est, cur levitas vocatur? Peccatum & leve potest dici & grave. Leve, quia celeritate nimium quàm agili patratur; momento fit, quod æternum noceat; grave, quia detrahit è cælo, & tartaro mergit infiniti ponderis noxa.

Habet terra Lusitania aves avium maximas, quas Condores vocant. Hæ vitulum audent invadere, quem sternunt, lacerant, occidunt, vorant. Pastores gnari alatas prædatrices istas capiendi, copia carnium eas inescant. Vbi sese largius impleverint, nec currere commodè nec volare possunt. Hic pubes rusticana fustibus ac sudibus armata in alites saturatas irruit & mactat. Ita popinones isti caras solvunt symbolas. Quoties in hunc modum pœnas dedit libido? Quoties

a *Familiare dictum Augusto Cæsari, ut Tranquillus notat.*

Quoties libidinosi homines in scelere deprehensi vitam simul ac flagitium finierũt? Rex Longobardorum Rodoaldus, Paulo Diacono teste, in fœdo facinore oppressus miserrimè vitam perdidit. Peruanus Prorex, nomen silemus, cum alienam pudicitiam expugnasset, ex aliena domo in suam probè contusus, jamq; semimortuus relatus & extinctus est. E divinis libris notiora taceo. Quod si libidinis peccatum hominem tam luculento dolo inescet, & sibi obnoxium in pedicas trahat, quid fiet animo, qui seipsum ingluvie tam fœda prægravat? omnium gravium multò gravissimum est peccatum tum animæ pondus exitiosissimum, immensum. Gregorii dictum est: Peccatum, quod pœnitentia non diluit, ipso suo pondere mox ad aliud trahit. Ex illo quippe vitio culpa subsequens oritur, ex quo cæcata mens ducitur, ut pejus ex alio ligetur. Sed peccatum, quod ex peccato oritur, non jam peccatum tantummodo, sed peccatum & pœna peccati, quia justo judicio omnipotens Deus cor peccatis obnubilat, ut præcedentis peccati merito etiam in aliis cadat *a*. Infinitum peccati pondus est.

Quid autem miri, si corvus gravitatem habeat, etsi habeat alas? Grave cor delinquentium, & tamen in malum celerrimè fertur. Veloces pedes eorum, inquit Psaltes, ad effundendum sanguinem: contritio & infelicitas in viis eorum *b*. Alas & talaria gerunt pedibus, ut Mercurium pingunt

a *Gregor. l. 25. Moral. cap. 9. ante med. mihi pag.* 870. b *Psal. 13. v. 3.*

gunt Poëtæ, & tamen offendunt pedes & cruentant, impingunt & conterunt. Hæc nostra est deceptio, propter hoc diabolorum irrisui exponimur. Peccatum credimus leve, labore facili luendum, scilicet à fronte alatum est. Iucundam satietatem, animi levamen, optatam voluptatem reperturos arbitramur, cum peccatum complectimur. Hæc illius frons est; à tergo fœdum, minime leve, neutiquam alatum, impurissimum, ponderis est immensi. Exemplo rem monstramus. Subinde luctui mederi nitimur, socios quærimus, symposia instituimus, calicem ducimus, choros agitamus, ut mœstæ menti oblivionem conciliemus. At ubi discussa crapula mens ad se redit, deterius habet, & morbo pejus apparet pharmacum, non enim luctus, sed peccatum gravat. Foras ejiciatur hic corvus, ex arca, ex humano pectore.

Sed & istud in corvo vitiosum. Pullos suos non curat, nec eos, ut aves ceteræ, alit, non educat quos genuit, sed nido extrudit sævus pater *a*. Simillimum corvo peccatum, innumeros parit filios, quos sacra pagina filios iniquitatis nominat. Iudæis post Christus exprobrans, Vos, inquit, ex patre diabolo estis. Sed corvus ille suos filios deserit implumes & impastos, hinc illi mortis æternæ pericula non evadunt. Et quemadmodum corvus cadaveris primos omnium invadit oculos, ita peccatum, maximè libidinis quæ diluvii caussa fuit, hominem,

a. *Aristoteles aliique hoc docent. Aristot. hist. animal. l. 6. c. 6. mihi pag. 205. & l. 9. c. 31. mihi pag. 341.*

minem, quem occupat, excæcat. Vide mihi hominem, antequam peccaret, Deum sibi præsentem sæpius cogitavit, & timuit; inferos consideravit, & horruit; aspexit cælum, & exultavit: jam vero iniquitatis filius in vitium delapsus nil horum cernit, oculos ei eruit corvus, libidinis peccatum, aut aliud huic affine flagitium.

§. III.

Et hæc, Christiani, germanissima caussa est, cur tot ubique concionibus nil ferè vitiositatis corrigatur. Clamant è cathedra Ecclesiastæ, vitiorum fœditatem aperiunt, cælum monstrant, inferos ostendunt, pœnitentiam inculcant. Frustrà omnia: tonitrua ex pelvi censentur. Vix ullus suas corrigit libidines, nummi amorem, mentis tumorem nemo ponit, nemo suam stringit iracundiam, nemo suam sanat invidiam, pede, quo cœperunt, pergunt omnes: nil efficitur clamando. In promptu caussa est: ii, quorum vitia tanguntur, in vitiis vivunt, & avaritia sepulti, aut libidinibus mersi, aut aliis sordibus inquinati, jam cæci in vetitum ruunt, peccata, pessimi corvi, oculos eorum effoderunt. Cohortationes & minas omnes negligunt. Digito monstratur cælum? non vident. Monstratur tartarum? non vident? Deus parens mitissimus proponitur? neque hunc vident. Et nisi eos Deus iterum cælesti gratia inoculet, perdurant cæci. Hinc liquet rem esse omnium difficillimam, hominem assuetum vitiis, ad virtutis imperium reducere. Sic cum priscis Patribus loquenda-

loquendum,facilius eſt mortuum excitare, quàm hominem à conſuetudine vitiosâ revocare. Si tales iſti mentis oculos non perdidiſſent; ſi poſſent, aut potius ſeriò vellent cælum aut inferos, Deum aut æternitatis volumen immenſiſſimum intueri, non difficile foret, illos denuò virtuti aſſerere, ſed quia peccatum admiſſum oculos mox adimit, cæci ruunt, quà fert impetus, niſi ſingulari gratia Dei mentis aciem recipiant.

Sophonias vates Hebræus id prædicans, Ambulabunt, inquit, ut cæci, quia Domino peccaverunt *a*. Ergo ante omnia foras ejiciendus eſt corvus iſte, quod Noëmus fecit, perinde ſi dixiſſet: Cernite pulchellam aviculam, quod vos fefellit toties peccatum. Hoc vobis pulcrum videbatur, uti corvorum pulli prius albicantes, dein nigreſcunt. Cavete, vos alliciat & ſeducat, formam mentitur, picta eſt & variè colorata voluptas, hæc avis blanditur, mulcet, exhilarat, ſed apparet tandem, quàm deformis & ater ſit hic corvus, qui hominis animum & famam atrore inficit fœdiſſimo. Omnem animi nitorem aufert peccatum, deformitas multo ſpurciſſima. Vti putredo venuſtiori pomo coloris, & odoris, & ſaporis gratiam ſubducit, ita quidquid animus virtutis & gratiæ habet, peccatum eripit, corvus immundiſſimus, & priſca lege in eſum vetitus. Sunt qui paginæ divinæ verba illa, Emiſit corvum *b*, qui egrediebatur & non revertebatur, ſubtilius interpretati

a *Soph. cap. 1. v. 17.*

b *Eſt ſcriptor, qui putet quatuor corvos, à Noemo emiſſos. Viderit ille, qui hoc probet.*

pretati dicant: Non alacer evolabat corvus, sed tanquam invitus hoc officii subiret. At ubi cadaver reperit, in arcam redire non sustinuit. Hinc Hebræis natum proverbium? Corvus nuntius, de homine aut tardius aut nunquam redeunte. Sunt qui principio verecundius, & velut inviti peccent, at ubi gratius sibi pabulum reperiunt, irrevocabili contumacia vitiis inhærent.

Atque hujus etiam indolis est peccatum, ex hominibus bonis, aut ex optimis facit quandoque pessimos. Peccatum à tergo erubescendum, fœdissimum monstrum, ideo subinde tardiores invenit amatores: egreditur non evolat corvus. At ubi jacta est semel alea, & vitium gustatum sapit, altera tertiaque & inde multiplici vice reditur. Hinc peccandi crescit audacia, & quod initio subtimidè fiebat, jam confidentissimè patratur, ab arca salutis avolatur longissimè; sicut aviculæ caveis elapsæ procul avolant, ac si faterentur se non redituros. Ita sensim discimus nequitias, ita ex optimis improbissimi, ex Angelis fiunt diaboli. Philosophia id docet & experientia. Omnis mutatio, ut scholæ loquuntur, è contrario fit in contrarium: vinum dulcissimum cum degenerat, in acetum acerrimum mutatur; homines moratissimi, cum jugum excutiunt, nequissimi evadunt. Tales in homine mutationes sæpe ab ingrato animo ducũt originem: cum Dei beneficia non æstimamus, nec de eis gratias Deo meminimus, jure merito divinis auxiliis destituimur, perinde si cui hominum dicatur: Abi hominum ingratissime, indignus es quem Deus donis

cumulet, canis gratior eſt pro panis buccea, quam tu pro beneficiis maximis: abi vecors, & age quod vis: odit Deus ingratos, & arcet.

Deinde ingenia magna rarò admodum in mediocritate ſubſiſtunt. Hinc plerumq; tales aut vitiis aut virtutibus inſignes eminent mediocritatis impatientes. Ita avis paradiſea *a* corvum induit, Apoſtolus in proditorem tranſit, qui ſceleſtiſſimos prævolas in olivetum ad capiendum Dominum IESUM. Caſſianus Martyr ſanctiſſimus quales corvos educavit, diſcipulos, qui ſtylis ipſum confoderent Magiſtrum! Hic geminam ex more præceptionem nectimus.

a *Manucodiata, ſeu, Apis Indica.*

§. IV.

I. *Expelle peccatum.* Suggeſſimus ſuprà: Deteſtare peccatum, nunc magis arduum inſtillamus, Expelle peccatum. Nemo eſt vigilantioris conſcientiæ, qui non tam ſua quàm aliena peccata ut mala maxima deteſtetur: atrorem hujus corvi & ingenium improbiſſimum non negamus. Scimus, quid noſtra nos Catecheſis doceat, luxuriam capitale crimen eſſe non ignoramus. Eſt qui dicat: Mihi ipſi corvus iſte diſplicet, nihilominus eum ut avem domeſticam alo: quod damno, hoc facio; video meliora proboque, deteriora ſequor; peccati ſupplicium horreo, nec tamen peccare deſino. Expelle corvum, expelle. Hæc avis unica plus gravat arcam, quam cetera omnes. Peccatum unicum miſeriorem reddit hominem, quam miſeriæ humanæ omnes

magno

magno cumulo incumbentes. Idcircò Paulus commonens, Deponentes, inquit, omne pondus, & circumstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen *a*. Omne pondus & circumstans nos peccatum è pectore ejiciendum, nec enim tantum crimen animi, sed & occasio peccati fugienda: abeatur hic corvus, & non redeat. Quid juvat veniam peccatorum consequi, si eadem mox repetas? Expelle peccatum.

II. *Teipsum circumspice.* Noëmus corvum emisit, ut inde disceret, quantum decrevisset diluvium. Seipsum quisque circumspiciat, & interroget: Vbi sum, quibus vel animi vel corporis periculis irretitus? Vt sese res meæ habent? Num hoc anno probior sanctiorque evasi atque prioribus fui? Num aliquid in virtutis studio promovi, & quantum? an forsan defeci, factus deterior? quid annis prioribus in virtutum cultu me impedivit? quo potissimum vitio laboravi? quid antidoti in illud adhibui? qua demum parte sum melior? num largius an parcius do stipem? num rarius male loquor! num infrequentius imprecor? sæpiusne fleo, an rideo? Num toties Deum cogito, quoties irascor, & furiosam bilem effundo? Quo tendo? Num eo perventurus sum, quo pervenire cupio? Circumspice teipsum, an tuum diluvium decrescat, an verò augeat, aut sibi simile permaneat. Fortassis brevi jubebit Deus animum arca sua egredi. Circumspice teipsum. Proximus est ad æternitatem transitus.

a *Ad Hebr. c. 12. v. 1.*

CAPUT XVII.

Quam ob caussam & quoties ex Arca Noemus emiserit columbam.

NOEMI arca & diluvium priscis tam notum erat, ut in fabulam demum abierit. Hæc origo fabulæ. Annis ab hoc Noëtico diluvio septingentis septuaginta, cum Moyses annum ageret ferè quinquagesimum, Thessalia tota eluvione horribili obruta & submersa periit. Hanc aquarum inundationem Deucalionis diluvium vocarunt, ut supra demonstratum est, & in fabellæ ludicrum redegerunt. Hæc profectò cacodæmonis fuit vafrities, ut diluvii formidabilis historia à Moyse scripta in somniorum nugas fatisceret. Finxerunt igitur hoc Deucalionis diluvio submersum orbem, solum Thessaliæ regem Deucalionem cum Pyrrha conjuge, navi quæ arca diceretur, delatum in Parnassi apicem; émissam etiam ab eis columbam, quæ suo reditu diluviū durare significarit; sed eam sępius evolantē demum emansisse, in signum eluvionis sopitæ. Qua de re in hunc omnino sensum Ovid:

Et superesse virum de tot modo millibus unum,
Et superesse videt de tot modo millibus unam:
Innocuos ambos, cultores Numinis ambos.

Idem de diluvio jam cessante hæc addit:

Iā mare littus habet, plenos capit alveus amnes,
Flumina subsidunt, collesque exire videntur,
Surgit humus, crescunt loca decrescētibus undis.
Postque diem longam nudata cacumina silvæ
Ostendunt, limumq; tenent in fronde relictum.
Redditus orbis erat, quem postquam vidit apertum,

Et desolatas agere alta silentia terras
Deucalion, lacrymis ita Pyrrhã affatur obortis:
Nos duo turba sumus, possedit cetera pontus.
Namque ego (crede mihi) si te quoque pontus haberet,
Te sequerer conjux, & me quoque pontus haberet a.

Plutarchus Parte tertia de animalium sollertia refert dilucidè, à Mythologis tradi columbã nuntiam à Deucalione missam. Et sanè, inquit, qui fabulas narrant, ii columbam ajunt ex arca emissam Deucalioni certum indicium detulisse tẽpestatis cum rursus ingrederetur; serenitatis, cum avolasset Hebræus Philo non minus, apertè, Hunc Græci Deucalionem, inquit, Chaldæi Noam nominant, cujus ætate ingens illud diluviũ acciderit *b*. Lucianus Christiani dogmatis non ignarus, diluvium & arcam Deucalionis æquè memorat. Quod vero scriptores isti asserant, Deucalionis ævo universum orbem fluctibus obductum, tam Scripturæ S. quam ipsi etiam Philosophiæ adversatur. Deucalion certe octingentis pænè annis à Noëmo vixit. Deinde nec Plato, nec Arist. nec Philosophorum ullus asserit ejuscemodi eluvionem naturalibus caussis provenire posse, quæ orbem submergat. Hoc semel dumtaxat factum Noëmi ævo: vice altera orbis non aqua, sed igne obruetur.

De Noëmo sacer historicus ita loquitur: Emisit quoque columbam post eum, ut videret, si jam cessassent aquæ super faciem terræ *c*. Hic explicandum, quoties & quam

a *Ovid. l. 1. Metam.* b *Philo l. de præmiis & Pœnis, post. init. m. p. 707.* c *Gen. c. 8. v. 8.*

ob caussam emissa sit hæc columba, deinde qui sese illa gesserit, quid exoptabilis hic nuntius apportarit, quando emanserit.

§. I.

Post corvum exploratorem perfidum, Noëmus ter columbam misit nuntiam. Prima eodem prorsus die post corvum abiit, eodemque die rediit. Hic Noëmus septem alios dies expectans iterum emisit columbam, quæ vesperi non sine litteris, ut dicemus, rediit. Expectavit denuò Noëmus alios septem dies, & tertium columbam evolare jussit, quæ in arcam non est reversa. Harum legationum caussam interpretatur Chrysost. horribilem diluvii formidinem: nec enim Noëmum per fenestram ausum prospicere diluvii metu. Hoc enim objici posset: Cur Noëmus ipse non prospexit num aquæ subsederint? metus continuit. Chrysost. verba sunt: Ecce justus ille nondum per se audet videre, sed corvum mittit, ac per illum discere vult, an bona rerum mutatio aliqua sit exspectanda *a*. Alphonsus Tostatus censet fenestram non magnam & sublimi loco sitam, arcam admodum fuisse crassam, unde solum pæne cælum suspici, terra ægrè, nec eminus prospectari potuerit. Per aves igitur tabellarias erat explorandum, num aquæ tellurem jam siccam destituerint. Cur autem corvū & columbam, non alias aves exploratum misit? Haud dubium quin Deus illi singulariter id suggesserit ob significatum & mysterium.

Non pauci asserunt, corvum & columbam longinquè ac perseveranter volare, solere

a *Chrys. hom.* 26. *in c.* 8. *Gen. mihi p.* 172.

lere quoque rostro aliquid referre, uti columba vice altera in apertum provolans virentem retulit olivam. Nam ea quæ primam obiit legationem loca utiq; aquis detecta reperit, sed quia omnia etiamnum madida & lutosa. Illa munditiem amans, & sordidare pedes recusans, ad fenestram reversa, à Noëmo retracta est. Quod divinus scriptor ita narrat: Quæ cum non invenisset ubi requiesceret pes ejus, reversa est ad eum in arcam; aquæ enim erant super universam terram; extenditque manum suam, & apprehensam intulit in arcam. Expectatis autem ultra septem diebus aliis, rursum dimisit columbam ex arca. At illa venit ad eum ad vesperam, portans ramum olivæ virentibus foliis in ore suo. Intellexit ergo Noëmus, quod cessassent aquæ super terram. Expectavitque nihilominus septem alios dies, & misit columbam, quæ non reversa est ultra ad eum *a*.

Columba, quæ secundo loco missa evolavit, non ingratum utique pastum invenit, sed sub vesperum frigus noctemq; fugiens, ad hospitium notum rediit. Fidus iste nuntius, ait Chrysost. bonas attulit litteras, decerptum ex oliva surculum reportans. Imperatores Romani, si quam victoriam obtinuissent, laureatas *b* ad Senatum litteras miserunt, ut solus epistolæ aspectus lætum quid loqueretur. Deus Noëmo epistolæ vicem columbam misit oliva insignitam: ex hac olivifera epistola intellexit Noemus, quod cessassent aquæ super terrã.

a *Gen. c. 8. v. 9. & seqq.* b *Alexander ab Alexan. l. 1. Genial. dier. c. 27. mihi p. 46.*

§. II.

Interim Noemus anceps animi hærebat, quid ſtatuendum de progreſſu ex arcâ. Expectavit igitur alios ſeptem dies, & rurſus miſit columbam tertiam, quæ nuntiaret, quantum aquarum imperium eſſet imminutum. Mi bone Deus, quid Noemum crucias? ſi diluvio decreſcente Angelum illi miſiſſes, qui diem egreſſus indixiſſet, omni hoc labore ſuperſedere potuiſſet, quid enim opus ſollicitudine tanta, tot curis? Nimirum ſæpius inculcandum, quod ſupra demonſtratum eſt, velle Deum, ut homo pro viribus laboret, faciatq; quod poteſt, quod humanis viribus impar, hoc ſibi Deus perficiendum ſumit; Dei enim perfecta ſunt opera *a*. Probè igitur noverimus, otiũ noſtrum Deo penitus eſſe diſplicitum. Non deſides aut ignavos ceſſatores, ſed qua poſſumus laboris nos ſocios eſſe cupit. Labori nos creavit, nõ quieti, niſi illi, quæ ſequetur in cælo. Ita Noemus quatuor omnino nuntios amandavit, ſemel corvum, ter exploratricem columbam. An una eademq; columba ternas legationes iſtas obierit, incertum; veroſimile unam eamdemque fuiſſe. Cum volatu primo abiit, lutata rediit, maximè pedibus, ait Ioſephus. Itione altera viridantem oleæ ramuſculum roſtro deportavit. Sed unde frõdes huic arbori quę anno toto jugulatricibus aquis merſa latuit? Ambroſius multum ambigit, num ea ante diluvium frõdere cœperit, & ſub undis ſervata has comas non amiſerit. Ante diluviũ fronduiſſe veroſimilius. Nam olea, teſte Plinio,

a *Deut. c. 32. v. 4.* iis

iis arboribus accensenda, quæ per hiemem folia & virorem non perdunt. Quod Chrysostomus confirmans, Olea, inquit, semper virens est. Ex quo facilis conjectura est, diluvium etsi pleraq; omnia humi nascentia eradicârit, eam tamen oleam, aliasque arbores quę minùs resistebāt aquis, perdurasse. Rabbini somniant hunc ramum ex olivifero Sionis monte, alii ex paradiso sumptū. Somnia sunt & nugæ. Eam arborem Deus vivere sub aquis voluit, ut columba exploratum evolatura reperiret, quod domum referret in mysterium futuris sæculis.

Tertullianus mysterii non ignarus. Quēadmodū, inquit, post aquas diluvii, quibus iniquitas antiqua purgata est, post Baptismum (ut ita dixerim) mundi, pacem cælestis iræ præco columba terris adnuntiavit dimissa ex arca, & cum olea reversa, quod signum etiamnum apud nationes paci prætenditur *a*. Sicut igitur à primordio imaginis divinæ præco serpens, ita divinæ pacis præco fuit columba. Nec verò sine caussa Rex David columbinas alas expetens, Quis, inquit, dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam *b*?

Annon, Regum optime, accipitris, aut cygni, aut aquilæ, aut struthionis alæ, ad hos volatus longè commodiores forent? Non sanè, alis columbinis hic opus est. De cælestis sponsi oculis sacer Auletes canit: Oculi ejus sicut columbæ super rivulos aquarum, quę lacte sunt lotæ, & resident juxta fluenta plenissima *c*. Multæ aves aquis se mer-

 gunt

a *Tertull. l. de baptismo, c. 2. mihi pag. 461.*
b *Psal. 54. v. 6.* c *Cant. c. 5. v. 12.*

gunt,anates, mergi & olores. At verò columba rivis adſidet,& in aqua velut ſpeculo obſervat vulturis,ac milvi, aut aliarum aviũ volatus,ut ab iis ſibi caveat.Iſtius volucris alas aptari ſibi vult rex David. Si enim ſublime tantùm volare voluiſſet,alas aquilæ petiiſſet;ſi prædam avehere,ardeæ;ſi oculis placere, pavonis pennas ſibi quæſiſſet. At ille volare deſiderat,ut requieſcat,& quidẽ non in aqua; ſed juxta aquam. Aquæ multæ, homines multi: qui cogitat quieſcere, fugiat adire turbas,convivales frequentare menſas, ſectari delicias. Beata quies in his diverticulis non invenitur. Hic iterum præceptiones geminæ ſedulò penſitandæ.

§. III.

I. *Fuge mundi cœnum*, fuge lutoſas vias,heu fuge crudeles terras. Reperiſſet equidem columba Noëtica aquis extantia loca, ſed omnia ubique madida,lutoſa, lubrica. Has ſordes exoſa hæc ales,inquinare pedes noluit, perinde ſi dixit: Revertar in arcam meam, loco illic meliore hoſpitor. Quiſquis præſentem mundi ſtatum conſiderat, vel preſſis etiam oculis,modo auribus apertis, facilè percipiet, quàm omnes cœno merſi jacent.In urbibus non paucis juſtitia planè cerea eſt torqueri, flecti, fingi facilis in quamcumque partem. Alibi aperta imperat injuſtitia. Libido nuſquam non regnat & triumphat.Pudicitia paſſim exulat, impuræ Veneri locis omnibus largiſſimè litatur,ad carnis leges vivitur.Qui cælum vi rapiant, qui æternitatem ſerio expendant, vix pauculi & pænè nulli ſunt; qui alienam famam obtrectent, ſeipſos non inſpiciant, innu-

innumeri ſunt: mores improbi, ſermones fœdi, magna ſcelerum ubertas; Prætextata & obſcœna verba ubique locorum audias; Nemo quod bonum eſt, loquitur *a*. Non eſt qui faciat bonum, non eſt uſque ad unum *b*. Conviviorum luxus, veſtium pompa jam in mores tranſierunt, non amplius annumeranda vitiis: ſudores pauperum haurire, inopum medullas ſugere, jam pervulgatæ conſuetudinis eſt. Hæc vel cæcis patent. Hoc tali cœno mundus refertiſſimus. Praga, Pariſii, Roma, urbes maximæ, ſed ſanè lutoſæ; cum pluit, merum cœnum viæ ſunt. Haud aliter mundus ſpurciciis & ſordibus exundat. Sed ſicut in illis urbibus ea, quæ quotidiana ſunt, minus curantur: ita in mundo, quod pænè omnes faciunt, vix vitioſum habetur. Inquinatæ ſunt viæ illius in omni tempore *c*.

Lex mundi eſt: Qui nocet, noceat adhuc, & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc *d*. Hanc legem plerique omnes religioſiſſimè ſervant, & inſignes in nequitiis faciunt progreſſus. Alter alterum impellit, & ad vetita viam comiter præeundo monſtrat. Exemplis mutuis ſuaviſſime perimus. Sunt qui omnia ſuperbiæ ac avaritiæ præcepta exactiſſime doceant, ſunt qui ea ſtudioſiſſime diſcant. Hic ſæpe diſcipulus ſuperat magiſtrum. Non deſunt, quibus hæc artificia ſordere incipiunt; cuperent ii in officinis melioribus ſudare, ſed pudore inertiſſimo, aut conſuetudine multa vinciuntur. Quid agis, ajunt ipſi ſecum, tu mundi leges non migrabis; hoc pleriq; omnes faciunt; te ce-

a *Hier.c.8.v6.* b *Pſ.13.v.2.* c *Pſa.5 v.26.* d *Apoc.c.22.v.11.*

teris

teris ſanctiorem ne crede; his artibus,huic vitæ modulo aſſuevisti; exuere pelle difficile; hæc ſacra aliter non conſtant. Exoſa nimis ſapientia eſt,ubi omnes publice inſaniunt.Monitũ illud non neſcio: Non intrabit in eam aliquid coinquinatum *a*.Excutiã ergo cœnum, antequã ad cæli portam venero.Pergamus igitur,quo cœpimus pede. Ita qui in ſordibus eſt , ſordeſcit adhuc.

Quam longe aliter ſapiens rex David,& cœnoſas mundi voragines declinare cautus,Ab omni via mala,inquit,prohibui pedes meos *b*. Nec illi ſatis fuerat ſordentes vias exiiſſe , inſuper & volatus appetens, Quis dabit mihi pennas, inquit, & volabo? non traham per cœnum pedes , non mergam me luto, alta & divina meditor , volabo, plus conſcientiam & cælum , quam pecuniam & pompam curabo.

Fuge mundum , fuge, fuge, quicumque mundus cupis vivere.Vbicumque potes,te turbis exime;peſſimus ad virtutem dux eſt populus.Vtique quo major eſt populus cui commiſcemur,hoc periculi plus eſt. Arcta via eſt , & anguſta ſemita quæ ducit ad vitam,& pauci inveniunt eam.Spatioſa via & ampla porta eſt quæ ducit ad mortẽ, ad interitũ, multi intrant per eam.Fuge multos, fuge etiam teipſum, ſi vitioſorum multitudinem ſequaris. Ante omnia fuge libidinem, & vel libidinis umbram,& omne vitiorum cœnum facilius declinabis. Specioſa ſcelerum porta, deteſtabilis luxuria.Ergo fuge mundi cœnum,ſi amas cælum.

II. *Pacis tranquilitatem ama.* Columba Noë-

a *Apoc.c.*21.*v.*24. b *Pſa.* 118.*v.*10.

Noëtica ſecundum emiſſa non vano volatu terras luſtravit; nec enim vacua rediit, ſed oleæ germen roſtello reportavit, velut recentes fructus, novam arboris ſobolē poſt diluvium natam. Heu quot in orbe homines ſunt,nō columbæ,ſed corvi,accipi tres, milvi,vultures, lapidarii falcones,qui ſemper ſtrictum acinacem roſtro ferunt, quiſquis eos tangit acinacem ſentit. Hi tales tranquillitatem & pacem animi,quam ipſi non habent, in aliis turbant & evertunt. Quidquid loquuntur, lapides aut cultros putes, adeo tumultibus,excandeſcentia,rixis omnia miſcent,homines aſperi,altercatores, turbidi,pugnaces, iracundi,litigioſi, litis ſatores, diſcordioſi, intractabiles, qui aſſiduè tumultuantur currunt, volant, evaginatum gladium ore ſemper præferunt.

Chriſtus à cruce jam redivivus quotieſcumque ſuis ſe diſcipulis ſpectandum præbuit,inſtar placidiſſimæ columbæ ramum olivæ ſemper prætulit,cum dicto: Pax vobis.Quo ritu & ſuos inſtruxit, ut in orbem evolaturi columbinis ſeſe moribus nemini non probarent: Eſtote ſimplices ſicut columbæ *a*. Intrantes in domum ſalutate eam,dicentes:Pax huic domui *b*.Hæc olearum germina ori eorum inſeruit. Ita quivis Chriſtiani ſanguinis,qui ſeſe columbis iſtis Chriſto & Apoſtolis aggregare cupit, olivam ore ſemper præferat, adverſus omnes placidus,mitis, benevolus, lenis, moderatus,bonorum verborum largus, oris mellei,verbo columba ſit, quæ nec unguibus, nec dentibus,nec cornibus pugnet. Chriſtiano-

a *Matth.c.*10.*v.*16.*Ibid.v.*12.b *Lu.c.* 9.*v.*4.

anorum est olivas, non scorpiones *a*, non taureas *b* præferre, verbis omnia mitigare, inter dissidentes pacem conciliare.

Ruffinus Aquilejensis rem memoratu dignissimam refert de pace inter duos miro artificio conciliata. Prisci auctoris verba, Lector, fide optima tibi admetiar, ne vocula quidem mutata, ne priscæ venustatis ingenuam ac simplicem amœnitatem corrumpam. Ruffinus rei gestæ narrationē ingressus de verbo ad verbū hæc memorat *c*.

a *Spinosos fustes.* b *Lora bubula.* c *Ruffin. Aquil. l. 3. n. 6. apud Rosvveyd. mihi pag. 501.*

§. IV.

Referebant sancti seniores nobis dicentes Quia fuit quidam monachus in eremo Scithi; venit autē ad visitandos sanctos Patres in loco, qui dicitur Cellia, ubi multitudo monachorum divisis habitabat cellulis. Cumque non inveniret ad præsens cellulam ubi posset manere, quidam de senioribus aliam vacantem cellulam dedit ei, dicens: Interim repausa in hac cellula, donec invenias ubi possis manere, Cumque ad visitandum eum convenirent quamplurimi fratres, desiderantes ab eo audire verbum salutis æternæ (habebat enim spiritualem gratiam docendi verbum Dei) videns ille senior qui ei ad habitandum præstiterat cellam, invidiæ livore cor ejus vulneratum est, & indignari cœpit ac dicere: Quoniam ego tantis temporibus in hoc loco habito, & ad me non veniunt fratres, nisi rarissime, & hoc in diebus festis, & ecce ad istum impostorem pæne quotide fratres quamplurimi vadunt; dixitque discipulo suo:

Vade & dic ei,ut egrediatur de cellula illa, quoniam necessaria mihi est. Cum antem perrexisset discipulus ejus ad illum fratrē, dixit ei. Mandavit abbas meus sanctitati tuæ,jube ei per me mandare, qualiter habeas; audivit enim te infirmari. Ipse vero remandavit ei,dicens:Ora pro me,domine Pater,quia valdè stomachum doleo, Reversus autem discipulus dixit abbati suo: Nimis rogat sanctitatem tuam, ut vel duos dies jubeas ei inducias dare,ut possit sibi aliam cellam providere. Transactis autē tribus diebus,iterum misit discipulū suum,dicens: Vade,dic ei, ut egrediatur de cellula mea, nam si rursus distulerit, dices ad eū, quia continuo venio,& cum baculo cędendo expello eum de cella mea. Pergens autem discipulus ad supradictum fratrē dixit ei.Quoniam valde sollicitus est abbas meus de infirmitate tua, ideo misit me requirens si melius habeas. At ille respondens dixit:Gratias ago, domine sancte, charitati tuæ,quia sollicitus es de me, verumtamen precibus tuis melius habeo. Reversus autem discipulus dixit abbati suo: Etiam & nunc deprecatur sanctitatem tuam,dicens, ut usque ad diem Dominicum expectes,& statim egredietur. Cum autem advenisset Dominicus dies, & non egrederetur; accipiens vectem senior,inflammatus invidię & iracundiæ spiritu,pergebat, ut cædendo expelleret eum de cellula sua. Accedens autem discipulus ejus dixit ei.Si jubes,pręcedo te,& video, ne forsitan aliqui fratres ad salutandum eum venerint, & si viderint te,scandalizentur.Pręcessit ergo discipulus,

&

& ingressus ad eũ dixit: Ecce abbas meus venit ad salutandum te, egredere ergo celerius, & cum gratiarum actione occurre ei, quia pro nimia charitate & dilectione venit ad te. Qui statim surgens, cum nimiâ alacritate occurrit ei. Cumq; vidisset eum, antequam approximaret ad eum, prostravit se pronus in terram, adorabatq; senem cum gratiarum actione, dicens: Retribuat tibi Dominus, charissime pater, bona æterna pro cellula tua, quam mihi propter nomen ejus præstitisti, & in cælesti Ierusalem inter sanctos suos Christus Dominus tibi gloriosam & splendidam præparet mansionem. Hæc autem audiens senior, compunctus est corde, & projiciens baculum recurrit in amplexus ejus, & osculatus est eum, & invitavit illum ad cellulam suam, ut pariter cum gratiarum actione sumerent cibum. Vocavit autem senior supra memoratum discipulum suum, & interrogavit eum, dicens: Dic mihi, fili, si dixisti verba isti fratri, quæ propter cellulã mandavi, ut diceres ei. Tunc discipulus ejus confessus est ei, dicens: Verè Domine dico, quia propter humilitatẽ, quam tibi exhibere debeo, tamquam patri & domino, ideò non audebã respondere tibi aliquid, quando me mittebas ad eum; verumtamen nihil eorum dixi ei, quæ mandabas ad eum. Hæc audiens senior statim prostravit se ad pedes ejus, dicens: Ex hodierna die tu meus pater esto, & ego discipulus tuus: quoniã te festinante & moderante, ac cum timore & charitate Dei agente, & meam & illius fratris animã de peccati laqueo Chri-

stus Dominus liberavit. Pro fide enim & sancta sollicitudine & intentione discipuli, qui perfecte in charitate Christi diligebat abbatem suum, & anxiè timebat, ne per invidiæ & iracundiæ vitium, aliquid tale ageret pater suus spiritualis, ut perderet omnes labores sanctos, quos ab ineunte ætate in Christi servitio, pro vitæ æternæ præmiis laboraverat; ideoque Dominus donavit gratiam suam, ut in pace Christi pariter lætarentur *a*.

Beati pacifici, beati, quoniam filii Dei vocabuntur *b*. Et quemadmodum Noëmo columbæ oleam ferentis reditus ad arcam fuit gratissimus; ita tales pacis amatores, cum veniunt sanctissimam Eucharistiam sumpturi, convivæ sunt gratissimi, nam olivam secum afferunt, animum tranquillum & pacatum, qui pacem & in seipso & in aliis amet ac tueatur.

Sed ea subinde tempora sunt, quibus olivæ ramus unicus haud sufficiat; fasce opus est. Quisq; cautus circumspiciat, quibuscum agat, si cum biliosis, fremebundis, asperis, iracundis agendum, ramis oleaginis compluribus est opus: Responsio mollis frangit iram *c*. Prudenti verborum moderatione in amorem pacis omnes trahendi. Atque hos revera dixeris columbas, qui tumultuantium, iracundorum, rixantium medii, nihilominus benigni, mites & pacifici degunt. Ea de re sibiipsis gratulatus rex David, Cum his, inquit, qui oderunt pacem, eram pacificus *d*. Hoc artis, hoc virtutis est. Inter

P quie-

a *Ruffin. dicto loco apud Rosvveyd.* b *Matth.* 5. *v.* 9. c *Pro. c.* 15. *v.* 1. d *Psal.* 119. *v.* 7.

quietos & pacificos placidè ac sedate agere, inter turbatores & impacatos turbare & altercari etiam improbi norunt; at vero inter turbidos ac litigatores, inturbidum & quietum esse, hoc soli norunt virtutis amatores. Hæ laudatissimæ sunt columbæ, quæ in olivetum evolitant, ubi Christus cruciatus suos exorsus, tam hostes suos, quàm suum discipulum Iscariotem proditorem humaniter & amicè salutavit. Per hæc vireta dociles columbæ illæ pascuntur, hic gemunt, hic amare inimicos discunt, hic sese ad omnem animi tranquillitatem componunt, illud Paulinum sedulo meditantes: Quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes *a*. Verum pacis studium, summum animi solatium,

a *Ad Rom. c. 12. v. 18.*

CAPUT XVIII.

Noemus ex arca progreditur, & sacrificat Deo.

AQuarum inundationes non raro terris ingentē vastitatē attulerunt. Melchior Nugnetius anno millesimo quingentesimo quinquagesimo octavo, die octavo Ianuarii litteras è Coccino dedit, quibus deploravit apud Sinas in provincia Sanciorum, eluvione horrenda septem omnino urbes, prę ter pagos vicosque plurimos periisse, tam pecore omni quàm hominibus submersis. Et ut constaret hæc fieri Deo vindicante, multi aquas evadere conati, igne cælesti sunt consumpti, septennis puerulus evasit.

Anno millesimo quadringentesimo primo, quod Ludovicus Guicciardinus *a* narrat,

a *In suâ Hollandia.*

nt, in Batavia inundante mari septuaginta duo grandes pagi fluctibus repentinis obruti sunt, supra centena millia hominum interierunt.

Plura ejuscemodi provincialia diluvia, cum illo generali orbis maximo conferri neutiquam possunt, quod omnes tum homines quàm animantes hausit. Noemus solus Deo visus est dignus, qui cum paucu-lis servaretur. Servatus est in aquis anno toto & aliquot diebus. In arca velut in hypocausto tutus abdebatur. Nullam potuit renavigationis curam gerere Deus erat navarchus, Angeli remiges; his fidendum, qui etiam in portum, altos Armeniæ montes, felicissimè deduxerant.

Postquam igitur jussu divino terrā subierunt aquæ. Noemo Deus præcepit: Egredere ex arca tu & uxor tua, filii tui, & uxores filiorum tuorum tecum. Egressus est Noe & filius ejus, uxor ejus & uxores filiorum ejus cum eo. Sed & omnia animantia jumenta & reptilia, quæ reptant super terram secundum genus suum, egressa sunt de arcâ *a*. Hoc loco exponendum, qua ratione hic egressus velut è cœnobio institutus sit, deinde quomodo Noemus se gratum Deo exhibuerit, & mox ab egressu sacrificarit.

a *Gen. c.* 8 *v.* 16. 18. 19.

§. I.

Affirmari verissimè potest, Deum anno toto totoque orbe terrarum non habuisse, nisi unicum monasterium; hoc in terra omnis ejus familia fuerat. Neq; vero monasterium illud incolis frequens & numerosum exstitit. Isidorus olim in uno cœnobio

ultra mille monachos numeravit. Appollonius ſupra quinq; millia monachorum religioſa diſciplina gubernavit. Pachomius anno à partu Virginis quadringenteſimo diverſis domibus non adeò diſſitis, ad ſeptem millia diſcipulorum habuit, quos in viginti quatuor Græcorum litteras divìdit. Serapion, quod Palladius ſuis ſe oculis vidiſſe aſſerit, certis habitaculis decem millia cœnobitarum cenſuit ſuæ curæ commiſſa.

Tot religioſos homines in ſuo Aſceterio Deus non aluit. Diviſum potius monaſteriolum dicendum, cujus pars utraq; non niſi octenos homines, viros quatuor, totidemque feminas clauſit. Arcam Monaſterium aut Aſceterium *a* fuiſſe, vel inde liqueat. Tres primæ principeſque cœnobiorum leges ſunt, Paupertas, Caſtitas, Obedientia. Et paupertas quidem in arca ita colebatur. Hi octo religioſi homines cognatos, parentes, amicos, ſuaſque domos deſeruerunt, ſeſeq; totos divinæ providentiæ commiſerunt; quivis eorū dixerit: Omnia mea mecum porto. Commeatus in annum arcæ inferendus erat, ſpes ſimul ingens concipienda, aut congeſtam annonam non defecturam, aut ſeſe à Deo velut incluſas aviculas paſcendos. Nulla hic divitiarum, ſed vitæ potius & ſalutis cura.

Pudicitiam verò & caſtimoniam, dum arcam habitarunt, religioſiſsimè colebant. Hic divini ſcriptoris ſingulæ voces, earumque nexus & ordo accuratè penſitandus. Imperatum eſt Noëmo: Ingredieris tu, & filii tui; uxor tua, & uxores filiorum tuorum.

a *Iuſtiniani Codex ita loquitur.*

rum *a*. Separatim viri feminæque, divisis scilicet contuberniis. Factumque quod jusserat Deus: Ingressus est Noë, & filii ejus, uxor ejus & uxores filiorum ejus *b*. Alius in egressu servabatur ordo. Noemo namque dictum: Egredere de arca tu & uxor tua; filii tui & uxores filiorum tuorum *c*. Profecto non subibant arcam velut choreas ducturi, cum vir feminam manu trahit. Viri bini ac bini, binæ ac binæ feminæ ingrediebantur arcam. Alius fuit egressus. Atque hoc primus videtur observasse Ambrosius, quod oratione uberi & diserta explicat. Iamque Hebræorum & Christianorum Doctorum pervulgata sententia est, Noemum & tres filios, Noemi conjugē & tres nurus pudicè ac castè anno toto velut religiosam familiam in monasterio viduos & cælibes vixisse, perinde ac si quatuor matres cum totidem filiis una habitarent. Ita etiam Hieronymus, Rabinus, Anselmus, Cajetanus, alii sentiunt. Hieronymi verba sunt: Quando ingreditur in arcam Noe, tam ipse quàm filii ejus ab uxoribus suis separantur: (Ingrediaris tu & filii tui) quando egrediuntur in terram, junguntur paria *d*. Non soli autem homines toto diluvii tempore castè ac continenter toro cęlibe vixerunt, sed & ipsæ pecudes hanc continentiæ legem non ruperunt. Nam, uti Ambrosius *e* aliique docent, tempus erat lugendi, tristandi, dolendi; dies pœnitentiæ dicti, non choreis, non lasciviæ: bacchanalia tunc

P 3 vivere,

a *Gen.c.6.v.18.* b *Gen.c.7.v.7.* c *Gen.c.8.v.16.* d *Hieron.l.1.contra Iovinianum.* e *Ambros.tom.4.l.de Noe & arcâ.c.21.*

vivere, nimis importunum: luctus & lacrimæ hos sibi menses rapuerunt. Neque vero aliud in totius orbis funere decebat fieri. Nec paupertas solum & castitas, sed & obedientia, eaque strictissima exercebatur in arca, quam divinus scriptor sæpius dilaudans, Fecit, inquit, Noe omnia quæ præcepit illi Deus. Ita primariæ cœnobiorum leges paupertatis, castitatis & obedientiæ sanctiones in hoc arcæ asceterio servatæ.

Neque vero monasterium dumtaxat religiosum, sed clausum & obseratum arca fuit, cujus janitorem Deus ipse egit. Et uti quandoque monasteria in aquis conduntur, ut insulæ sint, & plus habeant quietis, nec aliorum vicinia turbentur, ita Deus hoc suum monasterium in immensi maris medio collocavit. Hic octo homines verè soli & clausi, verò Ascetæ & monachi agebant, omnia circumquaque mortua jacebant; illi inter se solos & cum solo Deo loqui commodissimè poterant. Prætereà hoc arcæ monasterium in monasterii ritum est ædificatum cellulis distinctis, unicam & quidem parvam habuit fenestram, per quam non animi caussa prospicerent, & aliquot horas malè comburerent, prospiciendo, transeuntesque numerando, uti in civitatibus fieri amat, ubi totos subinde dies ad fenestras inanissima non raro & noxia curiositate consumunt otiosi spectatores. Illæ in arca moniales & monachi cælum dumtaxat suspicere, & auræ aliquid potuerunt admittere. Et forsan fenestra majorem partem obstructa fuit, quando quidem Chrysostomus miratur in egressu non

non occæcatum. Ipsius Chrysostomi verba do expendenda. Iterum hic, inquit, me invadit stupor, ut admirari cogar justi hujus virtutem, & Dei misericordiã. Quo modo enim (dic mihi) post tantum tempus, ut se ēri commisit, & oculos ad cælum spectandum intendit, non captus est oculis & excæcatus? Scitis enim benè, quod solet hoc contingere hominibus, etiam ad parvam diei partem in tenebrosis caliginosisque locis agentibus, quàm subito in lucis fulgorem aspicere volunt. Iustus autem illo anno integro & tot mensibus in arca, quasi in tenebris agens, etiam nunc viso lucis jubare, nihil tale expertus est. Dei enim gratia erat, & patientia ab ea illi concessa, quæ etiam corporis sensus firmiores reddiderat & potentiores quàm qui à corporalibus necessitatibus vincantur *a*.

a *Chrys. hom. 26. in c. 8. Gen. mihi pag. 183.*

§. II.

Ita annuum hoc tempus quo Noemus arcam habitavit, rigidum fuit tirocinium, imo annum excessit. Si namq; totum tempus quo Noemus in arca latuit, ad verum calculum revocemus, dies trecentos octoginta duos supputabimus *a*. Ita Noemus annum integrum insuper & septemdecim dies arcæ utero conclusus delituit. Annus sane prolixus, & liberaliter extensus. Ubi ergo Noemus cũ suis austerius hoc tentamentum superavit, & Deo Angelisque suæ virtutis specimen dedit, ostenditque luculentè, quo feratur animo ad serviendum Deo, dimissus est ex annuo asceterii

a *Annus alioqui dies habet 365.*

illius carcere, & in libertatē assertus. Locutus est autē Deus ad Noe, Egredere de arca tu, & uxor tua, filii tui, & uxores filiorum tuorum: Egressus est ergo Noe & filii ejus: uxor ejus & uxores filiorū ejus cum eo *a*.

Sed quid opus hic ad egressum novo mandato? Post missos quatuor exploratores, terra jam sicca, cur non illico sponte progreditur? Sed excellens & perfecta Noemi obedientia volebat, ut sicut arcæ limen ad Dei jubentis vocem nutumq; iniisset, ita prorsus nec aliter eo exiret. Quod Ambrosius perspicue affirmans, Iustus, inquit, nihil sibi arrogat, sed totum se divino committit imperio. Et maximè qui cælesti fuerit ingressus oraculo, cęleste debuit, ut egrederetur, expectare responsum. Verecunda enim justitia est, quia inverecunda iniquitas *b*. Ita Iosepho Christi nutritio præcipit Angelus: Esto ibi usque dum dicam tibi. Quod autem Deus singulariter præceperit una omnes animantes egredi, id caussæ assignatur: Sicut divinæ providentiæ miraculum fuit, omne genus animalium tam facili concordiâ in arcam induci; ita non minus fuit miraculi, eadem educi ex arcâ.

Noemus autem vix progressus ex annuo carcere illo, mox struere cœpit & ædificare non sibi suisq; domum, sed Deo altare, historico sacro teste: Ædificavit autem Noe altare Domino *c*. Pius & gratus in Deum animus gratiarum actionem differri noluit. Ideo Noemus continuo & quamprimum pedem in terra fixit, se gratum Deo stitit, quod

a *Gen. c. 8. v. 18.* b *Ambros. tom. 4. c. 21. de Noe & arcâ, mihi pag. 158.* c *Gen. c. 8. v. 20.*

quod sibi suisque pauculis ex omni humana gente servarit vitam in illa ineluctabili mortis necessitate. Ita mox divinum cultum, exteriori sacrificio, quod Deo soli adolendum, testatus est. Inter sacrificia primas habet holocaustum, quod absumit omnia. Atque hoc Noemus obtulit Deo: Tollens de cunctis pecoribus & volucribus mundis, obtulit holocausta super altare: Odoratusque est Dominus odorem suavitatis *a*. Prima hic altaris mentio. Ejus usum Noemo traditum à majoribus, verosimillimum. Altari jam structo Noemus è quavis specie tam avium, quàm ceterorum animalium mundorum, Deo unum per holocaustum obtulit.

Quærit hoc loco Ambrosius, quid istuc Noemus fecerit injussus, cum alia omnia aut monitus fecerit, aut jussus. Ad suam ipsius quæstionem, Non debuit Dominus, inquit, quasi avarus mercedem gratiæ postulare. Et justus eam intellexit veram actionem gratiarum esse, quæ non juberetur, sed deferretur: itaque nec dilationem passus est. Etenim grata animi virtus passionem dubitationis excludit, qui autem debitum gratiæ, ut à se exigatur, expectat, ingratus est *b*. Serio gratus homo jussa & imperium non expectat. Ideo facit quod suarum partium esse judicat. Ingratus est, qui cunctatur, dum gratiarum actio postuletur. De Noemi etiamnum captivi patientia, de liberati grato animo differens & Chrysostomus, Nam si ille, inquit, inter tot im-

a *Gen. c.* 8. *v.* 20. 21. b *Ambros. l. de Noe & arca, c.* 22. *pag.* 158.

improbos versans, in medio molestiarum jactatus, neque habens familiarem aliquem, in tantum virtutis fastigium pervenisse inventus est: quæ nostra erit excusatio, cùm nec talia nobis sint præpedimenta, & tamen negligentes sumus ad bona opera? Nolo enim dicas mihi solam illam quingentorum annorum vitam, quando subsannabatur & irridebatur, versabaturque in medio flagitiosorum: sed & annum illum narra, quem totum in arca transegit, qui sanè conferendus mihi videtur toti, tempori superiori. Tantam ibi afflictionem ferre cogebatur justus ille, in tanta existens angustia, & neque auram recentem captare valens; & ferarum brutorumque convictum ferens: qui & in omnibus mentem suam, solidam declarabat, & voluntatem flecti nesciam, & fidem erga Deum, per quã facilè & leviter omnia sustinebat. Atque idcircò, quoniam quod suum erat, totum afferebat; & eorum, quæ Deus dat, abundè potitus est. Quamvis enim multam ferret in arca angustiam, attamen terribilem tempestatem & communem omnium internecionem effugiebat, Et propterea post angustiam illam & intolerabilem carcerem, securitatem & quietem adeptus est unà cum divina benedictione. Et iterum suam gratitudinem operibus indicavit, & ubique invenies primatum illum obtinere. Nam sicut per ætatem primam omnem virtutem sectatus est, & à vitiis se alienavit, quibus, qui tunc vivebãt, infecti erant; unde neque pœnarum particeps fuit, & cum alii omnes suffocaren-

tur, ipſe ſolus ſervatus eſt: ita rurſus quia fidem quoque habuit, & cum gratiarum actione ſuam in arca habitationem tulit, iterum divina dona copioſe illi conceſſa ſunt. Et cum egreſſus ex arca & in priſtinum ſtatum reſtitutns eſſet, ſtatim benedictionem conſecutus eſt, & iterum ſolitam præ ſe tulit gratitudinem, factaque gratiarum actione etiam tunc majoribus beneficiis divina gratia ipſum cumulavit. Mos enim divinæ miſericordiæ eſt, ut ſi nos tenuia quædam & vilia obtulerimus, multa liberalitate nos remuneretur. Et ut diſcas, quanta ſit humana tenuitas, & quanta Dei magnificentia. Nos etiam ſi quid voluerimus offerre, quid amplius offerre poſſumus, quàm quantum verbis gratias referimus? Ea ſanè, quæ ipſe exhibet, opere præſtat. Quàm imparia autem ſunt verba & opera *a*? Hic prout cœpimus documentum geminum inſtillamus.

a *Chryſoſt. tom.* 8. *in c. Gen. hom.* 26. *mihi pag.* 174.

§. III.

I. *Eſto gratus Deo*. Grati animi principium eſt ac fundamentum, agnoſcere beneficium. Noemus hanc cum Deo rationem diſputabat: Sola Deus in me miſeratione motus gratia meriſſima juſſit arcam à me ædificari, meæ meorumque vitæ tuendæ. O bonitas divina! mihi è tot centenis millibus pepercit uni cum pauculis. Beneficium numquam ſatis æſtimabile. Eſt ergo æquiſſimum, ut ego eum, qui me ſervavit in arca, ſacrificio, quo quidem poſſum, optimo, colam, aram illius honori ſtruam, meipſum

in

In victimam, si quidem fieri posset, imponã. Omnia illi debeo, qui mihi tam largiter dedit omnia. Nimirum noverat Noemus hoc beneficii æstimare, Et quia sciverat Deum humanis victimis non placandum munda solum animalia selegit obtulitque, non ignarus quibus hostiis Numen esset propitiandum Atq; hoc holocaustum ita Deo placuit, ut volumen sacrum asserat: Odoratusque est Dominus odorem suavitatis. Hoc ad modulum intelligentiæ nostræ captumque dictum est. Quemadmodum assi altilis opimi odor mirificè recreat, salivã movet. & pascit ac satiat; ita Deus holocaustum Noeticum tã gratum habuit & acceptum, perinde si eo delectaretur ut homo, cujus odoratum mulcet nobilis suffitus. Chaldæa interpretatio est: Suscepit Dominus cum beneplacito oblationẽ ejus, haud aliter, acsi hujus sacrificii præstans odor peccatorum dispelleret fœtores. Voluntas in Deum grata, Deo gratissima. Et quid nos homunciones misellі minore impendio præstamus quàm gratiã referre, & honorem beneficio habere! Beneficiis divinis qui respondere possumus nisi hoc uno, gratias agendo? Animus gratus jucundum Deo sacrificium.

Nos beneficia innumera jugulamus solius animi ingrati crimine. Nec enim immeritò negatur ei gratia, quam non ut gratiam accipit, sed exigit ut debitum, acceptum non æstimat, sed eam celeri oblivione sepelit, numquam minus disertus, quàm in gratiis agendis. Quando igitur, ingrate, beneficia pensi non habes, & sumptuosum nimis tibi videtur gratis meminisse, idcir

co quid-

eo quidquid hactenus beneficiorum in te collatum eſt, in alterum jure derivabitur. Nec enim ignorare potes patrisfamilias vocem. Tollite ab eo talentum, & date ei qui habet decem talenta *a*. Scitum Ariſtotelis eſt : Senſibile ſupra ſenſum poſitum non facit ſenſationem. Nos plurima Dei beneficia nobis proxima & intima quaſi non videmus , ideò nec æſtimamus vires, valetudinem, decoram formam, egregiam ſtaturam, perſpicacem Intelligentiam, fortunas amplas. Cum igitur iſta non æſtimamus, nec gratiam perſolvimus , jure Deus ingratis valetudinē adimit, fortunas minuit vires frangit, morbos immittit. Hic jam vociferamur & ejulamus, beneficam Dei manum contractam, divinorum beneficiorum fontem ſiccatum querimur, nos à Deo deſertos lamentamur. Quid dicitis, ingratiſſimi, quas in Deum voces mittitis, quam expoſtulatis cum Deo injuriam? Culpa, quam Deo impingitis, veſtra eſt. Tot annis valetudo vobis proſpera fuit , nemo veſtrū inter ſingularia beneficia eam numeravit: honeſtiſſimæ vobis facultates à Deo tamdiu, conceſſæ ſunt, quis veſtrum ea de re Deum amavit , & memori mente gratias egit? Quot & quanta in vos alia beneficia Deus congeſſit, quis ſeriò ſe gratum præbuit? Beneficia vobis proxima, vobis intima tranſiiſtis, cæci imò maleficiis beneficia compenſaſtis ; nunc jure merito ab ingratis Deus, quod ſuum eſt, abſtulit. Hic Dei mos eſt, beneficas manus ab ingratis abſtinere , & eas gratis porrigere. Ergo, quod Eccleſiæ quo-

a Matth. c.25.v.28.

quotidianum votum est, gratias agamus Domino Deo nostro. Verè dignum & justum est, æquum & salutare, nos tibi SEMPER & UBIQUE gratias agere. Quod Paulus impensissimè commendans: In omnibus, inquit, gratias agite. Hæc est enim voluntas Dei in Christo IESU in omnibus vobis *a*. Idem sæpius & unicè inculcans, Et gratis estote, ait, grati *b*. Et ejus rei seipsum statuens in exemplum, Non cesso, inquit, gratias agens pro vobis *c*. Hanc ob caussam suos iterum iterumque de agendis gratiis commonefaciens, Gratias, inquit, agentes semper pro omnibus, in nomine Domini IESU Christi, Deo & Patri *d*. Ut gratia abundans per multos in gratiarum actione abundet in gloriam Dei *e*. Quoniam ministerium hujus officii non solum supplet ea, quæ desunt sanctis, sed etiam abundat per multas gratiarum actiones in Domino *f*. Noemus beneficiis divinis gratissimus, vix egressus est arcâ, mox in gratiarum actionem sospitatori tot munda animalia sacrificavit. Immolemus Deo, & nos hostiam laudis sacrificemus sacrificium justitiæ *g*. Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non despiciet. Hoc illud mundum est animal, quod Numini gratissima est victima. Quanta possumus submissione animi grati simus, in omnibus & pro omnibus gratias agen-

a 1. *ad Thess. c.* 5. *v.* 18. b *Ad Colos. c.* 3. *v.* 15. c *Ad Ephes. c.* 5. *v.* 16. d *Ad Ephes. c.* 1. *v.* 20. e 2. *ad Cor. c.* 5. *v.* 15. f 2. *ad Cor. c.* 9. *v.* 12. g *Psa.* 49. *v.* 1.

gentes. Hæc est enim voluntas Dei. Sed alterum hic documentum instillo.

II. *Omnia cum Deo incipe, omnia fini cum Deo.* Noemi hoc ingressus in arcam & egressus significat. Eò nimirum vitæ actiones omnes dirigendæ, ut quidquid vel ordimur vel terminamus, ad Dei nutum arbitriumque fiat Ecclesiæ quotidianum votum est: Cuncta nostra oratio & operatio à te semper incipiat, & per te cœpta finiatur. Priscæ sapientiæ monitum est: A Iove principium: Deus non decimas tantum, sed & primitias petit. Quod Bernardus ad mores Christianos trahens, Surgentibus nobis, inquit, ad laudes Dei, omnis exinde tenor operis nostri, in ipsius laudibus formetur & vivificetur. Omnes vitę nostræ actiones, præsertim principio sui & fine, consecrandæ sunt Deo. Alioqui multum agimus, & tamen parum agimus, quia deest actionũ anima, nec enim illæ formantur, nec vivificantur, quę Deo non consecrantur. Ita nonnumquã totis triginta, quadraginta, quinquaginta annis laboramus, sed ubi labores nostri? si non cum Deo cœpti, aut finiti saltẽ cum Deo, perierunt. Voluit olim Deus, ut Aaron ad ingressum & egressum sanctuarii campanulis aureis officii sui mõneretur *a*. Vmbra fuit sanctissimæ præceptionis, quæ Dei nos meminisse jubet ad omne actionis principium & finem. Quod Christus Ioannis ore ac calamo commendans sæpius, Ego sum ostium, inquit, per me si quis introierit, salvabitur: & ingredietur & egredietur, & pascua inveniet *a*.

Ego

a Ioã. c. 13. v. 9.

Ego sum α & ω, principium & finis, dicit Dominus Deus *b*. Omnium igitur actionum nostrarum principium & finis sit Deus. Atque hoc est, quod adeò Paulus inculcat: Omne quodcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini IESU Christi *b facite*. Quocirca omnia cum Deo incipe, & fini cum Deo.

a *Apoc.c.1.v.8.* b *Ad Coloss.c.4.v.17.*

FINIS.

APPROBATIO R.P. PROVINCIALIS.

NOEMUM *P. Hieremiæ Drexelii, quia deputati Censores cum aliorum fructu prodire posse existimant, etiam ego VVolfgangus Gravenegg. Societatis* IESU *per Superiorem Germaniam Præpositus Provincialis, potestate ab admodum R. P. N. Mutio Vitellesco Præposito Generali mihi concessa, typis excudi permitto: & hoc præsentibus, mea manu subscriptis, & officii mei sigillo munitis confirmo. Dilingæ 12. Ianuarii,* 1638.

Wolfgangus Gravenegg.

